

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Διπλωματική Εργασία

«Η συσχέτιση δημοσίων δαπανών και διαφθοράς στην Τουρκία»

**« The correlation of government expenditures and corruption in
Turkey»**

ΤΟΥ

Γεωργίου Πατσαλά

Επιβλέπων Καθηγητής: Χάρρυ Παπαπανάγος

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2019

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι, όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία, τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω, σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Γεώργιος Πατσαλάς

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διαφθορά αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που δύναται να πλήξει την κοινωνία με ποικίλους τρόπους και σε πολλαπλά επίπεδα: πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό, με έσχατο βαθμό την απώλεια της ανθρώπινης ζωής, αλλά και τη διατάραξη ενός κράτους δικαίου. Αντικείμενο της παρούσας διατριβής αποτελεί η περιγραφή και ανάλυση της σχέσης μεταξύ διαφθοράς και δημοσίων δαπανών στην Τουρκία, η οποία συγκαταλέγεται στις είκοσι πιο ισχυρές οικονομίες του κόσμου, και κατά συνέπεια ο δείκτης διαφοράς επηρεάζει σε βάθος όλες τις πτυχές της κοινωνικής και προσωπικής ζωής. Η παρούσα μελέτη καλύπτει τη χρονική περίοδο 1989-2019, ενώ για την ανάλυση των δεδομένων υιοθετήθηκε ένας συνδυασμός στατιστικής και περιγραφικής μεθοδολογίας. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν από βιβλιογραφικές πηγές διαθέσιμες σε έντυπη αλλά και ηλεκτρονική μορφή. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, διεξήχθη ενδελεχής έρευνα βασισμένη σε δευτερογενή ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία. Τα αριθμητικά δεδομένα προέρχονται από τις ετήσιες εκθέσεις του Διεθνές Νομισματικού Ταμείου, του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας, του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας, καθώς και του Οργανισμού Διεθνούς Διαφάνειας, ενώ διενεργήθηκε και σύγκριση ποσοστών διαφθοράς και δαπανών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Η ανάλυση των δεδομένων καταδεικνύει διάφορες πτυχές της σχέσης διαφθοράς-δημοσίων δαπανών της Τουρκίας αλλά και τον καθοριστικής σημασίας ρόλο της πολιτικής βούλησης, και των εθνικών και διεθνών οργανισμών στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

SYNOPSIS

Corruption constitutes a multi-faceted phenomenon that can afflict society in diverse ways and on multiple levels: political, economic, social and environmental—with the worse-case scenario being the loss of human lives and the breach of rule-of-law. The present thesis focuses on the description and analysis of the correlation between corruption and government expenditures in Turkey, which is classified among the twenty most powerful economies of the world; as a result, the corruption rate has a significant impact on the facets of the societal and personal life. The present paper covers the 30-year period 1989-2019, while for the analysis of data a combination of statistical and descriptive methodology has been adopted. The metrics data collected come from printed and electronic sources, while for the needs of this thesis an in-depth analysis has been conducted based on secondary data. The figures used have been retrieved mainly from the annual reports of the International Monetary Fund, the International Economic Freedom, the World Bank Group, and the Transparency International, while a comparison of corruption and government expenditures rates between Greece and Turkey has been also conducted. The in-depth analysis of data demonstrates the various aspects of the relation corruption-government expenditures in Turkey, alongside the pivotal role of political will, as well as of the national and international organisations in fighting and reducing corruption.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	5
2.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	5
2.2 ΤΟΥΡΚΙΑ.....	13
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	24
3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	24
3.2 ΔΕΔΟΜΕΝΑ	25
3.2.1 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ.....	25
3.2.2 ΔΙΑΦΘΟΡΑ.....	32
4. ΑΝΑΛΥΣΗ	42
4.1 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURES).....	42
4.1.1 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.....	42
4.1.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ	43
4.2 ΔΙΑΦΘΟΡΑ.....	53
4.2.1 ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ [CORRUPTION PERCEPTION INDEX (CPI)] ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ.....	53
4.2.2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ	56
4.3 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ... ..	58
5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	63
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	A-1

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διαφθορά δεν αποτελεί πλέον τοπικό ζήτημα, αλλά διεθνικό φαινόμενο που επηρεάζει όλες τις κοινωνίες και τις οικονομίες καθιστώντας απαραίτητη τη διεθνή συνεργασία για την πρόληψη και τον έλεγχο της. Διεθνείς οργανώσεις και κυβερνήσεις ανησυχούν για τις επιπτώσεις της διαφθοράς σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Σύμφωνα με το προοίμιο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς, η διαφθορά απειλεί τη σταθερότητα και την ασφάλεια των κοινωνιών, υπονομεύει τους θεσμούς και τις αξίες της δημοκρατίας, τις ηθικές αξίες και τη δικαιοσύνη, διακυβεύει την διαρκή ανάπτυξη και την επικράτηση του δικαίου, σχετίζεται με άλλες μορφές εγκλημάτων και μπορεί να βλάψει ιδιαίτερα τους δημοκρατικούς θεσμούς, τις εθνικές οικονομίες και την επικράτηση του νόμου μέσω της παράνομης απόκτησης ατομικού πλούτου (ΝΟΜΟΣ 3666/2008 - ΦΕΚ 113/Α'/18.6.2008, 2008).

Η Τουρκία εντάχθηκε στο NATO το 1952, καθιστάμενη προπύργιο κατά της Σοβιετικής επέκτασης στη Μεσόγειο. Ακολούθησε μια ταραχώδης μετάβαση στην πολυκομματική δημοκρατία τις επόμενες δεκαετίες, από τον μονοκομματισμό, που διακόπηκε από στρατιωτικά πραξικοπήματα το 1960, το 1971, το 1980 και το 1997. Μετά τη φιλελευθεροποίηση της τουρκικής οικονομίας τη δεκαετία του 1980 η χώρα έχει πετύχει εντονότερη οικονομική ανάπτυξη και μεγαλύτερη πολιτική σταθερότητα, ενώ από το 2002 κυριαρχεί στην πολιτική σκηνή το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ), είτε αυτοδύναμο, είτε ως κεντρικό κόμμα κυβερνήσεων συνεργασίας, αντιπροσωπεύοντας μία από τις δύο κυρίαρχες ιδεολογίες στην πολιτική ζωή της Τουρκίας, τον ισλαμισμό.

Η χώρα είναι από τα ιδρυτικά μέλη του ΟΟΣΑ και των μεγάλων οικονομιών του G-20. Κατά τις δέκα πρώτες δεκαετίες της δημοκρατίας, μεταξύ 1923 και 1983, η Τουρκία είχε προσκολληθεί σε έναν αυστηρό κυβερνητικό σχεδιασμό του προϋπολογισμού, με κυβερνητικά επιβαλλόμενους περιορισμούς στη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, στο εξωτερικό εμπόριο, τη ροή ξένου συναλλάγματος και τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Όμως το 1983 ξεκίνησε μια σειρά μεταρρυθμίσεων σχεδιάζοντας να μεταλλάξει την οικονομία σε ένα μοντέλο περισσότερο του ιδιωτικού τομέα βασιζόμενο στην αγορά. Οι μεταρρυθμίσεις, συνδυασμένες με άνευ προηγουμένου ποσά ξένων δανείων, έδωσαν ώθηση σε ταχεία οικονομική

ανάπτυξη, που όμως χαρακτηρίστηκε από έντονες υφέσεις και οικονομικές κρίσεις το 1994, το 1999. Η έλλειψη πρόσθετων δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων, συνδυασμένη με μεγάλα και αυξανόμενα ελλείμματα του δημόσιου τομέα και εκτεταμένη διαφθορά είχαν ως αποτέλεσμα υψηλό πληθωρισμό, αδύνατο τραπεζικό τομέα και αυξανόμενη μακροοικονομική αστάθεια. Μετά την οικονομική κρίση του 2001 και τις μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν, ο πληθωρισμός έπεσε σε μονοψήφιους αριθμούς, πολλαπλασιάστηκε η επενδυτική εμπιστοσύνη και οι ξένες επενδύσεις και μειώθηκε η ανεργία. Η Τελωνειακή Ένωση Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1996, οδήγησε σε εκτεταμένη απελευθέρωση των δασμών και αποτελεί τον πυλώνα της εμπορικής πολιτικής της Τουρκίας. Η Τουρκία έχει σταδιακά ανοίξει τις αγορές της μέσω οικονομικών μεταρρυθμίσεων μειώνοντας τους κυβερνητικούς ελέγχους στο εξωτερικό εμπόριο και τις επενδύσεις και της ιδιωτικοποίησης βιομηχανιών που ανήκαν στο δημόσιο και έχει συνεχιστεί το άνοιγμα πολλών τομέων στην ιδιωτική και ξένη συμμετοχή, εν μέσω πολιτικού διαλόγου. Η Τουρκία, από το 2002 έως το 2007, υπήρξε μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες χώρες. Εντούτοις η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε το 2008, και το 2009 η τουρκική οικονομία επηρεάστηκε από τη παγκόσμια οικονομική κρίση. Η οικονομία επέστρεψε σε ανάπτυξη το 2010.

Η εμφάνιση διαφθοράς σε μία χώρα, η οποία ανήκει στις 20 μεγαλύτερες οικονομίες παγκοσμίως, με πληθυσμό που ξεπερνάει τα 70 εκατομμύρια, έχει σημαντικό αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Ενδεικτικά, από το 2013 και μέχρι το 2018, ο δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (Corruption Perception Index, CPI), μειώθηκε κατά εννέα (9) μονάδες, το οποίο συνεπάγεται με σημαντική αύξηση της διαφθοράς στη χώρα, ενώ σύμφωνα με τον Δείκτη «Government Defence Anti-Corruption Index (GI)», ο οποίος μετράει τον κίνδυνο της διαφθοράς στον τομέα της άμυνας, η Τουρκία λαμβάνει βαθμολογία D, που μεταφράζεται σε χώρα υψηλού κινδύνου διαφθοράς. Σε έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας (Transparency International, TI), το έτος 2016, κατά την μέτρηση του Παγκόσμιου Βαρόμετρου Διαφθοράς (Global Corruption Barometer, GCB), στην περιοχή της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας, το 18% των πολιτών στην Τουρκία ανέφερε ότι κατέβαλλε χρηματικό ποσό σε δημόσιο λειτουργό, τους δώδεκα τελευταίους μήνες, προκειμένου να τύχει ευνοϊκής μεταχείρισης. Αυτό το ποσοστό της Τουρκίας είναι μεγαλύτερο από τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε).

Αντικείμενο της παρούσας διατριβής αποτελεί λοιπόν ο καθορισμός της σχέσης ανάμεσα στις δημόσιες δαπάνες και στη διαφθορά στην Τουρκία, τα τελευταία 30 έτη. Η προσέγγιση στηρίζεται στην σκιαγράφηση της παρούσας κατάστασης στη χώρα, στην αξιολόγηση των δημοσίων δαπανών και στον καθορισμό του επιπέδου της διαφθοράς στην Τουρκία. Τα παραπάνω στοιχεία εξετάζονται σε συνδυασμό με χώρες που συμμετέχουν στους ίδιους με την Τουρκία διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις.

Η παρούσα εργασία διαιρείται σε έξι κεφάλαια, όπου το κάθε ένα έχει δομηθεί και συνταχθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να έχουν λογική αλληλουχία.

Το πρώτο κεφάλαιο, είναι εισαγωγικό και έχει στόχο να παρακινήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να δώσει κάποια πρώτα βασικά στοιχεία για την Τουρκία, αλλά και για αυτά που πρόκειται να ακολουθήσουν.

Το δεύτερο κεφάλαιο, περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική επισκόπηση. Σε αυτό αναφέρονται στοιχεία για τις δημόσιες δαπάνες και για τη διαφθορά στη, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και ειδικότερα για την Τουρκία.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθείται, προκειμένου να αναλυθούν και να ερμηνευθούν τα στοιχεία που συλλέχθηκαν στην παρούσα έρευνα. Παρουσιάζονται ορισμοί των δημοσίων δαπανών και της διαφθοράς, τα είδη και η ταξινόμηση αυτών, τονίζεται η σημασία της ποιότητας των δημοσίων δαπανών και οι αρνητικές συνέπειες της διαφθοράς, αναλύονται οι δείκτες παρακολούθησης και μέτρησης της διαφθοράς παγκοσμίως, προκειμένου ο αναγνώστης να αντιληφθεί καλύτερα τα δεδομένα που παρουσιάζονται, τη λειτουργία τους, αλλά και τη βαρύτητα που έχει το καθένα από αυτά.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα δεδομένα των δημοσίων δαπανών και της διαφθοράς, για τη χρονική περίοδο από το 1989 μέχρι και σήμερα, η κατάταξη της Τουρκίας και η τάση που παρατηρείται, ενώ τονίζονται οι όποιες σημαντικές μεταβολές. Γίνονται επίσης κατά περίπτωση συγκρίσεις με τον μέσο όρο αλλά και με άλλες χώρες, παγκοσμίως και περιφερειακά, ώστε να εξαχθεί μία πληρέστερη εικόνα και παρουσιάζονται γραφικά ώστε ο αναγνώστης να αντιληφθεί καλύτερα τις αλλαγές, τις τάσεις και τις συγκρίσεις των μεγεθών .

Στο πέμπτο κεφάλαιο, προτείνονται πολιτικές για τη αντιμετώπιση των δυσχερειών που εντοπίστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, αλλά και για τη βελτίωση των πεδίων τα οποία αναμένεται να παρουσιάσουν επιδείνωση και να επηρεάσουν με αυτόν τον τρόπο αρνητικά την ανάπτυξη.

Το έκτο κεφάλαιο, αποτελεί και τον επίλογο της υπόψη εργασίας, όπου παρουσιάζονται γενικά συμπεράσματα και προτείνονται πεδία για περαιτέρω έρευνα που αφορούν στην Τουρκία.

Στο παράρτημα που παρατίθεται στο τέλος της εργασίας, παρουσιάζονται τα στοιχεία των δημοσίων δαπανών και της διαφθοράς στην Τουρκία σε βάθος τριακονταετίας, στα οποία στηρίχθηκε η ανάλυση της υπόψη εργασίας.

2. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ

Οι δημόσιες δαπάνες σε μία χώρα, αποτελούν βασικό σκέλος του Κρατικού Προϋπολογισμού, αποβλέπουν στην επίτευξη πολλών οικονομικών στόχων (αναπτυξιακών, σταθεροποιητικών, αναδιανεμητικών κλπ) και διενεργούνται από πλήθος δημόσιων φορέων. Ταυτόχρονα, επηρεάζουν όχι μόνο το κίνητρο για επενδύσεις, αλλά και τα κίνητρα για εργασία και αποταμίευση. Επειδή τελικός αποδέκτης των δημοσίων δαπανών είναι τα νοικοκυριά, τα εισοδήματά τους αυξάνουν και το γεγονός αυτό μπορεί να επηρεάσει τις εργασιακές και καταναλωτικές τους συνήθειες (Δαλαμάγκας, 2003, pp. 253 - 254).

Ταυτόχρονα, οι δημόσιες δαπάνες παρέχουν ένδειξη για το μέγεθος της κυβέρνησης ανά χώρα. Η μεγάλη διακύμανση αυτού του δείκτη υπογραμμίζει την ποικιλία των προσεγγίσεων των χωρών όσον αφορά την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών και την παροχή κοινωνικής προστασίας, όχι απαραίτητα διαφορές όσον αφορά τους πόρους που δαπανώνται. Ο δείκτης αυτός, μετράται σε χιλιάδες δολάρια ΗΠΑ ανά κάτοικο και ως ποσοστό του ΑΕΠ. Όλες οι χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) συγκεντρώνουν τα στοιχεία τους σύμφωνα με το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών του 2008 (SNA) (OECD, 2019).

Σε αντίθεση με τις δημόσιες δαπάνες, η διαφθορά πλήττει τις κοινωνίες με πολλούς τρόπους. Στη χειρότερη περίπτωση, κοστίζει ζωές. Κοστίζει στους ανθρώπους την ελευθερία τους, την υγεία τους ή τα χρήματά τους. Το κόστος της διαφθοράς μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό. Στο πολιτικό μέτωπο, η διαφθορά αποτελεί σημαντικό εμπόδιο για τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου. Σε ένα δημοκρατικό σύστημα, τα γραφεία και τα θεσμικά όργανα χάνουν τη νομιμότητά τους όταν καταχρώνται για ιδιωτικό πλεονέκτημα. Αυτό είναι επιβλαβές στις καθιερωμένες δημοκρατίες, αλλά ακόμη περισσότερο στις νεοεμφανιζόμενες. Είναι εξαιρετικά δύσκολο να αναπτύξουμε μια υπεύθυνη πολιτική ηγεσία σε ένα διεφθαρμένο κλίμα. Από οικονομική άποψη, η διαφθορά εξαντλεί τον εθνικό πλούτο. Οι διεφθαρμένοι πολιτικοί επενδύουν περιορισμένους δημόσιους πόρους σε έργα που θα τροφοδοτούν τις τσέπες τους παρά να ωφελούν τις κοινότητες και

θα δίνουν προτεραιότητα σε έργα μεγάλης προβολής, όπως φράγματα, σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής, αγωγούς και διυλιστήρια για λιγότερο θεαματικά αλλά πιο επείγοντα έργα υποδομής όπως σχολεία, νοσοκομεία και δρόμους. Η διαφθορά επίσης εμποδίζει την ανάπτυξη δίκαιων δομών της αγοράς και στρεβλώνει τον ανταγωνισμό, γεγονός που με τη σειρά του αποθαρρύνει τις επενδύσεις. Η διαφθορά διαβρώνει τον κοινωνικό ιστό της κοινωνίας. Υπονομεύει την εμπιστοσύνη των πολιτών στο πολιτικό σύστημα, στους θεσμούς και στην ηγεσία του. Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι μια άλλη συνέπεια των διεφθαρμένων συστημάτων. Η έλλειψη ή η μη εφαρμογή περιβαλλοντικών κανονισμών και νομοθεσιών σημαίνει ότι οι πολύτιμοι φυσικοί πόροι εκμεταλλεύονται άσκοπα και πλήττονται ολόκληρα οικολογικά συστήματα. Από την εξόρυξη, έως την υλοτομία, εταιρείες ανά τον κόσμο εξακολουθούν να πληρώνουν δωροδοκίες σε αντάλλαγμα για απεριόριστη καταστροφή (Transparency International, n.d.).

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, η διαφθορά είναι ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Οι βλαβερές συνέπειες της διαφθοράς είναι ιδιαίτερα σοβαρές για τους φτωχούς, οι οποίοι πλήττονται περισσότερο από την οικονομική κάμψη, οι οποίοι εξαρτώνται περισσότερο από την παροχή δημόσιων υπηρεσιών και είναι λιγότερο ικανοί να πληρώσουν το πρόσθετο κόστος που συνδέεται με δωροδοκία, απάτη και υπεξαίρεση οικονομικών προνομίων. Η διαφθορά αντιπροσωπεύει επίσης σημαντικό πρόσθετο κόστος επιχειρηματικής δραστηριότητας σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες. Υπονομεύει την ανάπτυξη, προκαλώντας στρέβλωση του κράτους δικαίου και αποδυνάμωση του θεσμικού πλαισίου στο οποίο εξαρτάται η οικονομική ανάπτυξη. Η δωροδοκία βλάπτει τις πολιτικές και τα προγράμματα που αποσκοπούν στη μείωση της φτώχειας (World Bank Group - International Finance Corporation (IFC), n.d.).

Η διαφθορά είναι ένα από τα μεγαλύτερα εμπόδια στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη παγκοσμίως. Οι διεφθαρμένες πρακτικές στρεβλώνουν τις αγορές και καταπνίγουν την οικονομική ανάπτυξη. Αποκλείουν επίσης τον τοπικό πληθυσμό, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες, από κρίσιμους και απαραίτητους πόρους. Η διαφθορά, υπονομεύει το κράτος δικαίου, επηρεάζει την πολιτική σταθερότητα, διατηρεί την ανισότητα, παρεμποδίζει την κοινωνική συνοχή και διαβρώνει την εμπιστοσύνη του κοινού (Papanagos, 2019).

Το 1997, εκπρόσωποι των 29 κορυφαίων βιομηχανικών χωρών, που είναι μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), οριστικοποίησαν τη Σύμβαση «για την καταπολέμηση της δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές» (The OECD Anti-Bribery Convention), η οποία υποχρεώνει όσους την υπογράψουν να καταστήσουν τη δωροδοκία ξένων αξιωματούχων έγκλημα, οπουδήποτε στον κόσμο αυτό συμβαίνει. Η σύμβαση αυτή είναι ένα βασικό μέσο για τον περιορισμό της εξαγωγής της διαφθοράς παγκοσμίως, διότι οι 44 χώρες, που την έχουν υπογράψει μέχρι σήμερα, είναι υπεύθυνες για τα δύο τρίτα περίπου των παγκόσμιων εξαγωγών και σχεδόν το 75% των συνολικών εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων (Transparency International, 1997).

Δύο συμβάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς υπογράφηκαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις 27 Ιανουαρίου 1999 υπογράφεται στο Στρασβούργο η Σύμβαση Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2002, ενώ στις 4 Νοεμβρίου 1999 υπογράφηκε η Σύμβαση για θέματα Αστικού Δικαίου περί διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχοντας ισχύ από την 1^η Ιανουαρίου 2003. Και στις δύο συμβάσεις τονίζεται η σπουδαιότητα της ενίσχυσης της διεθνούς συνεργασίας στην αντιμετώπιση της διαφθοράς, υπογραμμίζεται ότι η διαφθορά αποτελεί σοβαρή απειλή κατά του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αμεροληψίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, παρεμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη και θέτει σε κίνδυνο την ορθή και νόμιμη λειτουργία των οικονομιών της αγοράς (Νόμος 3560/2007 - ΦΕΚ 103/Α/14-5-2007, 2007), (Νόμος 2957/2001-ΦΕΚ 260/Α/12-11-2001, 2001).

Το 1999, ιδρύεται η Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς (The Group of States against Corruption, Groupe d'États contre la corruption, GRECO) από το Συμβούλιο της Ευρώπης, με στόχο να βελτιωθεί η ικανότητα των μελών της να καταπολεμούν τη διαφθορά ελέγχοντας τη συμμόρφωσή τους με τα πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης, μέσω μιας δυναμικής διαδικασίας αμοιβαίας αξιολόγησης και πίεσης από ομότιμους. Συμβάλει επίσης στον εντοπισμό των ελλείψεων στις εθνικές πολιτικές κατά της διαφθοράς, προκαλώντας τις αναγκαίες

νομοθετικές, θεσμικές και πρακτικές μεταρρυθμίσεις. Η GRECO παρέχει επίσης μια πλατφόρμα για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών για την πρόληψη και τον εντοπισμό της διαφθοράς. Ιδρύθηκε ως διευρυμένη μερική συμφωνία, από 17 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι ανοιχτή και σε μη Ευρωπαϊκά κράτη. Κάθε κράτος που συμμετείχε στην εκπόνηση της διευρυμένης μερικής συμφωνίας μπορεί να προσχωρήσει γνωστοποιώντας στον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επιπλέον, κάθε κράτος που γίνεται συμβαλλόμενο μέρος στις συμβάσεις ποινικού ή αστικού δικαίου για τη διαφθορά προσχωρεί αυτόματα στη GRECO και στις διαδικασίες αξιολόγησής του. Επί του παρόντος, η GRECO αποτελείται από 49 κράτη μέλη (48 ευρωπαϊκά κράτη και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής) (Council of Europe (COE), n.d.).

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς (UNCAC), η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 14 Δεκεμβρίου 2005, αποτελεί τη μόνη νομικά δεσμευτική, οικουμενική πράξη κατά της διαφθοράς, η οποία καλύπτει πέντε βασικούς τομείς: προληπτικά μέτρα, ποινικοποίηση και επιβολή του νόμου, διεθνής συνεργασία, ανάκτηση περιουσιακών στοιχείων και τεχνική συνδρομή και ανταλλαγή πληροφοριών (UNODC, 2005).

Σύμφωνα με μελέτη των David de la Croix και Clara Delavallade, η διαφθορά επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη των χωρών, μέσω πολλών διαύλων, ένας από τους οποίους είναι και η τροποποίηση της διάρθρωσης των δημοσίων δαπανών υπέρ συγκεκριμένων τύπων δαπανών. Αυτή η παραμόρφωση δεν έχει χαρακτηριστεί σαφώς και δεν υπάρχει θεωρητική μελέτη των πιθανών μηχανισμών μέσω των οποίων θα μπορούσε να λειτουργήσει αυτή η παραμόρφωση. Επίσης η διαφθορά οδηγεί σε διαφορετικά είδη δημοσιονομικών στρεβλώσεων ανάλογα με την ποιότητα των νομικών και πολιτικών θεσμών αλλά και του επιπέδου ανάπτυξης μιας χώρας. Η επίδραση της διαφθοράς δεν είναι πάντα το ίδιο, καθόσον μπορεί να στρεβλώσει τη διανομή των δημοσίων δαπανών με δύο διαφορετικούς τρόπους. Ο τύπος παραμόρφωσης εξαρτάται από το βαθμό συγκέντρωσης της πολιτικής δύναμης. Όταν η ισχύς είναι πολύ συγκεντρωμένη, η τεχνολογία οδηγεί σε υψηλά επίπεδα πραγματικής διαφθοράς και στρεβλώνει τη δομή των δαπανών υπέρ επενδύσεων σε φυσικό κεφάλαιο, εις βάρος των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο. Αντίθετα, σε ένα πιο δημοκρατικό καθεστώς, πιθανώς η διαφθορά να είναι υψηλότερη, αλλά οδηγεί σε αύξηση των

δαπανών σε ανθρώπινο κεφάλαιο και όχι σε φυσικό. Επίσης, σύμφωνα με τη θεωρία που ανέπτυξαν, το αποτέλεσμα ενός φτωχού νομικού συστήματος για τη διάρθρωση των δημοσίων επενδύσεων, ποικίλλει ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης. Σε πλουσιότερες χώρες, όταν η διαφθορά γίνεται δυνατή από ένα αποτυχημένο νομικό σύστημα, αυξάνονται οι δαπάνες υπέρ του ανθρώπινου κεφαλαίου, ενώ αντίθετα ένα αποτυχημένο νομικό σύστημα σε μια φτωχή χώρα, συνεπάγεται αύξηση των δαπανών υπέρ υλικών φυσικών – υλικών κεφαλαίων (David de la Croix & Delavallade, 2008).

Σύμφωνα με τους Mauricio Vargas και Florian Sommer, η διαφθορά ευνοεί μια «σκιώδης» οικονομία και τη φορολογική απάτη. Ταυτόχρονα, εμποδίζει τη μεταρρυθμιστική ικανότητα των κοινωνιών αλλά και τα θεσμικά τους όργανα, προωθεί την οικονομική κακοδιαχείριση, έχοντας παράλληλα επιπτώσεις στον πληθωρισμό, ενώ αυξάνει τον κίνδυνο χειραγώγησης των στατιστικών στοιχείων και των εταιρικών ισολογισμών (Vargas & Sommer, 2014). Η εκτεταμένη διαφθορά αποτελεί τροχοπέδη στις προσπάθειες ανασυγκρότησης της οικονομίας σε τρία επίπεδα (Σκάλκος, 2017). Πρώτα από όλα, η διαφθορά περιορίζει την αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) αποτελώντας μία μορφή έμμεσης φορολόγησης και περιορίζοντας τις εγχώριες και τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η αρνητική σχέση ΑΕΠ και διαφθοράς έχει καταγραφεί σε πλήθος εμπειρικών μελετών. Συγκεκριμένα, αύξηση της διαφθοράς κατά μία μονάδα (σε κλίμακα 0-6) οδηγεί σε περιορισμό του ΑΕΠ κατά 0,84% ενώ ταυτόχρονα, η μείωση της διαφθοράς κατά 1 μονάδα συμβάλλει στη μείωση της παραοικονομίας κατά 5,1% (Johnson, et al., 1998). Δεύτερον, η διαφθορά μέσω της ενθάρρυνσης των «άτυπων» οικονομικών συναλλαγών περιορίζει τα φορολογικά έσοδα και στερεί το κράτος από εκείνους τους οικονομικούς πόρους που θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν τις κατάλληλες αναπτυξιακές δημόσιες πολιτικές σε τομείς όπου είναι απαραίτητες, όπως η παιδεία και η υγεία και τρίτον, αυξάνει την οικονομική ανισότητα. Σύμφωνα με μελέτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το 1998, μία αύξηση 2,5 μονάδων της διαφθοράς (στην κλίμακα 0-10) συσχετίζεται με αύξηση του δείκτη μέτρησης της ανισότητας Gini κατά 5,4 μονάδες (Sanjeev, et al., 1998).

Το 2015, έκθεση της PricewaterhouseCoopers, μίας από τις μεγαλύτερες εταιρείες παροχής υπηρεσιών λογιστικής, τήρησης βιβλίων, ελέγχου και παροχής φορολογικών συμβουλών με έδρα το Λονδίνο, κατέστησε σαφές ότι το επίπεδο της

διαφθοράς περιορίζει την ευημερία και την ανάπτυξη και περιορίζεται από την ποιότητα των θεσμών. Επισήμανε ότι η πολιτική σταθερότητα, η διοικητική αποτελεσματικότητα, η ισχύς του νόμου, η ρυθμιστική ποιότητα αλλά και το επίπεδο διαφθοράς, φαίνεται να επηρεάζουν συνδυαστικά το κατά κεφαλή ΑΕΠ. Το επίπεδο διαφθοράς μιας χώρας επηρεάζει θετικά ή αρνητικά το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας και συγκεκριμένα χώρες με χαμηλή και υψηλή διαφθορά, τείνουν να έχουν ελαφρά χαμηλότερους, κατά μέσο όρο, ρυθμούς ανάπτυξης από αυτές με μεσαία επίπεδα διαφθοράς, ενώ στις αναπτυγμένες θεσμικά χώρες η οικονομική ανάπτυξη δεν επηρεάζεται από το επίπεδο διαφθοράς. Η ίδια έκθεση αναφέρει ότι η διοικητική αποτελεσματικότητα και η ρυθμιστική ποιότητα λειτουργούν ανασταλτικά κατά της διαφθοράς, οι αποτελεσματικές κυβερνητικές δομές και η καλή ρύθμιση των αγορών, τείνουν να περιορίσουν το μέγεθος της διαφθοράς, για αρκετές χώρες η εξάπλωση της διαφθοράς συνοδεύεται από μετρήσιμη συγκράτηση της ανάπτυξης, χώρες με λιγότερη διαφθορά εμφανίζουν υψηλότερο ΑΕΠ κατά κεφαλή, ενώ η μείωση του επιπέδου της διαφθοράς συνοδεύεται από συσσώρευση πλούτου, γεγονός που δικαιολογεί το κόστος των προσπαθειών μείωσής της (PricewaterhouseCooper, 2015).

Σύμφωνα με Έκθεση της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, η διαφθορά αποτελεί ένα σύνθετο παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο πλήττει τόσο τον Βορρά όσο και τον Νότο και ταυτόχρονα αποτελεί σοβαρή απειλή για το δημόσιο συμφέρον, την κοινωνική, πολιτική και οικονομική σταθερότητα και ασφάλεια και υπονομεύει την εμπιστοσύνη του κοινού και την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα των θεσμών, καθώς και τις αξίες της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ηθικής, της δικαιοσύνης, της βιώσιμης ανάπτυξης και της χρηστής διακυβέρνησης. Σε πολλές χώρες, η διαφθορά δεν συνιστά απλώς σημαντικό συστημικό εμπόδιο στην υλοποίηση της δημοκρατίας, του σεβασμού του κράτους δικαίου, της πολιτικής ελευθερίας και της βιώσιμης ανάπτυξης και του συνόλου των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά μπορεί επίσης να προκαλέσει πολλές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς τροφοδοτεί την αδικία, την ανισότητα, μεταξύ άλλων ως προς τους χρηματοπιστωτικούς και οικονομικούς πόρους, την ατιμωρησία, την αυθαιρεσία,

τον πολιτικό και θρησκευτικό εξτρεμισμό και τη σύγκρουση. Παράλληλα, τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς οδηγούν σε χαμηλούς ρυθμούς ανθρωπίνης, κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης και άλλων δημόσιων υπηρεσιών, περιορισμένα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, μηδαμινό ή ανύπαρκτο πολιτικό ανταγωνισμό και ελευθερία των μέσων ενημέρωσης εντός και εκτός διαδικτύου, και σε ανεπάρκειες του κράτους δικαίου. Ενδεικτικά, το κόστος που συνεπάγεται η διαφθορά για την ΕΕ κυμαίνεται μεταξύ 179 και 990 δισεκατομμυρίων EUR ετησίως σε όρους ΑΕΠ, ενώ σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, περίπου 1 τρισεκατομμύριο δολάρια ΗΠΑ καταβάλλονται ετησίως σε δωροδοκίες ανά τον κόσμο ενώ η συνολική οικονομική ζημία που προκαλεί η διαφθορά υπολογίζεται ότι είναι πολλαπλάσια του ποσού αυτού (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017).

Η διαφθορά συνιστά έναν αδιόρατο τρόπο ανακατεύθυνσης του πλούτου σε πόλους εξουσίας και ισχύος, όπως αναγράφεται στην ετήσια έκθεση έτους 2017, του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης στην Ελλάδα, ενώ ταυτόχρονα, λειτουργεί και ως μηχανισμός *de facto* αποκλεισμού μεγάλων μερίδων της κοινωνίας από την πρόσβαση σε δημόσια αγαθά, αποτελώντας μέσο εκμετάλλευσης της πλειοψηφίας των πολιτών, οι οποίοι εξαναγκάζονται να συμπράττουν με τους έχοντες τα ηνία αυτού του μηχανισμού, προκειμένου να απολαύσουν αγαθά και υπηρεσίες, που θα έπρεπε να μπορούν να απολαμβάνουν ελεύθερα, τηρουμένης της εκάστοτε νόμιμης διαδικασίας (Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, 2018).

Το 2017, εκδόθηκε η ένατη και πιο πρόσφατη έκδοση της σειράς Global Corruption Barometer (GCB), «Παγκόσμιο Βαρόμετρο Διαφθοράς», της Διεθνούς Διαφάνειας (Transparency International, TI), η μεγαλύτερη έρευνα στον κόσμο που ζητά από τους πολίτες την άμεση προσωπική τους εμπειρία δωροδοκίας στην καθημερινότητά τους, τις αντιλήψεις τους για τις προκλήσεις της διαφθοράς στις χώρες τους και την προθυμία τους να δράσουν κατά της διαφθοράς. Τα αποτελέσματα αυτής της τελευταίας έκδοσης της έρευνας δημοσιεύθηκαν μέσω μιας σειράς περιφερειακών εκθέσεων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 119 χώρες, εδάφη και περιφέρειες ανά τον κόσμο. Βασίζεται σε συνεντεύξεις με 162.136 ενήλικες από τον Μάρτιο του 2014 έως τον Ιανουάριο του 2017. Αυτή η έκθεση καταδεικνύει σαφώς ότι η δωροδοκία είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο σε όλο

τον κόσμο, καθώς σχεδόν ένας στους τέσσερις χρήστες δημόσιων υπηρεσιών πρέπει να πληρώνουν κάθε χρόνο δωροδοκία. Παράλληλα, το 57% των πολιτών παγκοσμίως πιστεύει ότι η κυβέρνηση της χώρας του δεν δρα όπως θα έπρεπε για τη μείωση της διαφθοράς. Σε ερώτημα προς τους πολίτες, ποια ομάδα ή θεσμός είναι πιο διεφθαρμένοι στην χώρα τους, η αστυνομία και οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι (όπως μέλη του κοινοβουλίου, οι γερουσιαστές κλπ.) θεωρήθηκαν πιο διεφθαρμένοι - ακολουθούμενοι από κυβερνητικούς αξιωματούχους, στελέχη επιχειρήσεων και τοπικούς κυβερνητικούς αξιωματούχους. Η έρευνα ρώτησε τους ανθρώπους για τις άμεσες εμπειρίες δωροδοκίας τους δώδεκα μήνες πριν από την πραγματοποίηση της έρευνας. Στην Ασία-Ειρηνικός, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή, οι πολίτες ρωτήθηκαν εάν είχαν καταβάλει δωροδοκία για οποιοσδήποτε από τις έξι υπηρεσίες με τις οποίες μπορεί να έχουν έρθει σε επαφή. Στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία ερωτήθηκαν εάν το νοικοκυριό τους είχε καταβάλει δωροδοκία για οκτώ δημόσιες υπηρεσίες. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι, κατά μέσο όρο το ποσοστό δωροδοκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν χαμηλότερο (9%), ενώ η Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών στην Ευρασία και η περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής είχαν μέσο ποσοστό δωροδοκίας 30%, το οποίο ήταν το υψηλότερο από όλες τις περιφέρειες που συμμετείχαν στην έρευνα. Η περιοχή της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής και η περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού ακολούθησαν στενά με μέσο ποσοστό δωροδοκίας 29 και 28% αντιστοίχως. Οι χώρες που επιδιώκουν να ενταχθούν στην ΕΕ και στην περιοχή της Υποσαχάριας Αφρικής έχουν παρόμοια μέσα ποσοστά δωροδοκίας μεταξύ τους (20 και 23% αντιστοίχως). Παρά τα πολλά άτομα που έχουν πληγεί από τη δωροδοκία σε όλο τον κόσμο, η έρευνα έδειξε ότι πολλοί άνθρωποι είναι έτοιμοι και πρόθυμοι να βοηθήσουν στην καταπολέμηση της διαφθοράς. Περισσότεροι από τους μισούς ανθρώπους σε όλο τον κόσμο συμφώνησαν ότι οι απλοί άνθρωποι θα μπορούσαν να κάνουν τη διαφορά, κυρίως οι νέοι ηλικίας 24 ετών και κάτω. Πενήντα οκτώ τοις εκατό αυτής της ηλικιακής ομάδας, σε σύγκριση με το 50% των ατόμων ηλικίας 55 ετών και άνω, συμφώνησαν ότι θα μπορούσαν να κάνουν τη διαφορά. Οι άνδρες και οι γυναίκες δήλωσαν ότι ήταν πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην καταπολέμηση της διαφθοράς (56% άνδρες, 53% γυναίκες), ενώ σε 78 από τις 117 χώρες, εδάφη και περιοχές, η πλειοψηφία των πολιτών δήλωσε ότι αισθάνονται ότι έχουν την εξουσία να

καταπολεμούν τη διαφθορά (Transparency International - Global Corruption Barometer (GCB), 2017).

2.2 ΤΟΥΡΚΙΑ

Από το 2010 και έπειτα, ο κατακερματισμός και οι αδυναμίες της αντιπολίτευσης βοήθησαν το AKP να εδραιώσει την εξουσία του, μέσω επαναλαμβανόμενων εκλογικών νικών. Το κόμμα κέρδισε ένα κρίσιμο συνταγματικό δημοψήφισμα το 2010, μία γενική εκλογή το 2011 και μία τοπική και μία προεδρική εκλογή το 2014. Με την ανάδειξη του Ερντογάν στο κόμμα ως απόλυτο ηγέτη, το AKP έγινε κυρίαρχο κόμμα και άρχισε να ασκεί ηγεμονική εξουσία μέσα στην πολιτική και το κράτος. Αποδυνάμωσε τον διαχωρισμό των εξουσιών, έσπασε τη λαϊκή διαφωνία, χαλιναγώγησε τα μέσα ενημέρωσης χρησιμοποιώντας πολιτικές και οικονομικές πιέσεις, κατέστρεψε τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στο κόμμα, το κράτος και την κοινωνία των πολιτών, ενώ έγινε εμφανής η αυξανόμενη διαφθορά. Ταυτόχρονα, υφίστανται σοβαρές διαφωνίες και συγκρούσεις μεταξύ των ισλαμικών κοινοτήτων και των παραγόντων της Τουρκίας. Η μάχη μεταξύ της κοινότητας Gülen και του AKP οδήγησε σε κυβερνητική καταστολή των δικαστικών αρχών, της αστυνομίας, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των επιχειρήσεων και των ΜΚΟ, προκαλώντας πολλές παραβιάσεις των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Πολλά ευσεβή μέλη και υποστηρικτές του AKP είναι δυσαρεστημένοι από το γεγονός ότι μια ισλαμική-συντηρητική κυβέρνηση ενεργεί για την προστασία των πολιτικών που αντιμετωπίζουν ισχυρισμούς περί διαφθοράς (Talbot, 2015).

Το 2012 κυκλοφόρησε μελέτη με θέμα «The effect of public expenditure on economic growth: Turkey example», η οποία είχε ως στόχο να εξετάσει την επίδραση των δημόσιων δαπανών στην οικονομική ανάπτυξη στην Τουρκία για την περίοδο 1980 – 2010. Σύμφωνα με αυτήν, οι δημόσιες δαπάνες και ο ρόλος του κράτους στην οικονομική ζωή εξετάζονται από διάφορες οικονομικές αντιλήψεις και έχουν προταθεί διαφορετικές απόψεις. Οι υπερασπιστές του κλασσικού κινήματος υποστηρίζουν ότι τόσο η συμμετοχή του κράτους στην οικονομική ζωή όσο και οι δημόσιες δαπάνες θα πρέπει να ελαχιστοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο, ενώ οι υπερασπιστές του κέϋνσιανού κινήματος υποδηλώνουν την αναγκαιότητα συμμετοχής του κράτους στην οικονομική ζωή.

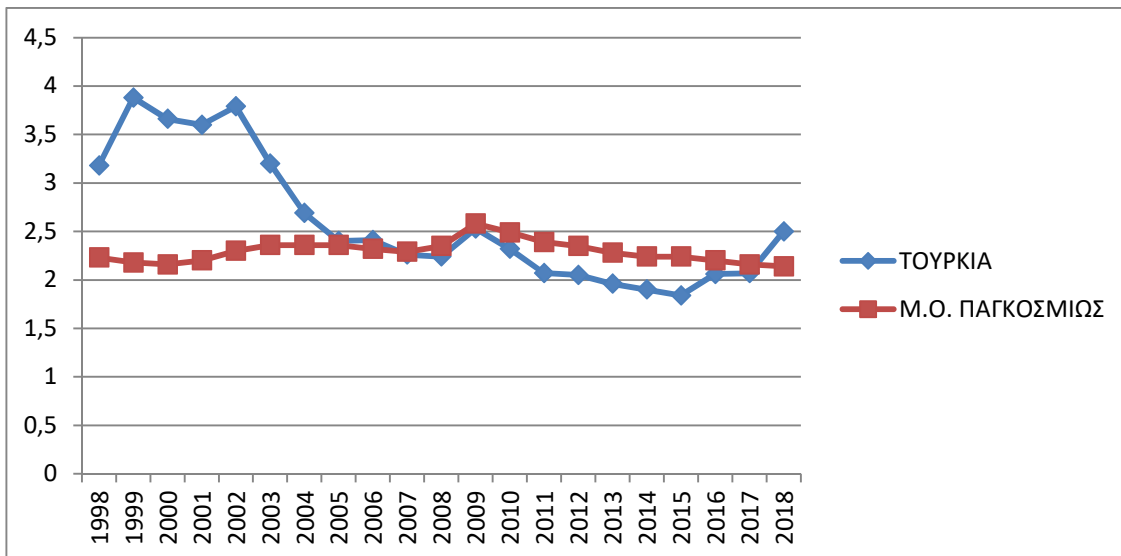
Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν μια μονόδρομη αιτιώδη σχέση από την τρέχουσα, τη μεταφορά και τις συνολικές δαπάνες στην οικονομική ανάπτυξη. Δεν παρατηρήθηκε αιτιώδης σχέση μεταξύ των επενδυτικών δαπανών και της οικονομικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, υπό το πρίσμα των εμπειρικών πορισμάτων, εξήχθηκε το συμπέρασμα ότι οι τρέχουσες δαπάνες, οι δαπάνες μεταφοράς και οι συνολικές δαπάνες σχετίζονται με την ανάπτυξη της οικονομίας της Τουρκίας. Η μελέτη καταλήγει ότι, για να εξασφαλιστεί η ανάπτυξη της οικονομίας της Τουρκίας, οι ελεγχόμενες αυξήσεις θα πρέπει να πραγματοποιηθούν υπό μορφή δημοσίων δαπανών (Yilgör, et al., 2012).

Η ανάπτυξη της οικονομίας μίας χώρας επηρεάζεται δυσμενώς από τη διαφθορά. Σύμφωνα με έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών των Η.Π.Α., το έτος 2015, η κυβέρνηση στην Τουρκία χρησιμοποίησε την εξουσία της για να κατηγορήσει δικαστές και εισαγγελείς, οι οποίοι εξετάζουν φερόμενη διαφθορά ανώτερων κυβερνητικών αξιωματούχων. Επίσης αναφέρεται, ότι η κυβέρνηση απέτυχε να διερευνήσει και να τιμωρήσει την υποτιθέμενη κατάχρηση και διαφθορά δημόσιων υπαλλήλων, η διαφθορά εξαπλώνεται μεταξύ των μελών του κοινοβουλίου και ανώτερων δημοσίων υπαλλήλων και ενώ υπήρχαν σημαντικές ενδείξεις εναντίον του Προέδρου της χώρας, της οικογένειάς του και υψηλόβαθμων μελών του ΑΚΡ για διαφθορά, δεν υπήρξε δίωξη. Ταυτόχρονα, υπήρξε κατάχρηση δημόσιων πόρων κατά τη διάρκεια των εκλογών της 7ης Ιουνίου, όπου δεν υπήρξε συντονισμός με την κοινωνία των πολιτών όσον αφορά την αποκάλυψη οικονομικών στοιχείων (U.S. Department of State, 2015).

Το έτος 2015 εκδόθηκε από τον Transparency International, ο Δείκτης «Government Defence Anti-Corruption Index (GI)», ο οποίος μετράει τον κίνδυνο της διαφθοράς στον τομέα της άμυνας ανά χώρα, αξιολογεί την ύπαρξη, την αποτελεσματικότητα και την επιβολή θεσμικών και ανεπίσημων ελέγχων για τη διαχείριση του κινδύνου διαφθοράς στα όργανα άμυνας και ασφάλειας. Η ομάδα εμπειρογνομόνων συγκεντρώνει στοιχεία από μια μεγάλη ποικιλία πηγών και ερωτώμενους σε 77 δείκτες για να παρέχει μια λεπτομερή αξιολόγηση της ακεραιότητας των εθνικών αμυντικών ιδρυμάτων και απονέμει βαθμολογία για κάθε χώρα από το Α έως το F. Σύμφωνα με την έκθεση, η Τουρκία λαμβάνει βαθμολογία D, που μεταφράζεται σε χώρα υψηλού κινδύνου διαφθοράς. Την καλύτερη βαθμολογία, C, την παίρνει στην κατηγορία «Προσωπικό», ενώ τομείς

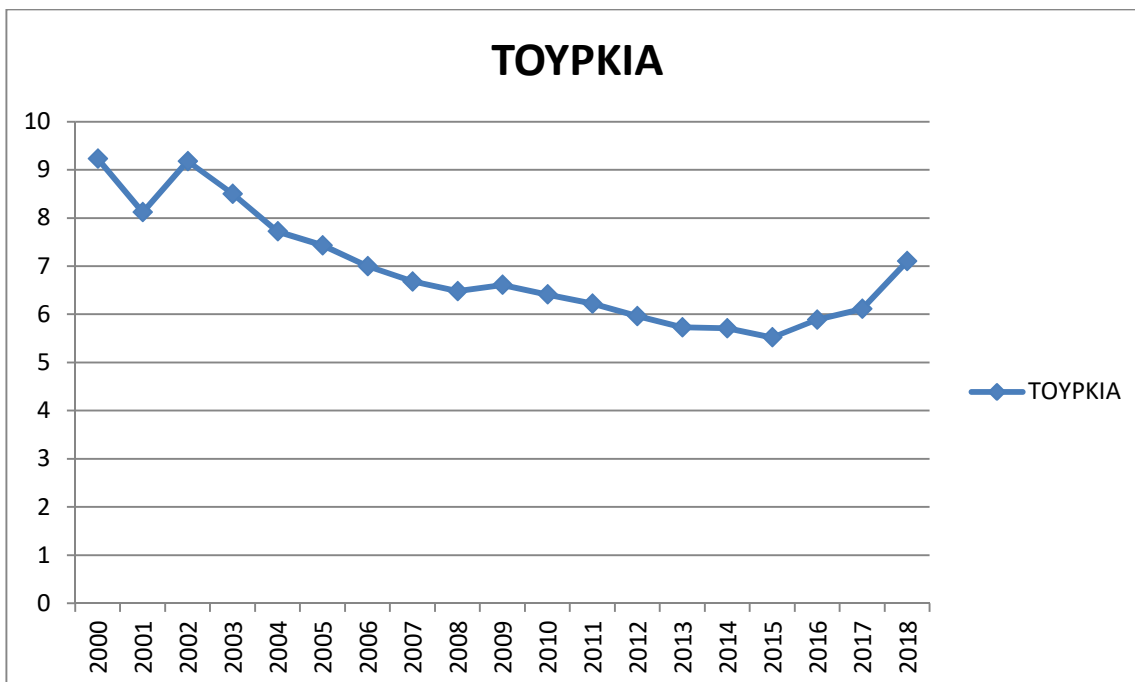
υψηλού κινδύνου διαφθοράς είναι οι κατηγορίες «Πολιτικοί» και «Επιχειρήσεις». Τονίζεται ότι η Τουρκική Εθνοσυνέλευση περιορίστηκε και δεν διαθέτει πλέον καμία επίσημη εξουσία να επιβλέπει τον τομέα της άμυνας και τις δαπάνες. Δεν μπορεί να επιβλέπει επισήμως τον αμυντικό προϋπολογισμό, να παρακολουθήσει τις προμήθειες ή να ελέγξει τις εμπορικές δραστηριότητες του στρατού. Επιπλέον, ενώ η Εθνοσυνέλευση διαθέτει εξειδικευμένη επιτροπή υπεύθυνη για την άμυνα, οι εξουσίες της είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Συμπεραίνεται ότι η επιτροπή δεν έχει κανένα ρόλο στη διαμόρφωση του αμυντικού προϋπολογισμού, της απόκτησης, του σχεδιασμού και της διαδικασίας προμηθειών για την εθνική ασφάλεια της χώρας. Όσον αφορά τη συνεργασία με τα ΜΜΕ αλλά και την κοινωνία της Τουρκίας, αναφέρεται ότι δημοσιογράφοι που προσπαθούν να υποβάλουν αναφορές σε κρίσιμα ζητήματα άμυνας, περιορίζονται από τις αρχές, οι οποίες χρησιμοποιούν νομοθεσία περί εγκληματικής δυσφήμισης / αντιτρομοκρατίας και ότι οι συνθήκες για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης έχουν επιδεινωθεί σταθερά από το 2010. Σχετικά με τους μηχανισμούς διαφάνειας και ελέγχου του προϋπολογισμού, τονίζεται ότι το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δεν συμβουλεύει την Εθνική Συνέλευση κατά τη διατύπωση του προϋπολογισμού και δε δημοσιοποιούνται λεπτομέρειες, με αποτέλεσμα να υπάρχουν στοιχεία ότι οι βουλευτές έχουν παραπλανηθεί σε μεγάλο βαθμό σχετικά με τις στρατιωτικές δαπάνες. Επιπροσθέτως, και οι πηγές αμυντικού εισοδήματος είναι παρομοίως αδιαφανείς και συγκεκριμένα το SSDF (Ταμείο Υποστήριξης της Αμυντικής Βιομηχανίας) και το TSKGV (Ίδρυμα για την Ενίσχυση των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων), τα οποία αποτελούν τις δύο μεγάλες πηγές εισοδήματος για το Υπουργείο Άμυνας. Σχετικά με την ικανότητα για αποτελεσματικό έλεγχο επισημαίνεται ότι οι μηχανισμοί της Τουρκίας για έλεγχο είναι αδιαφανείς και υποφέρουν από οργανωτική ικανότητα και έλλειψη επαρκούς εξειδικευμένου προσωπικού (Transparency International - Defence and Security, 2015).

Τα παραπάνω στοιχεία δεν θα πρέπει να μην επισημανθούν και να μην ληφθούν σοβαρά υπόψη, καθόσον οι αμυντικές δαπάνες στην Τουρκία, ως μέρος των δημοσίων δαπανών, έχουν αυξητικές τάσεις, ειδικότερα από το 2015 και μετά. Συγκεκριμένα, το έτος 2018 οι αμυντικές δαπάνες αποτελούσαν το 2,5% του ΑΕΠ, ξεπερνώντας το μέσο όρο παγκοσμίως, που είναι το 2,14%.

Διάγραμμα 1 – Αμυντικές Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 - 2018),
(Πηγή: World Bank, <https://data.worldbank.org/>)

Επίσης, αν εξεταστούν οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας ως ποσοστό των δημοσίων δαπανών της χώρας ετησίως, θα διαπιστώσουμε ραγδαία αύξηση αυτών από το 2015 και έπειτα. Το 2018, σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, οι αμυντικές δαπάνες στη χώρα αποτελούν ποσοστό 7,1% των δημοσίων δαπανών της χώρας.

Διάγραμμα 2 – Αμυντικές Δαπάνες ως Ποσοστό των Δημοσίων Δαπανών (2000 - 2018),
(Πηγή: World Bank, <https://data.worldbank.org/>)

Στις 16 Ιουνίου 2016, το Ίδρυμα Τουρκικών Οικονομικών και Κοινωνικών Μελετών (Turkish Economic and Social Studies Foundation, TESEV), σε συνεργασία με το Ίδρυμα Ερευνών Οικονομικής Πολιτικής της Τουρκίας (Economic Policy Research Foundation of Turkey, TEPAV), διοργάνωσε διάσκεψη για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων παρακολούθησης της διαφθοράς SELDI 2016. Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η διαφθορά είναι ένα συστηματικό και θεσμικό πρόβλημα που απαιτεί αλλαγές στους μηχανισμούς, τους νόμους και τις πρακτικές που την παράγουν. Υπογραμμίστηκε ότι, η πολιτική συγκυρία και η επιλογή των πολιτικών κομμάτων έχουν αποφασιστική σημασία για το κατά πόσον η διαφθορά θεωρείται πιο επείγον πρόβλημα σε σχέση με άλλα σημαντικά κοινωνικά προβλήματα. Τα σημαντικότερα παραδείγματα δωροδοκίας στην Τουρκία, είναι οι «διοικητικοί υπάλληλοι που δέχονται χρήματα για φοροδιαφυγή ή φορολογική μείωση» και «δίνουν χρήματα σε αστυνομικό για να μην τεθεί σε αναστολή ο οδηγός της άδειας». Ως αντιληπτά αίτια διαφθοράς, οι ψηφοφόροι των κομμάτων της αντιπολίτευσης, σε αντίθεση με τους ψηφοφόρους του AKP, είναι πιο πιθανό να αναφέρουν ότι «υπάρχει σήμερα μια ηθική κρίση στην κοινωνία μας» και ότι «η διαφθορά είναι ένα ειδικό χαρακτηριστικό του πολιτισμού μας». Το έλλειμμα ορθής διακυβέρνησης, η ατιμωρησία των δημοσίων υπαλλήλων σε περιπτώσεις κακής πρακτικής και η απόκλιση από τη δημοκρατία προκαλούν διαφθορά. Παράλληλα, η εμπορευματοποίηση της εργασίας οδηγεί επίσης στη διαφθορά. Οι εταιρείες τείνουν να επικεντρώνονται στην επίτευξη των στόχων τους, αντί να θέτουν στόχους για την εξάλειψη της διαφθοράς. Οι νεότεροι, σε αντίθεση με τους ηλικιωμένους, είναι πιο πιθανό να πιστεύουν ότι «η διαφθορά στην Τουρκία μπορεί να μειωθεί σημαντικά», ενώ δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε αυτό το θέμα όσον αφορά την επιλογή των πολιτικών κομμάτων. Τονίστηκε ότι, μόνο ένα μικρό μέρος της κοινωνίας κάνει εξοικονόμηση και η φοροδιαφυγή είναι μια διαδεδομένη συνήθεια (Southeast European Leadership for Development and Integrity (SELDI), 2016).

Σε έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας (Transparency International, TI), το έτος 2016, κατά την μέτρηση του Παγκόσμιου Βαρόμετρου Διαφθοράς (Global Corruption Barometer, GCB), στην περιοχή της Ευρώπης και της Κεντρικής Ασίας, το 18% των πολιτών στην Τουρκία ανέφερε ότι κατέβαλλε χρηματικό ποσό σε δημόσιο λειτουργό, τους δώδεκα τελευταίους μήνες, προκειμένου να τύχει

ευνοϊκής μεταχείρισης. Το ποσοστό της Τουρκίας είναι μεγαλύτερο από τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) πλην της Ουγγαρίας, της Λιθουανίας και της Ρουμανίας, των οποίων τα ποσοστά κυμαίνονται από 22% έως 29%. Σε σχέση με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, το Κοσσυφοπέδιο έχει ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό δωροδοκίας μόνο 10%, ακολουθούμενο από την Βόρεια Μακεδονία (12%), το Μαυροβούνιο (16%), ενώ στην 4^η καλύτερη θέση βρίσκεται η Τουρκία, ξεπερνώντας τη Σερβία (22%), τη Βοσνία & Ερζεγοβίνη (27%) και την Αλβανία (34%). Συγκρινόμενο το ποσοστό της Τουρκίας με τα ποσοστά των χωρών της Κεντρικής Ασίας, διαπιστώνουμε ότι είναι το δεύτερο μικρότερο, μετά το 7% της Γεωργίας. Στο Αζερμπαϊτζάν, την Κιργιζία, την Ουκρανία και τη Μολδαβία περίπου δύο στα πέντε νοικοκυριά που είχαν πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες κατέβαλαν δωροδοκία (από 38% σε 42%) και αυτό αυξάνεται στο 50% στο Τατζικιστάν. Από την ίδια έρευνα προκύπτει ότι, ένα ποσοστό 15 – 35% των πολιτών στην Τουρκία θεωρεί ότι η διαφθορά και η δωροδοκία είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που η κυβέρνηση θα πρέπει να αντιμετωπίσει, το 40 – 60% πιστεύει ότι η κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει τη διαφθορά όπως θα έπρεπε, πάνω από το 40% πιστεύει ότι τα περισσότερα ή όλα μέλη του κοινοβουλίου είναι διεφθαρμένα, ενώ από την άλλη μεριά πάνω από το 60% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι είναι αποδεκτό από την κοινωνία της Τουρκίας να αναφέρονται περιστατικά δωροδοκίας και διαφθοράς (Transparency International - Global Corruption Barometer (GCB), 2016).

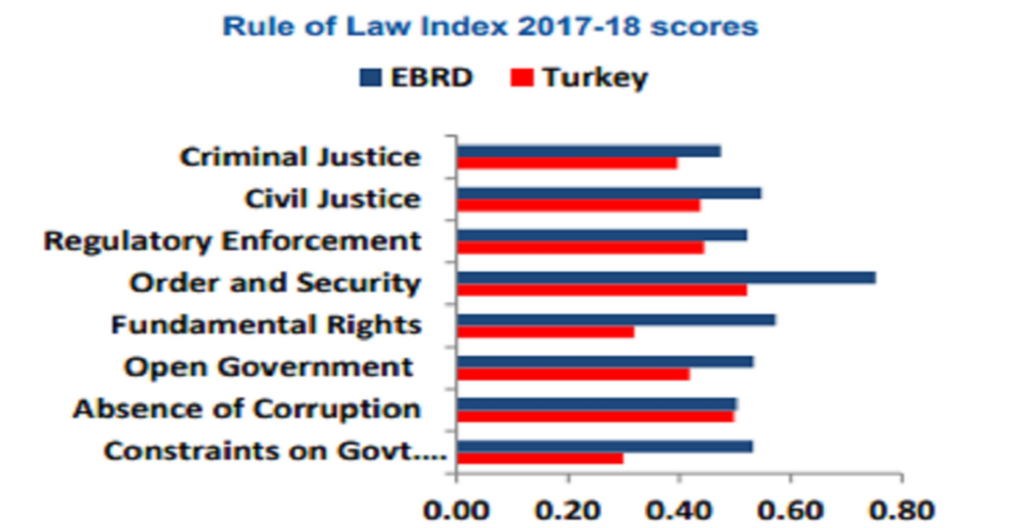
Το έτος 2017 η κατάσταση στην Τουρκία, όσον αφορά τη δωροδοκία, δεν μεταβλήθηκε. Σε νέα έρευνα της Διεθνούς Διαφάνειας κατά την μέτρηση του GCB, διαπιστώθηκε ότι τους τελευταίους δώδεκα μήνες, το 15 έως 20% των πολιτών στην Τουρκία, έχουν καταβάλει χρηματικό ποσό σε δημόσιο λειτουργό, ώστε να τύχουν μίας πιο ευνοϊκής μεταχείρισης (Transparency International - Global Corruption Barometer (GCB), 2017). Το ίδιο έτος, κυκλοφόρησε έκθεση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α., OECD) σύμφωνα με την οποία, η Τουρκία συγκαταλέγεται στις χώρες των οποίων οι αρχές επιβολής του νόμου έλαβαν συστάσεις, για την αξιολόγηση αξιόπιστων ξένων ισχυρισμών περί δωροδοκίας οι οποίες αναφέρονται στα μέσα ενημέρωσης, για συνεχή παρακολούθηση των τοπικών μέσων ενημέρωσης για αναφερόμενες

περιπτώσεις διαφθοράς και για την ευαισθητοποίηση των εθνικά ΜΜΕ σχετικά με διεθνή ζητήματα διαφθοράς (OECD, 2017).

Στις 12 Σεπτεμβρίου 2018, η Transparency International εξέδωσε την 12^η έκθεση για την εξαγωγή της διαφθοράς (Exporting Corruption 2018). Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 41 χώρες της σύμβασης του ΟΟΣΑ, καθώς και στην Κίνα, την ΕΔΠ Χονγκ Κονγκ, την Ινδία και τη Σιγκαπούρη. Οι χώρες βαθμολογούνται βάσει των επιδόσεων επιβολής του νόμου σε διαφορετικά στάδια, δηλαδή των αριθμό των ερευνών που έχουν ξεκινήσει, οι ανοικτές υποθέσεις (κατατεθείσες κατηγορίες) και οι υποθέσεις που ολοκληρώθηκαν με κυρώσεις για τετραετή περίοδο (2014-2017). Με βάση τα στοιχεία αυτά και το μερίδιο των χωρών στις παγκόσμιες εξαγωγές, τοποθετούνται σε τέσσερις κατηγορίες επιβολής, «Ενεργός», «Μέτρια», «Περιορισμένη» και «Μικρή ή Όχι» επιβολή. Σύμφωνα με την έκθεση, η Τουρκία καταβάλλει «μικρή έως καθόλου» προσπάθεια πάταξης της διαφθοράς. Συγκεκριμένα, μια έρευνα για υπόθεση διαφθοράς το 2013, όπου εμπλέκονται στελέχη στο ανώτατο επίπεδο της πολιτικής ζωής στην Τουρκία, προκάλεσε συντονισμένη προσπάθεια της κυβέρνησης να διακοπεί. Τον Ιούλιο του 2014, η κυβέρνηση διέταξε τη σύλληψη και την κράτηση αστυνομικών που συμμετείχαν στις έρευνες και επιδίωξε να σιωπήσει μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης. Η τουρκική κυβέρνηση περιόρισε τις αστυνομικές δυνάμεις και αύξησε την εκτελεστική εξουσία πάνω από το Ανώτατο Συμβούλιο Δικαστών και Εισαγγελέων (HSYK) - το όργανο που διοικεί το δικαστικό σώμα διορίζοντας και αναθέτοντας δικαστές, εισαγγελείς και αστυνομικούς. Επιπλέον, το Φεβρουάριο του 2014, σύντομα μετά τις έρευνες, η Τουρκία ψήφισε το νόμο 6526 για την τροποποίηση πολλών κωδίκων, συμπεριλαμβανομένου του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η τροπολογία αντικατέστησε τη ρήτρα «εύλογης υποψίας», με το «απαιτείται να υπάρχουν ισχυρές υποψίες βασιζόμενες σε στέρεα αποδεικτικά στοιχεία» πριν οι αρχές επιβολής του νόμου, μπορούν να χρησιμοποιήσουν μια σειρά σημαντικών τεχνικών διερεύνησης των υποθέσεων διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένης της κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων και της παρακολούθησης της επικοινωνίας. Μετά το κλείσιμο της μεγάλης έρευνας διαφθοράς Οκτώβριο του 2014, η τουρκική κυβέρνηση τροποποίησε πάλι τον Ποινικό Κώδικα, επαναφέροντας τη ρήτρα «εύλογης υπόνοιαν». Παράλληλα αναφέρεται στην έκθεση ότι, δεν έχει τεθεί στη

διάθεση του Κοινοβουλίου ή στην κοινωνία της Τουρκίας, καμία πληροφορία σχετικά με οποιαδήποτε πρόοδο όσον αφορά τις δεσμεύσεις στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς 2010-2014, το οποίο αποσκοπεί στην εκπλήρωση της υποχρέωσης της σύμβασης του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας. Τονίζεται ότι η ανάπτυξη και η εφαρμογή του σχεδίου δράσης απέδωσε ελάχιστες ή καθόλου ευκαιρίες συμμετοχής των πολιτών, δεν υπάρχουν δημόσια στοιχεία σχετικά με τα σχέδια της κυβέρνησης μετά το 2014, όσον αφορά τον σχεδιασμό στρατηγικής κατά της διαφθοράς και η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της δωροδοκίας είναι γενικά πολύ χαμηλή. Επισημαίνεται στην έκθεση ότι, το μόνο βήμα που ελήφθη για την καλύτερη εφαρμογή της Σύμβασης ήταν η έκδοση εγκυκλίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης με ημερομηνία 20 Φεβρουαρίου 2015, με την οποία ανατέθηκε στους εισαγγελείς να διενεργούν οι ίδιες τις έρευνες που σχετίζονται με τη Σύμβαση του ΟΟΣΑ, αντί να αφήσουν την ευθύνη στις αστυνομικές δυνάμεις και να αναφέρει τακτικά κάθε στάδιο έρευνας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (Transparency International, 2018).

Στις 24 Ιουλίου 2019 κυκλοφόρησε έκθεση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) με θέμα «Στρατηγική στην Τουρκία, 2019 – 2024», όπου γίνεται αναφορά και σε στοιχεία που σχετίζονται με τη διαφθορά. Η Τουρκία κατατάσσεται στην 9^η θέση από τις 38 χώρες στον δείκτη Καλής Διακυβέρνησης αλλά τα τελευταία χρόνια η ανεξαρτησία και η αξιοπιστία των πολιτών στους θεσμούς έχει μειωθεί. Ειδικότερα, ο δείκτης «Κανόνας Δικαίου» (Rule of Law), 2017 – 2018 της Τουρκίας, είναι μικρότερος του μέσου όρου των 38 χωρών, ενώ αναλυτικότερα, ο δείκτης «Απουσία Διαφθοράς» είναι οριακά μικρότερος του μέσου όρου.

Διάγραμμα 3: Δείκτης «Κανόνας Δικαίου» 2017 – 2018
(Πηγή: <https://www.ebrd.com/where-we-are/turkey/overview.html>)

Όσον αφορά, τις εφαρμοζόμενες πολιτικές από πλευράς της Τουρκίας, για την πρόληψη της διαφθοράς, στην ίδια έκθεση τονίζεται ότι, η Τουρκία έχει υπογράψει συναφείς ευρωπαϊκές και διεθνείς συμβάσεις κατά της διαφθοράς, ωστόσο το εσωτερικό νομικό πλαίσιο χρειάζεται περαιτέρω ευθυγράμμιση με τα διεθνή πρότυπα. Το σχέδιο δράσης που ενέκρινε η κυβέρνηση το 2016 για την επικαιροποίηση της στρατηγικής της για το 2010 - 2014, εκτιμήθηκε ως ένα βήμα προόδου, έστω και περιορισμένο. Όμως, η έλλειψη ιστορικών στοιχείων έρευνας, δίωξης και καταδίκης από την Τουρκία υποθέσεων διαφθοράς παραμένει ένα σοβαρό ζήτημα. Η ίδια έκθεση αναφέρει ότι, δεν έχει ακόμη καθοριστεί μια ευρεία, διακοινοβουλευτική πολιτική συναίνεση και ισχυρή πολιτική δέσμευση για την καταπολέμηση της διαφθοράς, η Τουρκία δεν εκπλήρωσε τις περισσότερες από τις συστάσεις που παρέσχε η GRECO στον τέταρτο γύρο αξιολόγησης, που οδήγησε σε μια «μη ικανοποιητική σε παγκόσμιο επίπεδο» αξιολόγηση, με περισσότερες από τις μισές συστάσεις που περιέχονται στον τρίτο γύρο αξιολόγησης να περιμένουν να εφαρμοστούν (EBRD, 2019).

Η Τουρκία, σύμφωνα με έκθεση του Freedom House το έτος 2019, συγκαταλέγεται στις «μη ελεύθερες χώρες», λαμβάνοντας βαθμολογία 31, σε μια κλίμακα από το 0 έως το 100, όπου το 100 αντιπροσωπεύει την πλήρη ελευθερία. Στο ερώτημα, αν οι διασφαλίσεις ενάντια στην επίσημη διαφθορά ισχυρές και αποτελεσματικές, η Τουρκία βαθμολογείται με 1 στα 4, καθώς κατηγορείται ότι η

διαφθορά - συμπεριλαμβανομένου του ξεπλύματος χρημάτων, της δωροδοκίας και της αθέμιτης σύμπραξης κατά την κατανομή των κρατικών συμβάσεων - εξακολουθεί να αποτελεί μείζον πρόβλημα, ακόμη και στα υψηλότερα επίπεδα διακυβέρνησης. Επισημαίνεται ότι η επιβολή των νόμων κατά της διαφθοράς είναι ασυνεπής και οι υπηρεσίες της Τουρκίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι γενικά αναποτελεσματικές, συμβάλλοντας σε μια κουλτούρα ατιμωρησίας, ενώ η εκκαθάριση που πραγματοποιήθηκε μετά την απόπειρα πραξικοπήματος του 2016 αύξησε σημαντικά τις δυνατότητες διαφθοράς, δεδομένης της μαζικής απαλλοτρίωσης στοχευόμενων επιχειρήσεων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ). Ταυτόχρονα, καταγγέλλεται ότι δισεκατομμύρια δολάρια σε κατασχεθέντα περιουσιακά στοιχεία διαχειρίζονται κυβερνητικά διορισμένοι διαχειριστές, αυξάνοντας περαιτέρω τους στενούς δεσμούς μεταξύ κυβέρνησης και φιλικών της επιχειρήσεων. Επιπλέον, στο ερώτημα αν η κυβέρνηση λειτουργεί με ανοιχτό πνεύμα και διαφάνεια, λαμβάνει βαθμολογία 0 στα 4, κατηγορούμενη ότι το πολιτικό και νομικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε από την εκκαθάριση της κυβέρνησης και την κατάσταση έκτακτης ανάγκης έχει καταστήσει όλες τις προσπάθειες δημοκρατικής εποπτείας αδύνατο και τονίζεται ότι το 2016, το Συμβούλιο της Ευρώπης επέκρινε την κατάσταση έκτακτης ανάγκης για την παραχώρηση «σχεδόν απεριόριστων διακριτικών εξουσιών» στην κυβέρνηση. Επισημαίνεται ότι η κυβέρνηση στερείται διαφάνειας, αυθαίρετα αποκρύπτει πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες των κρατικών αξιωματούχων και θεσμικών οργάνων, ενώ εξωτερικοί παρατηρητές, όπως οι ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και οι ανεξάρτητοι δημοσιογράφοι, υπόκεινται σε σύλληψη και δίωξη σε περίπτωση που επιχειρήσουν να εκθέσουν αδικήματα της κυβέρνησης (Freedom House, 2019).

Τέλος, στην ετήσια έκθεση 2019 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Τουρκία, αναφέρεται ότι η χώρα βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο στην καταπολέμηση της διαφθοράς, καθόσον δεν έχει θεσμοθετηθεί ανεξάρτητο όργανο καταπολέμησης της διαφθοράς, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς στην οποία η Τουρκία είναι συμβαλλόμενο μέρος, το νομικό και το θεσμικό πλαίσιο συνέχισαν να επιτρέπουν την αδικαιολόγητη επιρροή της εκτελεστικής εξουσίας στη διερεύνηση και δίωξη των περιπτώσεων διαφθοράς υψηλού επιπέδου, οι νομοθετικές τροποποιήσεις που προβλέπονται σε

προηγούμενες στρατηγικές κατά της διαφθοράς δεν έχουν εφαρμοστεί, η νομοθεσία για τις δημόσιες συμβάσεις παρέμεινε ασυμβίβαστη με το κεκτημένο της ΕΕ και το πεδίο εφαρμογής των παρεκκλίσεων από τη νομοθεσία για τις δημόσιες συμβάσεις αυξήθηκε περαιτέρω. Τονίζεται ότι η απουσία ισχυρής στρατηγικής και σχεδίου δράσης κατά της διαφθοράς αποτελεί ένδειξη έλλειψης πολιτικής βούλησης για την αποφασιστική καταπολέμηση της διαφθοράς και ότι δεν υπάρχει εξειδικευμένη υπηρεσία ποινικής δίωξης για την διεξαγωγή ερευνών κατά της διαφθοράς όπως και εξειδικευμένα δικαστήρια. Γενικά, η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη και παραμένει ζήτημα ανησυχίας (European Commission, 2019).

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

3.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στην παρούσα εργασία, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία που συλλέχθηκαν από τις ετήσιες εκθέσεις του Διεθνές Νομισματικού Ταμείου [International Monetary Fund (IMF)], του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας [International Economic Freedom (IEF)] και του Ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank Group) που αφορούν στις δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς και του Οργανισμού Διεθνούς Διαφάνειας [Transparency International (TI)] που αφορούν στον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς [Corruption Perception Index (CPI)] και γενικότερα στη διαφθορά παγκοσμίως. Συλλέχθηκαν επίσης διάφορα στοιχεία από ανοικτές πηγές.

Τα ανωτέρω δεδομένα, αφορούν τα τελευταία τριάντα (30) έτη, ήτοι από το 1989 έως το 2019, ενώ η μέθοδος που επιλέχθηκε για σύγκριση και ανάλυση, είναι ένας συνδυασμός στατιστικής και περιγραφικής μεθόδου.

Επιπλέον, κατά την μελέτη των δημοσίων δαπανών, διερευνήθηκαν τα ποσοστά της Τουρκίας ετησίως, η ανοδική ή πτωτική τάση, οι μεγαλύτερες και οι μικρότερες τιμές εντός των 30 ετών, ο παγκόσμιος μέσος όρος και η κατάταξη της Τουρκίας παγκοσμίως αλλά και εντός των χωρών της Μαύρης Θάλασσας (BS-10) και των Βαλκανίων (BAL – 13). Στον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς έγινε αναφορά στις τιμές ετησίως στην Τουρκία, στην ανοδική ή πτωτική τάση, στον παγκόσμιο μέσο όρο και στον μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Δυτικής Ευρώπης, στην κατάταξη της Τουρκίας παγκοσμίως αλλά και μεταξύ των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και Ασίας, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) [Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)] και της ομάδας των 20 χωρών με τις μεγαλύτερες οικονομίες (G20).

Τέλος, τόσο στις δημόσιες δαπάνες, όσο και στον Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς, πραγματοποιήθηκε σύγκριση των ποσοστών και των τιμών που διαμορφώθηκαν στην Τουρκία, με τα αντίστοιχα που αφορούν στην Ελλάδα, προκειμένου να υπάρχει μία συγκριτική εικόνα, δύο (2) χωρών που γειτνιάζουν.

3.2 ΔΕΔΟΜΕΝΑ

3.2.1 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Για την εκπλήρωση των λειτουργιών του, το κράτος πρέπει κατ' αρχή να έχει στη διάθεσή του ορισμένο εισόδημα. Το εισόδημα αυτό μπορεί να το πραγματοποιεί μέσω της φορολογίας, της άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας, της έκδοσης χρήματος και του δανεισμού.

Στη συνέχεια όμως, να διαθέτει το εισόδημα για την αγορά αγαθών ή για την απασχόληση παραγωγικών συντελεστών. Χωρίς τη δαπάνη του εισοδήματος, το κράτος δεν είναι σε θέση να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο κοινωνικό σύνολο και, επομένως, δεν μπορεί να προωθή τους δημοσιονομικούς στόχους.

Οι φόροι και οι δημόσιες δαπάνες δεν είναι τα μοναδικά μέσα, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι δημόσιοι φορείς για να επιτύχουν τους στόχους τους. Υπάρχουν και άλλα μέσα, τα οποία όμως δεν εμπίπτουν στον τομέα της Δημόσιας Οικονομικής¹ (Δαλαμάγκας, 2003, pp. 254-255).

Οι δημόσιες δαπάνες ορίζονται ως οι πληρωμές, που διενεργούν οι δημόσιοι φορείς, μέσω του προϋπολογισμού, για την επίτευξη της:

- Άριστης κατανομής των παραγωγικών μέσων (δαπάνες για την αγορά αγαθών, καταβολή ενοικίων και μισθών δημοσίων υπαλλήλων κλπ, με σκοπό την παροχή υπηρεσιών, που ικανοποιούν συλλογικές ανάγκες),
- Δίκαιης διανομής του εισοδήματος (δαπάνες κοινωνικής πρόνοιας, στεγαστικά δάνεια, οικογενειακά επιδόματα, συντάξεις, ενισχύσεις προς τους αγρότες κλπ),
- Σταθεροποίησης της οικονομίας (αύξηση δαπανών σε περιόδους ύφεσης για την ενίσχυση της ζήτησης, περιορισμός κρατικών προμηθειών σε περιόδους πληθωρισμού κλπ),
- Οικονομικής μεγέθυνσης (δημόσιες επενδύσεις, επιχορηγήσεις σε ιδιώτες – επενδυτές, δαπάνες για την παιδεία, την έρευνα κλπ).

¹ Όπως τα νομισματικά και πιστωτικά μέσα (πχ έλεγχος προσφοράς χρήματος και πιστώσεων), τα μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτικής (πχ μεταβολή τιμής συναλλάγματος, τα μέσα άμεσου ελέγχου (πχ καθήλωση μισθών και τιμών για συγκράτηση του πληθωρισμού), τα μέσα εισοδηματικής πολιτικής (πχ καθορισμός ωραρίων απασχόλησης) και θεσμικές ή διαρθρωτικές μεταβολές (πχ αποκρατικοποίηση).

Επειδή οι δημόσιες δαπάνες ικανοποιούν πληθώρα αναγκών, διενεργούνται από διάφορους δημόσιους φορείς και επηρεάζουν το εθνικό εισόδημα με πολλούς τρόπους, θα ήταν δυσχερής η παρακολούθησή τους, αν δεν ταξινομούνταν σε κατηγορίες. Οι σπουδαιότερες μορφές ταξινόμησης είναι τρεις: Η οικονομική, η λειτουργική και η διοικητική (Δαλαμάγκας, 2003, p. 256).

Η οικονομική ταξινόμηση γίνεται με κριτήριο το κατά πόσο οι δημόσιες δαπάνες επηρεάζουν άμεσα την παραγωγή, την απασχόληση και το εθνικό εισόδημα. Από την άποψη αυτή, οι δημόσιες δαπάνες διακρίνονται σε δύο (2) κατηγορίες:

- Δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες. Διακρίνονται περαιτέρω σε (i) τρέχουσες δαπάνες ή δαπάνες δημόσιας κατανάλωσης (ii) κεφαλαιουχικές δαπάνες ή δαπάνες δημόσιων επενδύσεων.
- Δαπάνες για μεταβιβαστικές πληρωμές, οι οποίες είναι μονομερείς παροχές του Δημοσίου προς ορισμένους ιδιωτικούς φορείς και αυξάνουν το διαθέσιμο εισόδημα των δικαιούχων (επιδόματα ανεργίας, οικογενειακά επιδόματα, συντάξεις, επιδοτήσεις κλπ). Διακρίνονται περαιτέρω σε (i) μεταβιβάσεις εισοδήματος [που ενισχύουν το εισόδημα των νοικοκυριών (επιδόματα ανεργίας, συντάξεις κλπ) ή των επιχειρήσεων (επιδοτήσεις τιμών προϊόντων)] (ii) μεταβιβάσεις κεφαλαίου, που καλύπτουν τμήμα της δαπάνης για την ανέγερση κτιρίων ή την αγορά κεφαλαιουχικού εξοπλισμού από τα νοικοκυριά (επιδότηση επιτοκίων στεγαστικών δανείων) ή τις επιχειρήσεις (επιχορηγήσεις σε επενδυτές, στο πλαίσιο των αναπτυξιακών νόμων).

Η ένταξη των δημοσίων δαπανών σε μία από τις δύο κατηγορίες (δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες ή μεταβιβαστικές πληρωμές), παρουσιάζει συχνά μεγάλες δυσκολίες. Παρά τα προβλήματα που παρουσιάζει η ένταξη των επιμέρους δημοσίων δαπανών σε κατηγορίες, η οικονομική ταξινόμηση είναι απαραίτητη για το σχεδιασμό μιας ορθής δημοσιονομικής πολιτικής. Δεν είναι όλες οι δημόσιες δαπάνες εξίσου αποτελεσματικές για την προώθηση των επιμέρους δημοσιονομικών στόχων και η επιλογή τους θα πρέπει να γίνεται αναγκαστικά με βάση την οικονομική τους ταξινόμηση (Δαλαμάγκας, 2003, pp. 257-258).

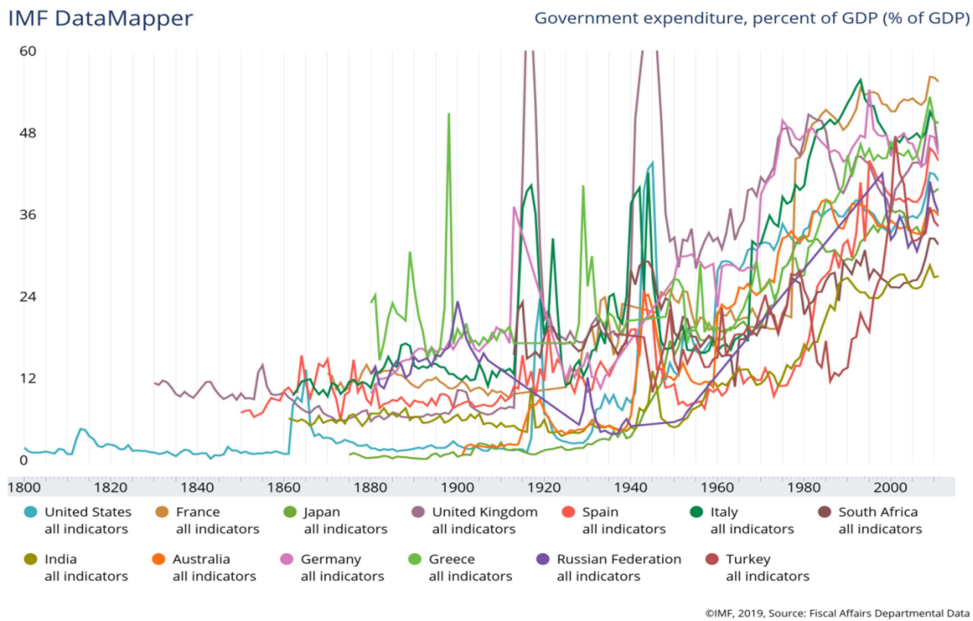
Η λειτουργική ταξινόμηση γίνεται με κριτήριο το είδος της ανάγκης, την οποία προορίζεται να καλύψει η κάθε κατηγορία δαπάνης. Έτσι, όλες οι δαπάνες, που αποβλέπουν στην προστασία των πολιτών από εξωτερικούς εχθρούς (αγορά οπλικών συστημάτων και αναλωσίμων, μισθοί στελεχών, δαπάνες διατροφής, ένδυσης και υπόδησης των οπλιτών, δαπάνες κατασκευής ή συντήρησης στρατιωτικών εγκαταστάσεων κλπ) ταξινομούνται στις δαπάνες εθνικής άμυνας. Με μια παρόμοια συλλογιστική, έχουμε δαπάνες για εκπαίδευση, υγεία – πρόνοια, κοινωνική ασφάλιση κ.α. (Δαλαμάγκας, 2003, pp. 257-258)

Η διοικητική ταξινόμηση των δημοσίων δαπανών γίνεται με κριτήριο τον δημόσιο φορέα, που διενεργεί τη δαπάνη. Με βάση το κριτήριο αυτό, οι δημόσιες δαπάνες διακρίνονται σε δαπάνες:

- Κεντρικής Διοίκησης
- Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)
- Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)
- Λοιπών Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ)

Η διοικητική ταξινόμηση των δημοσίων δαπανών είναι χρήσιμη, διότι παρέχει πληροφορίες σχετικά με το βαθμό διοικητικής αποκέντρωσης, το κόστος της κοινωνικής ασφάλισης και τα περιθώρια ιδιωτικοποίησης (Δαλαμάγκας, 2003, pp. 259-260).

Οι δημόσιες δαπάνες δεν παραμένουν κατά κανόνα αμετάβλητες διαχρονικά. Στις περισσότερες χώρες του κόσμου παρουσίαζαν μια τάση συνεχούς αύξησης από χρόνο σε χρόνο, η οποία άρχισε να αντιστρέφεται μόλις τα τελευταία χρόνια.

Διάγραμμα 4: Δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ (% του ΑΕΠ)

Οι οικονομολόγοι, στην προσπάθειά τους να διερευνήσουν τα αίτια της διαχρονικής αύξησης των δημοσίων δαπανών, έχουν διατυπώσει πολλές απόψεις. Τα αίτια αυτά είναι δυνατό να διαφέρουν από χώρα σε χώρα ή από περίοδο σε περίοδο, όπως επίσης είναι πιθανό να υπάρχουν και άλλα αίτια που δεν έχουν εντοπιστεί. Ο πληθωρισμός, η αύξηση του πληθυσμού και η άνοδος του ΑΕΠ, κατά ένα μέρος μόνο μπορούν να εξηγήσουν την τάση της διαχρονικής αύξησης των δημοσίων δαπανών. Η οικονομική θεωρία, σε μια προσπάθεια αναζήτησης πρόσθετων παραγόντων, έχει δώσει ενδιαφέρουσες ερμηνείες, οι σημαντικότερες από τις οποίες είναι, ο νόμος του Wagner, η θεωρία της κλιμακωτής αύξησης των δημοσίων δαπανών (A.T. Peacock και J. Wiseman) και η υστέρηση παραγωγικότητας του δημόσιου τομέα (Baumol). Οι υπόλοιπες απόψεις, που προσπαθούν να ερμηνεύσουν την τάση διόγκωσης του δημόσιου τομέα, μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο (2) μεγάλες κατηγορίες. Στην πρώτη υπάγονται οι απόψεις, που προσπαθούν να θεμελιώσουν τη διαχρονική αύξηση των δημοσίων δαπανών στη συμπεριφορά των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, ενώ στη δεύτερη κατηγορία, υπάγονται οι απόψεις που προσπαθούν να θεμελιώσουν τη διαχρονική αύξηση των δημοσίων δαπανών σε γενικότερους οικονομικούς και δημογραφικούς παράγοντες (Δαλαμάγκας, 2003, pp. 261-270).

Οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι το πιο σύνηθες μέτρο μεγέθους του δημόσιου τομέα και σε μικρότερο βαθμό τα έσοδα του κράτους ως ποσοστό του ΑΕΠ. Σε ορισμένες περιπτώσεις βέβαια, χρησιμοποιούνται κάποιες παραλλαγές αυτών των δεικτών, όπως η δημόσια κατανάλωση ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι δημόσιες επενδύσεις ως ποσοστού του ΑΕΠ και η προστιθέμενη αξία του δημόσιου τομέα, δηλαδή του πόσο το Δημόσιο συμβάλλει στο ΑΕΠ.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε στον ορισμό αλλά και στη σημασία του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) για τις χώρες. ΑΕΠ είναι η συνολική αγοραία αξία όλων των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα σε ένα δεδομένο έτος. Το ΑΕΠ είναι ίσο με το σύνολο των καταναλωτικών, των επενδυτικών και των δημοσίων δαπανών, συν την αξία των εξαγωγών, μείον την αξία των εισαγωγών (Παπαπανάγος, 2019).

Στο ΑΕΠ συνεισφέρουν τρεις (3) τομείς (i) ο πρωτογενής (ορυχεία, λατομεία, αγροτικός τομέας, δασοκομία και αλιεία) (ii) ο δευτερογενής (βιομηχανία, κατασκευές, υπηρεσίες κοινής ωφέλειας) και (iii) ο τριτογενής (χρηματοοικονομικός τομέας, ασφάλειες, υπηρεσίες ακινήτων και επιχειρηματικές υπηρεσίες, υπηρεσίες κεντρικής κυβέρνησης, χονδρικό και λιανικό εμπόριο, εμπόριο αυτοκινήτων, τροφοδοσία και διαμονή. Σε χώρες που είναι περισσότερο αναπτυγμένες ή έχουν υψηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης, ο τριτογενής τομέας συνεισφέρει περισσότερο στο ΑΕΠ. Αντίθετα, σε χώρες που είναι ακόμα υπό ανάπτυξη ή έχουν πολύ χαμηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης, ο πρωτογενής ή δευτερογενής τομέας συμβάλει περισσότερο στην οικονομία, επειδή ο τριτογενής δεν είναι κατάλληλα ανεπτυγμένος. Στην Τουρκία, όπως και στην Ελλάδα, ο τριτογενής τομέας συμβάλει περισσότερο στο ΑΕΠ (61,4% και 80% αντίστοιχα, το έτος 2018) (Παπαπανάγος, 2019).

Το ΑΕΠ δίνει τη δυνατότητα στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και στις κεντρικές τράπεζες να κρίνουν κατά πόσον η οικονομία ανακάμπτει ή επεκτείνεται, εάν χρειάζεται μια ώθηση ή αυτοσυγκράτηση και εάν μια απειλή όπως η ύφεση ή ο πληθωρισμός αναδύονται στον ορίζοντα. Οι εθνικοί λογαριασμοί εσόδων και προϊόντων [National Incomes and Product Accounts (NIPA)], οι οποίοι αποτελούν τη βάση για τη μέτρηση του ΑΕΠ, επιτρέπουν στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους οικονομολόγους και τις επιχειρήσεις να αναλύουν τον αντίκτυπο

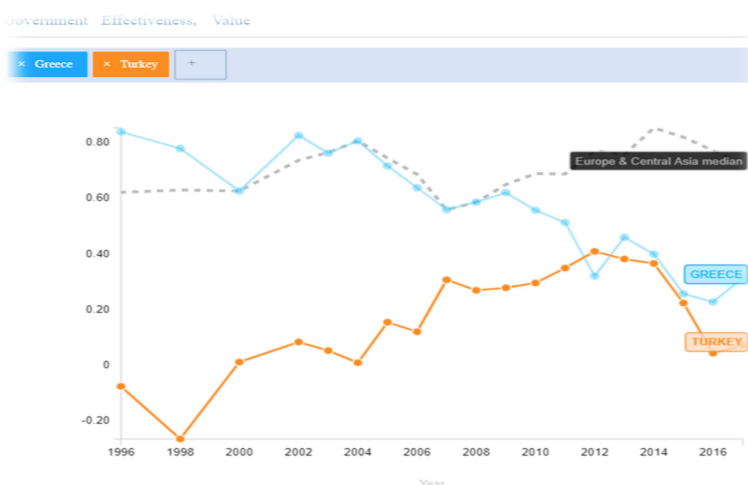
αυτών των μεταβλητών όπως τη νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, οικονομικές διαταραχές όπως η άνοδος της τιμής του πετρελαίου, τα φορολογικά και τα προγράμματα δαπανών, στη συνολική οικονομία και σε συγκεκριμένα στοιχεία της (Picardo, 2019). Είναι επίσης σημαντικό να κατανοήσουμε ότι, το ΑΕΠ δεν αποτελεί μέτρο του συνολικού βιοτικού επιπέδου ή της καλής διαβίωσης μιας χώρας. Αν και οι μεταβολές στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών ανά άτομο (κατά κεφαλήν ΑΕΠ) χρησιμοποιούνται συχνά ως μέτρο για το αν ο μέσος πολίτης σε μια χώρα είναι καλύτερος ή χειρότερος, δεν καταγράφει πράγματα που μπορεί να θεωρηθούν σημαντικά για τη γενική ευημερία. Έτσι, για παράδειγμα, η αυξημένη παραγωγή μπορεί να συνεπάγεται περιβαλλοντικές ζημιές ή θόρυβο. Ή μπορεί να συνεπάγεται τη μείωση του ελεύθερου χρόνου ή την εξάντληση μη ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Η ποιότητα ζωής μπορεί επίσης να εξαρτάται από τη διανομή του ΑΕΠ μεταξύ των κατοίκων μιας χώρας και όχι μόνο από το συνολικό επίπεδο (Callen, 2018).

Μεγάλη είναι όμως η σημασία της ποιότητας των δημοσίων δαπανών. Κάθε οργανωμένη Πολιτεία και Δημοκρατία οφείλει να παρέχει ποιοτικά δημόσια αγαθά στους πολίτες της. Η καλή Παιδεία και Υγεία, οι ποιοτικές Μεταφορές και Υποδομές και η Καινοτομία, αποτελούν μεγέθη ευθέως ανάλογα και συσχετιζόμενα με την πορεία μιας οικονομίας και τους ρυθμούς ανάπτυξής της και φυσικά με την ευημερία της κοινωνίας. Το πού και πώς θα ξοδευθούν, λοιπόν, τα χρήματα των φορολογουμένων είναι εξόχως σημαντικό πολιτικό ζήτημα. Η ευημερία της κοινωνίας προάγεται μέσω δαπανών, επενδύσεων σε φυσικές υποδομές (π.χ. μεταφορές και επικοινωνίες) και σε κοινωνικές υποδομές (π.χ. εκπαίδευση και κατάρτιση, υγεία), καθώς και σε έρευνα και ανάπτυξη. Έτσι, μία κοινωνία πρέπει να δίνει προτεραιότητα σε δαπάνες που προάγουν τη βιωσιμότητά της, με έμφαση στην υψηλή αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των πόρων που χρησιμοποιούνται (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), 2017).

Ωστόσο, εκτός από την ποιότητα των δημοσίων δαπανών, έχει σημασία αν αυτές οι δαπάνες χρηματοδοτούν ορθές ποιοτικές πολιτικές. Μια κυβέρνηση μπορεί για παράδειγμα, να δαπανήσει ένα μεγάλο ποσό των πόρων στην εκπαίδευση, αλλά εάν οι πολιτικές δεν διεξάγονται αποτελεσματικά, οι δαπάνες αυτές δεν θα έχουν επίδραση στη ζωή των πολιτών. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει

αναπτυχθεί μια μέθοδος εκτίμησης της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών. Πιο συγκεκριμένα, έχουν προταθεί δύο βασικοί τύποι για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας: η εκτίμηση που βασίζεται στην μακρο-προσέγγιση που στοχεύει στην ανάλυση και στην εκτίμηση των συνολικών δημοσίων δαπανών και η εκτίμηση που βασίζεται στην μικροπροσέγγιση που στοχεύει στην ανάλυση και στην εκτίμηση για ιδιαίτερες κατηγορίες των δημοσίων δαπανών (Κορρές, et al., 2013, p. 7).

Η αποτελεσματικότητα, όπως και το μέγεθός του, είναι δύσκολο να αποτιμηθεί, ωστόσο ένας δείκτης που συχνά χρησιμοποιείται είναι ο Δείκτης Αποτελεσματικότητας της Κυβέρνησης (Government Effectiveness Indicator) της Παγκόσμιας Τράπεζας. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τείνουν να επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης, καλύτερη ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών (πιο αποδοτικό υγειονομικό και εκπαιδευτικό σύστημα), ευνοώντας παράλληλα τη συσσώρευση ανθρωπίνου κεφαλαίου και την τεχνολογική αλλαγή (Πετράκης, 2013). Ο Δείκτης Αποτελεσματικότητας της Κυβέρνησης, καταγράφει τις αντιλήψεις για την ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών, το βαθμό ανεξαρτησίας τους από τις πολιτικές πιέσεις, την ποιότητα της χάραξης και εφαρμογής της πολιτικής και την αξιοπιστία της κυβέρνησης στις δεσμεύσεις της. Η εκτίμηση, παρέχει τη βαθμολογία της χώρας στον συνολικό δείκτη, με μέγιστη τιμή το 2.5, που υποδεικνύει υψηλότερη αποτελεσματικότητα, και χαμηλότερη το -2.5, που συνεπάγεται το αντίστροφο.

Διάγραμμα 5: Αποτελεσματικότητα του δημοσίου τομέα (1996 – 2017)
(Πηγή: World Bank, Government Effectiveness Indicator)

3.2.2 ΔΙΑΦΘΟΡΑ

Δωροδόκει χρησίμως. Περίανδρος, 668-584 π.Χ., Τύραννος της Κορίνθου και εκ των 7 σοφών.

Αργυραίς λόγχαις μάχου και πάντων κρατήσεις [να μάχεσαι με αργυρές λόγχες (δηλ. να δωροδοκείς) και θα κερδίσεις όλες τις μάχες]. Χρησμός της Πυθίας προς τον Φίλιππο Β' της Μακεδονίας.

Όσο πιο διεφθαρμένο είναι το κράτος, τόσο περισσότεροι νόμοι υπάρχουν (Τάκιτος Tacitus, 55-120 μ.Χ, Ρωμαίος ιστορικός).

Διαφθορά, ένα φαινόμενο διαχρονικό που ταλανίζει τις κοινωνίες ανεξαρτήτως ανάπτυξης, δόξας, κουλτούρας και δύναμης.

Γενικά, διαφθορά είναι η πράξη ενός υπαλλήλου ή θεματοφύλακα, που χρησιμοποιεί παράνομα και λανθασμένα την ιδιότητά του, για να εξασφαλίσει κάποιο όφελος για τον ίδιο ή άλλο πρόσωπο, ερχόμενος σε αντίθεση με τα καθήκοντα και τα δικαιώματα των άλλων (The Law Dictionary, n.d.). Ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός της διαφθοράς είναι «κατάχρηση εξουσίας για ιδιωτικό όφελος». Παρότι στον ορισμό αυτό περιλαμβάνεται και ο ιδιωτικός τομέας, η διαφθορά νοείται εν γένει ότι καλύπτει την κατάχρηση της θέσης την οποία κατέχει κάποιος εντός της δημόσιας διοίκησης ή των σχέσεων που διατηρεί με αυτήν με σκοπό την εξασφάλιση αδικαιολόγητων οφελών για τον ίδιο ή για κάποιον τρίτο. Στην έννοια της μείζονος διαφθοράς περιλαμβάνονται οι συναλλαγές μεταξύ ανώτερων κλιμακίων των εθνικών και τοπικών διοικήσεων, κορυφαίων αξιωματούχων πολιτικών κομμάτων, εκλεγμένων πολιτικών και συμφερόντων του ιδιωτικού τομέα. Η διαφθορά μικρής κλίμακας λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης μεταξύ χαμηλότερων κλιμακίων της δημόσιας διοίκησης και μεμονωμένων πολιτών (European Commission, 2017, p. 2). Ο ορισμός που δίνει ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για τη διαφθορά, είναι «η κατάχρηση του δημόσιου ή ιδιωτικού αξιώματος προς ίδιον όφελος. Η ενεργητική ή παθητική κατάχρηση των εξουσιών των δημόσιων λειτουργών (διορισμένων ή αιρετών) για τον προσπορισμό οικονομικού ή άλλου οφέλους» (OECD, 2019, p. 20). Ο εν λόγω ορισμός επικεντρώνει στο κράτος, το οποίο καταδεικνύεται ως εστία της διαφθοράς, και στους δημόσιους λειτουργούς ως

φορείς της. Τέλος, κατά τη Διεθνή Διαφάνεια [Transparency International (TI)], απόλυτα κυρίαρχη ΜΚΟ στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς, διαφθορά είναι «η κατάχρηση εμπιστευμένης εξουσίας για ίδιον όφελος» (Transparency International (TI), n.d.).

Κοινή συνισταμένη των ως άνω προσεγγίσεων της διαφθοράς είναι ο ορισμός της ως ατομική συμπεριφορά, κινητήρια δύναμη της οποίας είναι η επιδίωξη άμεσου ή έμμεσου οικονομικού οφέλους.

Ως άμεσα παραδείγματα διαφθοράς, μπορούν να αναφερθούν η ενεργή και παθητική δωροδοκία, η συμπαιγνία, η οικογενειοκρατία, ο εκβιασμός, ο παράνομος πλουτισμός, η παράνομη ροή κεφαλαίων, η παράνομη ιδιοποίηση ή υπεξαίρεση, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η πατρωνία ή νεποτισμός, η πράξεις που εξυπηρετούν ίδια συμφέροντα (self-dealing) και η εμπορία επιρροής, ενώ άλλες πρακτικές που συσχετίζονται με τη διαφθορά, είναι η άδικη ή άνιση μεταχείριση, η κωλυσιεργία, η μη τήρηση συγκεκριμένων απαιτήσεων του νόμου ή άλλων κανόνων ή διαδικασιών δικαίου, η ανεύθυνη, αμελής, απρόσεκτη ή ανήθικη εκτέλεση καθηκόντων καθώς και το φαινόμενο «περιστρεφόμενων θυρών» (OECD, 2019, p. 21). Εξίσου σημαντική πτυχή του προβλήματος αποτελούν τα φαινόμενα σύγκρουσης συμφερόντων, οι στημένοι διαγωνισμοί, αλλά και το πελατειακό κράτος και οι ψηφοθηρικές προσλήψεις. Ειδικά σε αυτές τις τελευταίες μορφές, οι οποίες είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να τεκμηριωθούν, το μεγαλύτερο κόστος μετακυλύετε στην κοινωνία με χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες προς τον πολίτη και την επιχείρηση, με υψηλή φορολόγηση και με τη διατήρηση προνομίων σε στοχευμένες ομάδες (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών, 2017, p. 2).

Η διαφθορά μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μεγάλης», «μικρής κλίμακας» και «πολιτική», ανάλογα με τα ποσά που χάθηκαν και τον τομέα στον οποίο συμβαίνει. Ως «μεγάλη διαφθορά» θεωρείται η κατάχρηση εξουσίας υψηλού επιπέδου που ωφελεί τους λίγους εις βάρος των πολλών και προκαλεί σοβαρές και ευρέως διαδεδομένες ζημιές σε άτομα και κοινωνία. Συχνά μένει ατιμώρητη. «Μικρής κλίμακας» διαφθορά, είναι η καθημερινή κατάχρηση εμπιστευμένης εξουσίας από δημόσιους αξιωματούχους στις αλληλεπιδράσεις τους με τους απλούς πολίτες, οι οποίοι συχνά προσπαθούν να έχουν πρόσβαση σε βασικά

αγαθά ή υπηρεσίες σε χώρους όπως νοσοκομεία, σχολεία, αστυνομικά τμήματα και άλλες υπηρεσίες. Τέλος, «πολιτική διαφθορά» θεωρείται ο χειρισμός πολιτικών, θεσμών και διαδικαστικών κανόνων για την κατανομή των πόρων και τη χρηματοδότηση από τους υπεύθυνους λήψης πολιτικών αποφάσεων, οι οποίοι καταχρώνται τη θέση τους για να διατηρήσουν την εξουσία, το καθεστώς και τον πλούτο τους (Transparency International (TI), n.d.).

Η διαφθορά μπορεί να αφορά τόσο μικρής κλίμακας προσπάθειες που έχουν ως σκοπό να επηρεάσουν άτομα, δημόσιους λειτουργούς ή την εκτέλεση δημόσιων υπηρεσιών, όσο και μεγάλης κλίμακας απόπειρες ανατροπής πολιτικών, οικονομικών και/ή νομικών συστημάτων, μεταξύ άλλων για την προώθηση και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την ενθάρρυνση του εξτρεμισμού, τη μείωση των φορολογικών εσόδων και την υποστήριξη δικτύων του οργανωμένου εγκλήματος (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017, p. 6).

Οι συνέπειες της διαφοράς είναι μεγάλες. Η διαφθορά αποτελεί τροχοπέδη για την οικονομική ανάπτυξη. Καθώς εκτρέπει πόρους από παραγωγικά από οικονομική άποψη αποτελέσματα, υπονομεύει την αποτελεσματικότητα των δημόσιων δαπανών. Ιδίως όταν οι δημόσιοι πόροι είναι περιορισμένοι, η διαφθορά υπονομεύει επίσης τη βιωσιμότητα των κρατικών προϋπολογισμών και μειώνει τα δημόσια κονδύλια που διατίθενται σε επενδύσεις. Σε περιπτώσεις ελλείμματος, το κόστος εξυπηρέτησης αυτού του τμήματος του χρέους το οποίο προκύπτει από τη διαφθορά έχει περαιτέρω μακροπρόθεσμο αντίκτυπο στα δημόσια οικονομικά (European Commission, 2017, p. 1). Ταυτόχρονα διαπιστώνονται, άμεσες οικονομικές απώλειες σε επίπεδο τόσο εθνικού όσο και ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, αδυναμία επίτευξης των αναπτυξιακών στόχων μιας χώρας και απώλεια της εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς (OECD, n.d., p. 7). Η διαφθορά δαιωνίζει την ανισότητα και την φτώχεια, πλήττοντας την ευημερία και την κατανομή του εισοδήματος και υπονομεύοντας τις ευκαιρίες συμμετοχής επί ίσους όρους στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό βίο (OECD, n.d., p. 2).

Για τον σχεδιασμό στρατηγικής για την καταπολέμηση της διαφθοράς, είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητό το επίπεδο της διαφθοράς και οι μορφές τις οποίες λαμβάνει σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη χώρα, και να προσδιοριστούν, αφενός, οι τομείς όπου παρατηρείται υψηλός κίνδυνος και, αφετέρου, οι σχετικοί λόγοι.

Ωστόσο, η συλλογή αξιόπιστων δεδομένων σχετικά με τα επίπεδα της διαφθοράς συνιστά ιδιαίτερη πρόκληση, δεδομένου ότι η διαφθορά ανθίζει ακριβώς όταν παραμένει κρυφή (European Commission, 2017, p. 3).

Η μέτρηση της διαφθοράς αποτελεί πολύπλοκη εργασία. Ανάλογα με τον τρόπο προσέγγισης – μελέτης της διαφθοράς, αναπτύχθηκαν δείκτες, ώστε να γίνει μετρήσιμη η έννοια της διαφθοράς και η κατάταξη των χωρών. Ένας τέτοιος παγκόσμιος δείκτης που αναφέρεται συχνά είναι ο δείκτης αντίληψης της διαφθοράς (Corruption Perceptions Index, CPI), της Διεθνούς Διαφάνειας (Transparency International), ενός διεθνή μη-κυβερνητικού οργανισμού. Ένας άλλος ευρέως χρησιμοποιούμενος δείκτης είναι ο δείκτης «ελέγχου της διαφθοράς», ο οποίος καταρτίζεται από την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank) στο πλαίσιο των παγκόσμιων δεικτών διακυβέρνησης (The Worldwide Governance Indicators, WGI) (European Commission, 2017, p. 5). Επίσης, συχνά χρησιμοποιείται η έκθεση για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα από το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum, WEF), το παγκόσμιο βαρόμετρο (GCB) και ο δείκτης δωροδότη (BPI).

Τι εννοούμε όμως με τη λέξη «διακυβέρνηση». Η διακυβέρνηση αποτελείται από τις παραδόσεις και τα θεσμικά όργανα από τα οποία ασκείται η εξουσία σε μια χώρα. Αυτό περιλαμβάνει τη διαδικασία με την οποία οι κυβερνήσεις επιλέγονται, παρακολουθούνται και αντικαθίστανται, την ικανότητα της κυβέρνησης να διατυπώνει και να εφαρμόζει αποτελεσματικά ορθές πολιτικές και το σεβασμό των πολιτών και του κράτους για τα θεσμικά όργανα που διέπουν τις οικονομικές και κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους (World Bank, n.d.).

Η Παγκόσμια Τράπεζα, αναφέρει συγκεντρωτικούς και μεμονωμένους δείκτες διακυβέρνησης για περισσότερες από 200 χώρες και εδάφη, από το 1996 έως το 2018, για έξι διαστάσεις διακυβέρνησης και συγκεκριμένα την «φωνή και λογοδοσία», «πολιτική σταθερότητα και απουσία βίας», «κυβερνητική αποτελεσματικότητα», «ρυθμιστική ποιότητα», «κανόνας δικαίου» και «έλεγχος της διαφθοράς». Αυτοί οι συνολικοί δείκτες συνδυάζουν τις απόψεις μεγάλου αριθμού ερωτηθέντων επιχειρήσεων, πολιτών και εμπειρογνομόνων σε βιομηχανικές και αναπτυσσόμενες χώρες. Βασίζονται σε πάνω από 30 μεμονωμένες πηγές δεδομένων που παράγονται από μια ποικιλία ινστιτούτων έρευνας, ομάδες

προβληματισμού, μη κυβερνητικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμούς και επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα.

Μια τρίτη μελέτη που χρησιμοποιείται συχνά είναι η έκθεση για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα. Εκπονείται σε ετήσια βάση από το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum, WEF) για τον προσδιορισμό του επιπέδου παραγωγικότητας των οικονομιών σε παγκόσμιο επίπεδο και περιλαμβάνει διάφορους δείκτες οι οποίοι εστιάζουν σε φορείς που είναι σημαντικοί όσον αφορά τους κινδύνους που συνδέονται με τη διαφθορά. Τα αποτελέσματα βασίζονται στις απαντήσεις των επιχειρήσεων στην έρευνα γνώμης ανώτερων στελεχών, σταθμίζονται ώστε να συνεκτιμάται το μέγεθος του δείγματος και περιλαμβάνουν απαντήσεις από την τελευταία διετία (World Economic Forum, 2019).

Το Παγκόσμιο Βαρόμετρο για τη Διαφθορά (Global Corruption Barometer, GCB) αποτελεί τη μεγαλύτερη έρευνα παγκοσμίως, παρακολουθώντας, αναλύοντας και αξιολογώντας την κοινή γνώμη σχετικά με τη διαφθορά τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Το GCB αξιολογεί την αντίληψη περί διαφθοράς σε 12 βασικούς θεσμούς σε κάθε χώρα, σε κλίμακα από 1 (πολύ διαφανής) έως 5 (πολύ διεφθαρμένη). Επίσης, το GCB αξιολογεί το ποσοστό των ατόμων που πληρώνουν δωροδοκία για να λάβουν την προσοχή από τους παρόχους υπηρεσιών (Parapanagos, 2019). Η έκθεση του 2017, από την Transparency International (TI), κάλυπτε 119 χώρες, εδάφη και περιοχές σε όλο τον κόσμο και βασίστηκε σε συνεντεύξεις με 162.136 ενήλικες από τον Μάρτιο του 2014 μέχρι τον Ιανουάριο του 2017 (Transparency International (TI) - GCB, 2017).

Ο δείκτης «δωροδότη» (Bribe Payers Index, BPI), της TI, πρωτοεμφανίστηκε το 1999, ως μία πρωτοποριακή προσπάθεια μέτρησης της προσφοράς δωροδοκίας και συγκεκριμένα εξετάζεται η σχετική τάση να πληρώνονται δωροδοκίες από εταιρείες, από τα κορυφαία εξαγωγικά κράτη, στις αναδυόμενες οικονομίες (Transparency International (TI) - BPI, 1999). Από το 1999 και έπειτα, μετρήθηκαν αποτελέσματα τα έτη 2002, 2006, 2008 και 2011. Η έκθεση του 2011 κατατάσσει τις 28 μεγαλύτερες οικονομίες παγκοσμίως, σύμφωνα με την αντιληπτή πιθανότητα των εταιρειών από αυτές τις χώρες να πληρώσουν δωροδοκίες στο εξωτερικό, ενώ βασίζεται στις απόψεις των στελεχών των

επιχειρήσεων. Οι χώρες και τα εδάφη που κατατάσσονται στην έκθεση, καλύπτουν όλες τις περιοχές του κόσμου και αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 80% της συνολικής παγκόσμιας εκροής αγαθών, υπηρεσιών και επενδύσεων. Η έρευνα καταγράφει επίσης τις αντιλήψεις για δωροδοκία σε όλους τους επιχειρηματικούς τομείς, εξετάζει διάφορους τύπους δωροδοκίας σε διάφορους τομείς - συμπεριλαμβανομένης, για πρώτη φορά, δωροδοκίας μεταξύ επιχειρήσεων επιχειρήσεις (δωροδοκία ιδιωτικού σε ιδιωτικό τομέα) (Transparency International (TI) - BPI, 2011).

Στην παρούσα εργασία, για την ανάλυση που θα ακολουθήσει, θα χρησιμοποιήσουμε τον Δείκτη Αντιλαμβανομένης Διαφθοράς (Corruption Perceptions Index, CPI), ο οποίος αναπτύχθηκε από το 1995 από τη Transparency International (TI) ως ένας σύνθετος δείκτης που μετρά τις αντιλήψεις περί διαφθοράς στον δημόσιο τομέα, σε διάφορες χώρες του κόσμου. Αυτό πραγματοποιείται συγκεντρώνοντας διάφορες πηγές δεδομένων που σχετίζονται με τη διαφθορά και παράγονται από μια ποικιλία ανεξάρτητων και πασίγνωστων ιδρυμάτων (European Commission, 2018).

Ο Δείκτης Διαφθοράς του 1995, ήταν μια πρωτοβουλία που πραγματοποιήθηκε από τον διεθνή μη κυβερνητικό οργανισμό Transparency International (TI), με έδρα το Βερολίνο, μαζί με τον Δρ. Johann Graf Lambsdorff, οικονομολόγο με το Πανεπιστήμιο της Βιέννης Goettingen. Ο δείκτης ξεκίνησε ως μια «δημοσκόπηση», που αντιπροσωπεύει τον μέσο όρο βαθμολογιών που έχουν δοθεί σε μεμονωμένες χώρες από διεθνείς επιχειρηματίες και οικονομικούς δημοσιογράφους. Πρόκειται, για μια προσπάθεια να εκτιμηθεί το επίπεδο με το οποίο η διαφθορά γίνεται αντιληπτή από τους επιχειρηματίες ως αντίκτυπο στην εμπορική ζωή. Καταρτίστηκε χρησιμοποιώντας επτά έρευνες, τρεις από την Παγκόσμια Έκθεση Ανταγωνισμού του Ινστιτούτου Ανάπτυξης Διαχείρισης στη Λωζάννη (1992-1994) (World Competitive Report from the Institute for Management Development in Lausanne), τρεις από την Συμβουλευτική Πολιτικού και Οικονομικού Κινδύνου στο Χονγκ Κονγκ (Political & Economic Risk Consultancy Ltd, Hong Kong) και μια έρευνα του 1980 από Διεθνή Επιχείρηση στην Νέα Υόρκη (Business International, New York). Ο δείκτης του 1995, περιλαμβάνει μόνο 41 χώρες οι οποίες λάβανε βαθμολογία σε τουλάχιστον δύο από τις επτά έρευνες. Η βαθμολογία κάθε χώρας κυμαινόταν από το μηδέν (0) έως

το δέκα (10), όπου το δέκα ισούται με μία εξ' ολοκλήρου «καθαρή» χώρα, ενώ το μηδέν ισούται με μια «πλήρως διεφθαρμένη» χώρα. Καμία χώρα δεν βαθμολογήθηκε με 0 ή με 10. Μαζί με τη βαθμολογία κάθε χώρας, κοινοποιούνταν και ένας άλλος αριθμός, η διακύμανση των βαθμολογιών, η οποία αντικατοπτρίζει τον βαθμό διαφωνίας μεταξύ των δημοσκοπήσεων (Transparency International (TI), 1995).

Τα τελευταία είκοσι δύο χρόνια, ο δείκτης CPI εξελίχθηκε, καθώς τόσο οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την κατάρτιση του δείκτη όσο και η μεθοδολογία έχουν προσαρμοστεί και βελτιωθεί. Ο συνδυασμός διαφόρων πηγών δεδομένων σχετικά με τη διαφθορά που προέρχονται από την Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank), το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Δικαιοσύνης (World Justice Project), την Αφρικανική Τράπεζα Ανάπτυξης (African Development Bank), την Υπηρεσία Οικονομικών Πληροφοριών (Economist Intelligence Unit) και άλλα, όπως γίνεται στον δείκτη CPI, είναι πλεονεκτική αλλά και δυνητικά ανησυχητική. Το κύριο πλεονέκτημα και η προστιθέμενη αξία του CPI έγκειται στο γεγονός ότι, ένας δείκτης που συγκεντρώνει ένα σύνολο ανεξάρτητων πηγών, που μετρούν την ίδια αντιληπτή έννοια, μπορεί να είναι πιο αξιόπιστη από κάθε πηγή που λαμβάνεται χωριστά. Επίσης δημιουργεί πρακτικές προκλήσεις που σχετίζονται με την ποιότητα των διαθέσιμων δεδομένων και τον συνδυασμό αυτών σε έναν ενιαίο αριθμό (European Commission, 2018, p. 6).

Το 2012, πραγματοποιείται αλλαγή στη μεθοδολογία εξαγωγής του δείκτη CPI και πλέον, η βαθμολογία χώρας ή περιοχής υποδεικνύει το αντιληπτό επίπεδο διαφθοράς του δημόσιου τομέα, σε κλίμακα από μηδέν (0) έως εκατό (100), όπου το 0 σημαίνει ότι μια χώρα γίνεται αντιληπτή ως ιδιαίτερα διεφθαρμένη και το 100 ότι θεωρείται πολύ «καθαρή». Η κατάταξη μιας χώρας υποδεικνύει τη θέση της σε σχέση με τις άλλες χώρες και περιοχές που περιλαμβάνονται στον δείκτη. Ο δείκτης του έτους 2012 περιελάμβανε 176 χώρες και περιοχές (Transparency International (TI), 2012).

Η μέτρηση του αντιληπτού βαθμού διαφθοράς από την TI υπήρξε ένα εξελισσόμενο έργο από το 1995. Κάθε χρόνο, η μέτρηση αυτή βασίζεται σε προηγούμενες εκδόσεις, ενώ εξευγενίζεται με πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα. Ο δείκτης CPI 2018 υπολογίστηκε για 180 χώρες σε όλο τον κόσμο και βασίστηκε σε

13 πηγές, που συλλέγουν την αξιολόγηση εμπειρογνομώνων και στελεχών επιχειρήσεων για κάποια συγκεκριμένη συμπεριφορά διεθνούς διαφθοράς στον δημόσιο τομέα (δωροδοκία, εκτροπή δημόσιων πόρων, χρήση δημόσιου γραφείου για ιδιωτικό κέρδος, νεποτισμός στη δημόσια διοίκηση κ.α). Οι πηγές πληροφοριών που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του δείκτη είναι η African Development Bank Governance Ratings (AFDB) 2016, Bertelsmann Stiftung Governance Indicators (BF-SGI) 2017, Bertelsmann Stiftung Transformation Index 2017-2018 (BF-BTI), Economist Intelligence Unit Country Risk Service (EIU) 2017, Freedom House Nations in Transit (FH) 2017, Global Insight Country Risk Ratings (GI) 2016, IMD World Competitiveness Center World Competitiveness Yearbook Executive Opinion Survey (IMD) 2017, Political and Economic Risk Consultancy Asian Intelligence (PERC) 2017, The PRS Group International Country Risk Guide (ICRG) 2017, World Bank — Country Performance and Institutional Assessment (WB) 2017, World Economic Forum Executive Opinion Survey (WEF) 2017, World Justice Project Rule of Law Index Expert Survey (WJP) 2017- 2018 και Varieties of Democracy Project's Political Corruption Index (V-Dem) 2017. Οι πηγές διαφέρουν στον αριθμό των καλυπτόμενων χωρών, που κυμαίνονται από 15 χώρες που καλύπτονται από την Political and Economic Risk Consultancy Asian Intelligence (PERC), σε 180 χώρες που περιλαμβάνονται στο Global Insight Country Risk Ratings (GI).

Οι τελευταίες βαθμολογίες χωρών που δόθηκαν από αυτές τις 13 πηγές, χρησιμοποιήθηκαν για την ανάπτυξη του δείκτη CPI 2018. Οι χώρες συμπεριλήφθηκαν εάν αξιολογήθηκαν από τουλάχιστον τρεις πηγές. Αυτό ισχύει για 13 χώρες (π.χ. Μπαρμπάντος, Μπαχάμες, Γρενάδα), ενώ ο μέγιστος αριθμός πηγών βάσει των οποίων αξιολογήθηκε μια χώρα ήταν 10. Αυτό ισχύει για εννέα χώρες (Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβενία και Νότια Κορέα). Οι περισσότερες χώρες αξιολογήθηκαν χρησιμοποιώντας επτά (35 χώρες) και οκτώ πηγές (38 χώρες). Οι βαθμολογίες CPI κυμαίνονται από 0 έως 100 (το 0 είναι το χαμηλότερο επίπεδο αντιληπτής διαφθοράς). Κάθε μία από τις 13 πηγές που περιλαμβάνονται στον CPI μετρά τη συνολική έκταση της διαφθοράς (συχνότητα ή / και το μέγεθος των διεφθαρμένων συναλλαγών) στον δημόσιο και στον πολιτικό τομέα και παρέχει κατάταξη χωρών που αντικατοπτρίζει την «αντίληψη περί διαφθοράς» στις χώρες που καλύπτονται

από κάθε πηγή. Ο σκοπός του CPI είναι να παράσχει μια πιο αξιόπιστη εικόνα του αντιληπτού επιπέδου διαφθοράς σε ολόκληρο τον κόσμο, από ό, τι θα μπορούσε να πάρει ανεξάρτητα από τις 13 πηγές. Οι κατατάξεις χωρών από τις 13 διαφορετικές πηγές τείνουν να συσχετίζονται καλά μεταξύ τους. Υπάρχει επίσης υψηλός συσχετισμός μεταξύ της κατάταξης του CPI και κάθε πηγής, που κυμαίνεται από 0,87 έως 0,95. Οι υψηλοί αυτοί συσχετισμοί αναμένονταν, δεδομένου ότι όλες οι πηγές προσπαθούν να μετρήσουν το ίδιο φαινόμενο, το οποίο είναι το αντιληπτό επίπεδο διαφθοράς στον δημόσιο τομέα. Παρά τις υψηλές συσχετίσεις μεταξύ των πηγών του CPI, οι πληροφορίες που προσφέρει ο CPI δεν είναι περιττές. Στην πραγματικότητα, οι 13 πηγές καλύπτουν διαφορετικές χώρες - από 15 χώρες για τη Political and Economic Risk Consultancy Asian Intelligence (PERC) σε 180 χώρες για τις αξιολογήσεις του Global Insight Country Risk Ratings (GI). Ως εκ τούτου, ο συνδυασμός των πληροφοριών σχετικά με το αντιληπτό επίπεδο διαφθοράς από αυτές τις διαφορετικές πηγές, όπως γίνεται στον CPI, μπορεί να είναι πιο αξιόπιστο από κάθε πηγή που λαμβάνεται χωριστά. Ο εν λόγω δείκτης, μπορεί να διαφοροποιήσει αποτελεσματικά το επίπεδο διαφθοράς μεταξύ των χωρών, σε αντίθεση με ορισμένες πηγές όπου ένας μεγάλος αριθμός χωρών εκτιμάται ότι έχει το ίδιο αντιληπτό επίπεδο διαφθοράς (π.χ. ενώ η βαθμολογία Global Insight Country Risk έχει μόνο επτά διαφορετικές βαθμολογίες για 180 χώρες, Ο δείκτης CPI παρουσιάζει 66 διαφορετικές βαθμολογίες για τον ίδιο αριθμό χωρών). Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του δείκτη είναι ότι συμβιβάζει διαφορετικές απόψεις σχετικά με το ζήτημα της διαφθοράς. Εάν οι ταξινομήσεις των χωρών στις 13 πηγές έπρεπε να ληφθούν με την ονομαστική τους αξία, διαπιστώθηκε ότι καμία χώρα δεν έχει ταξινομηθεί ως καλύτερη από μια άλλη χώρα σε όλες τις κοινές πηγές. Πρόκειται για μια σημαντική παρατήρηση που προσθέτει στη συμβολή του CPI στη μέτρηση της αντιλαμβανόμενης διαφθοράς σε εθνικό επίπεδο παγκοσμίως.

Μία ανάλυση που πραγματοποιήθηκε το 2018 από το Κέντρο Ερευνών της Υπηρεσίας Επιστήμης και Γνώσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Joint Research Centre (JRC), the European Commission's science and knowledge service), με θέμα «Στατιστική Αξιολόγηση του Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς 2017» (Corruption Perceptions Index 2017 Statistical Assessment), δείχνει ότι ο Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI), πέραν του ότι είναι ελκυστικός για λόγους διαφάνειας, είναι

επίσης εννοιολογικά και στατιστικά συνεπής και με ισορροπημένη δομή, δηλαδή δεν κυριαρχείται από καμία από τις μεμονωμένες πηγές. Παρά τις υψηλές συσχετίσεις μεταξύ των πηγών, οι πληροφορίες που προσφέρει ο CPI αποδεικνύεται ότι δεν είναι περιττές. Φαίνεται ότι δεν υπάρχουν προκαταλήψεις στις βαθμολογίες του δείκτη σε σχέση με τον αριθμό των χρησιμοποιούμενων πηγών, ενώ χώρες με λίγες διαθέσιμες πηγές τείνουν να έχουν ελαφρώς μεγαλύτερα τυπικά σφάλματα (κατά μέσο όρο), σε σύγκριση με χώρες που αξιολογούνται χρησιμοποιώντας περισσότερες πηγές.

Συνολικά, οι στατιστικές αναλύσεις που περιγράφονται στην προαναφερθείσα έκθεση, υπογραμμίζουν τη συμβολή του CPI στη μέτρηση της αντιλαμβανόμενης διαφθοράς στον δημόσιο τομέα σε εθνικό επίπεδο παγκοσμίως καθώς ο CPI καλύπτει περισσότερες χώρες από ό, τι οποιαδήποτε από τις μεμονωμένες πηγές και μόνο, μπορεί να είναι πιο αξιόπιστος από κάθε πηγή που λαμβάνεται ξεχωριστά, μπορεί να διαφοροποιήσει αποτελεσματικά το επίπεδο διαφθοράς μεταξύ των χωρών και συμφιλιώνει διαφορετικές απόψεις σχετικά με το ζήτημα της διαφθοράς. Αξίζει να σημειωθεί ότι καμία χώρα δεν έχει ταξινομηθεί ως καλύτερη από μια άλλη χώρα, σε όλες τις κοινές πηγές (European Commission, 2018, p. 24).

4. ΑΝΑΛΥΣΗ

4.1 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURES)

4.1.1 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

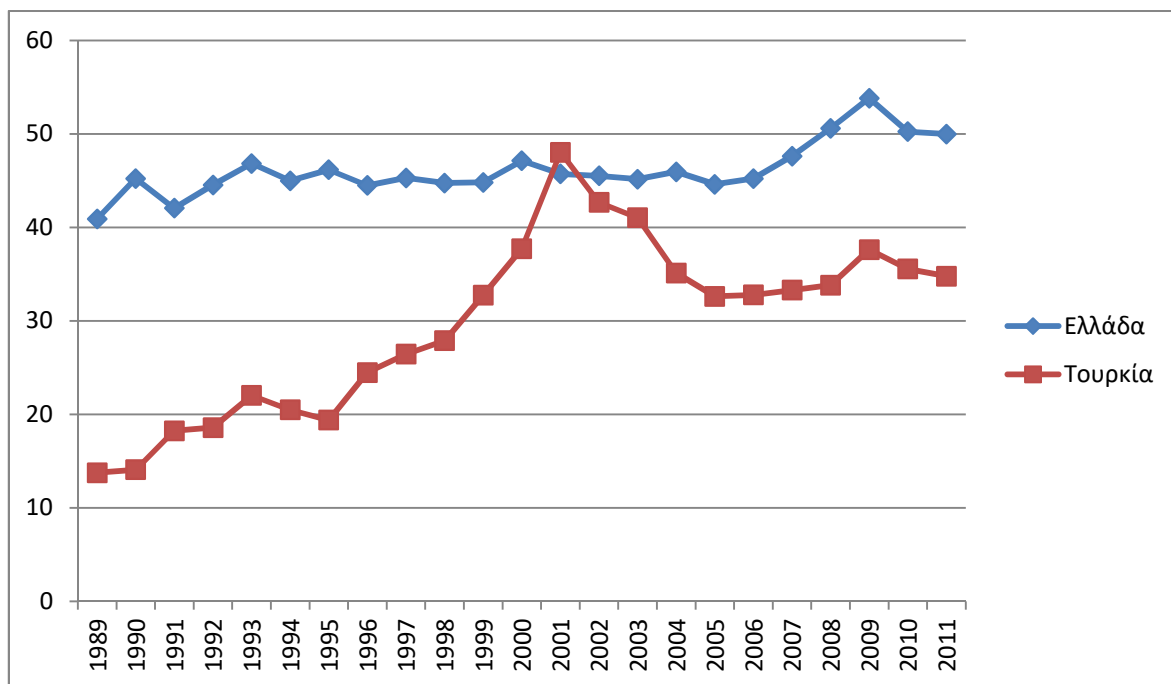
Εξετάζοντας τις δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία, ως ποσοστό του ΑΕΠ, από το έτος 1989 και έπειτα, δηλαδή τα τελευταία τριάντα (30) χρόνια, διαπιστώνουμε ότι η χαμηλότερη τιμή είναι το έτος 1989 (13,75%), ενώ η υψηλότερη το 2001, με ποσοστό 48,02%.

Από το έτος 1989 έως και το 1993 παρατηρούμε αύξηση του ποσοστού των δημοσίων δαπανών, από το 13,75% στο 22,01% (αύξηση 8,26%). Ο ρυθμός αυτός δεν συνεχίζεται, καθώς ακολουθούν δύο χρόνια (1994 – 1995) μείωσης των δημοσίων δαπανών, από το 22,01% στο 19,39%. Το έτος 1996 παρατηρείται, συγκριτικά με το 1995, αύξηση κατά 5,07% και οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν το 24,46% του ΑΕΠ. Ο ρυθμός αυτός συνεχίζεται, για άλλα πέντε (5) χρόνια και τελικά, το 2001, οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν το 48,02% του ΑΕΠ της Τουρκίας. Αυτή η τιμή, είναι και η μεγαλύτερη για τα έτη 1989 – 2019. Η συνολική αύξηση των δημοσίων δαπανών, από το 1996 μέχρι και το 2001, είναι 28,63%. Το 2002, ξεκινάει μία περίοδος μείωσης των δημοσίων δαπανών, για τέσσερα έτη (το 2002 είναι 42,66%, το 2003 41,03%, το 2004 35,12%), με τελικό σταθμό το 2005, όπου οι δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία, αποτελούν το 32,61% του ΑΕΠ (μείωση 15,41%). Το 2006 αποτελεί την αρχή μικρής αύξησης των δημοσίων δαπανών, 0,16%, 0,52% και 0,53%, τα έτη 2006, 2007 και 2008 αντίστοιχα. Το έτος 2009, οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται σημαντικά και αποτελούν το 37,62% του ΑΕΠ (αύξηση 5,01%, από το 2005 έως το 2009). Το 2010, οι δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία, αποτελούν το 35,55% του ΑΕΠ, πτώση δηλαδή 2,07% συγκριτικά με το 2009. Τα επόμενα τρία (3) χρόνια, 2011 έως και 2013, παρατηρείται μικρή μείωση του ποσοστού, το οποίο διαμορφώνεται τελικά, το 2013, στο 34,20% του ΑΕΠ. Συνολική μείωση 3,42%, σε σχέση με το 2009. Ακολουθεί αύξηση των δημοσίων δαπανών για τα επόμενα τρία (3) χρόνια, 2014, 2015 και 2016, όπου παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό της τελευταίας δεκαετίας, με 38,50% του ΑΕΠ. Η αύξηση των δημοσίων δαπανών, από την αρχή του 2014 έως το 2016, καθορίστηκε στο 4,30% του ΑΕΠ. Μπαίνοντας στην τελευταία τριετία, 2017 – 2019, διαπιστώνουμε μία μικρή μείωση το 2017 (1,50%), σημαντική μείωση το έτος 2018 (4,40%), η

οποία ακολουθείται, μέχρι και σήμερα, από αύξηση 1,50%. Το 2019, οι δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία, αποτελούν το 34,10% του ΑΕΠ, αύξηση δηλαδή 20,35% από το 1989.

4.1.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Από τη μελέτη των δημοσίων δαπανών της Τουρκίας και της Ελλάδας, εύκολα διαπιστώνεται ότι, από το 1989 και έπειτα, η Ελλάδα παρουσιάζει συνεχώς μεγαλύτερο ποσοστό δημοσίων δαπανών από ότι η Τουρκία. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το έτος 2001, όπου παρουσιάστηκε το υψηλότερο ποσοστό της Τουρκίας (48,02%) και το οποίο, ξεπέρασε για πρώτη και μοναδική φορά, το 45,71% της Ελλάδας. Η Ελλάδα, όπως και η Τουρκία, παρουσίασε το χαμηλότερο ποσοστό δημοσίων δαπανών, το έτος 1989 (40,88%), με διαφορά όμως 27,13% από την Τουρκία.

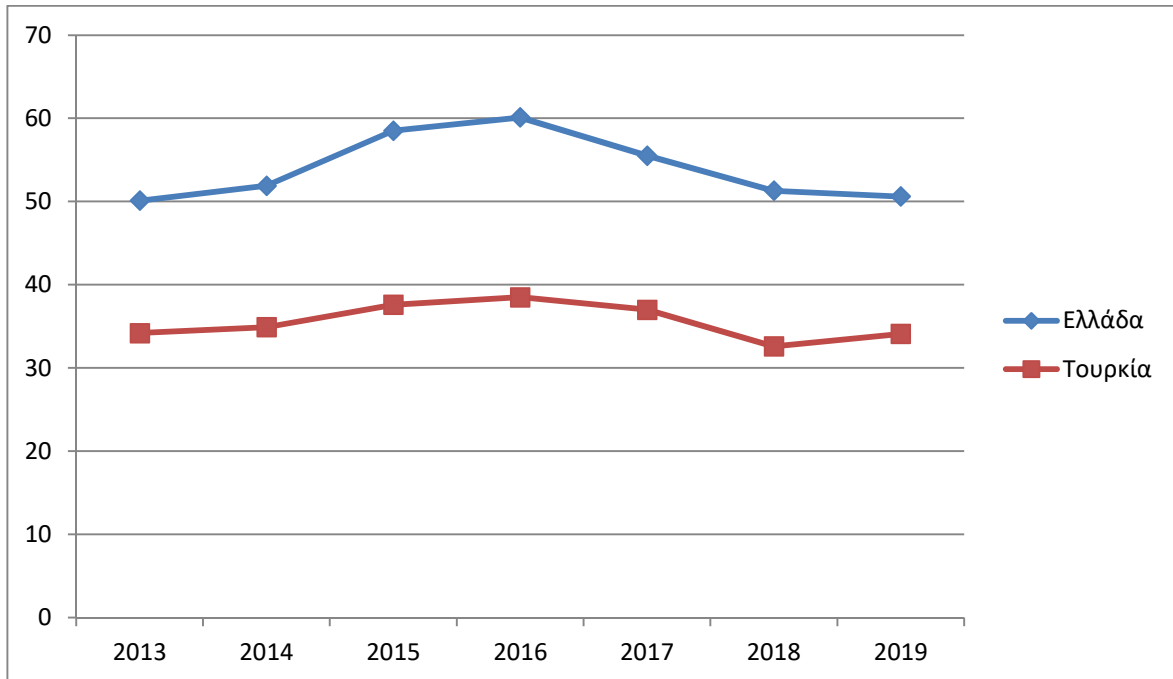

Διάγραμμα 6 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 – 2011).

Σύγκριση Ελλάδας - Τουρκίας (Πηγή: <https://imf.org>)

Το υψηλότερο ποσοστό δημοσίων δαπανών διαμορφώθηκε το 2016, 60,1%, διαφορά 21,6% σε σχέση με την Τουρκία. Τα έτη 2017 και 2018, Τουρκία και Ελλάδα παρουσιάζουν αισθητή μείωση των δημοσίων δαπανών τους. Για την

Ελλάδα, το έτος 2019, οι δημόσιες δαπάνες υπολογίζονται στο 50,6% του ΑΕΠ. Παραμένει όμως υψηλό το ποσοστό της, σε σχέση με της Τουρκίας (34,1%), το ίδιο έτος.

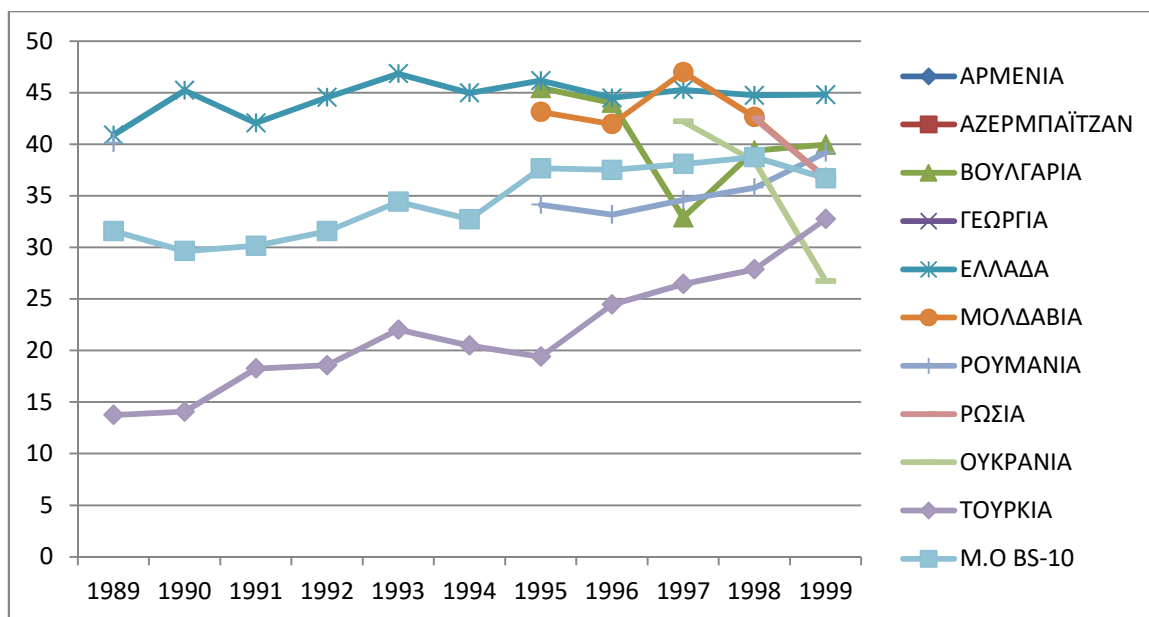

Διάγραμμα 7 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (2013 - 2019).

Σύγκριση Ελλάδας - Τουρκίας (Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data)

Μελετώντας την πορεία της Τουρκίας ως μία από τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας (BS-10), αρχικά για τη χρονική περίοδο από το 1989 έως το 1999, θα διαπιστώσουμε άμεσα ότι οι δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι κατά πολύ χαμηλότερες από τον μέσο όρο των χωρών αυτών και η Τουρκία καταλαμβάνει την τελευταία θέση στην κατάταξη, με εξαίρεση το έτος 1999, όπου καταλαμβάνει την προτελευταία θέση, καθόσον πραγματοποιείται την Ουκρανία μεγάλη πτώση των δημοσίων δαπανών. Η Ελλάδα, την εν λόγω χρονική περίοδο, καταλαμβάνει την 1^η θέση, έχοντας τις υψηλότερες δαπάνες, ως ποσοστό του ΑΕΠ, με εξαίρεση το έτος 1997 όπου εμφανίζεται πίσω από τη Μολδαβία. Η Τουρκία όμως, εντός της συγκεκριμένης δεκαετίας, παρουσιάζει μια μεγάλη αύξηση των δημοσίων δαπανών της, σε αντίθεση με την Ελλάδα που κυμαίνεται περίπου στα ίδια ποσοστά, τη Μολδαβία και τη Βουλγαρία οι οποίες εμφανίζουν μεγάλες αυξομειώσεις και την Ουκρανία, η οποία παρουσιάζει αισθητή μείωση των δημοσίων δαπανών της, ως ποσοστό του ΑΕΠ. Το μεγαλύτερο

ποσοστό το έχει επιτύχει η Μολδαβία το 1997 (46,98%), ενώ το μικρότερο η Τουρκία το 1989 (13,75%).

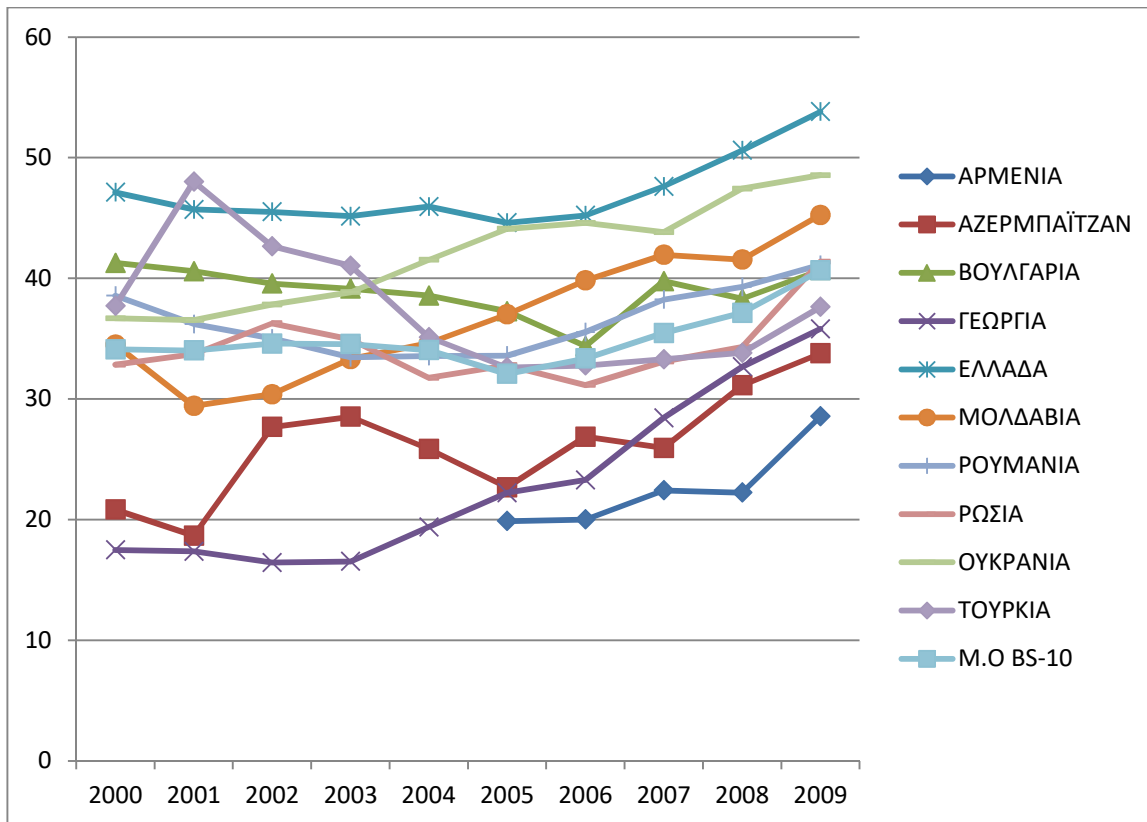

Διάγραμμα 8 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 - 1999),
BS-10 (Χώρες της Μαύρης Θάλασσας)

(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

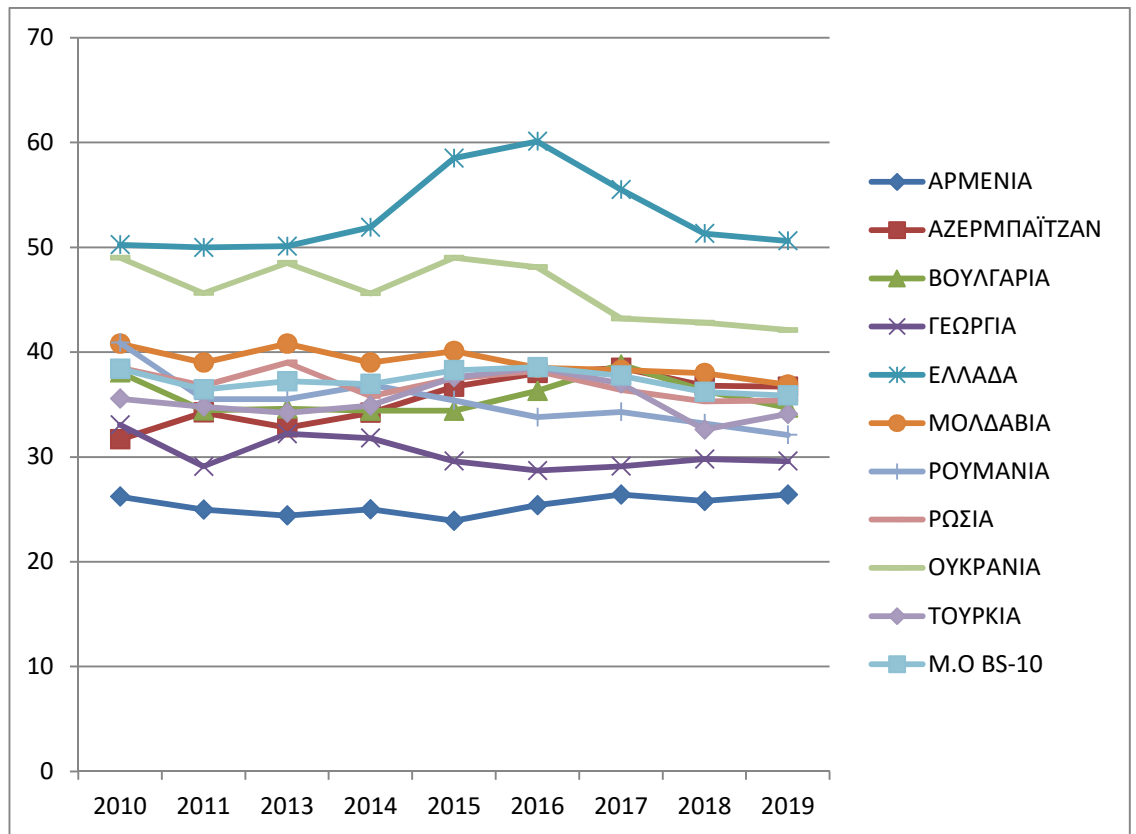
Το έτος 2000 βρίσκει την Τουρκία να εμφανίζει δημόσιες δαπάνες, ως ποσοστό του ΑΕΠ, πάνω από το μέσο όρο των ποσοστών των χωρών της Μαύρης Θάλασσας (37,71% έναντι 34,11%) και να καταλαμβάνει την 4^η θέση, πίσω από την Ελλάδα, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Το επόμενο έτος, 2001, παρατηρείται μεγάλη αύξηση των δημοσίων δαπανών της, παρουσιάζοντας ποσοστό 48,02% επί του ΑΕΠ και μόνο για εκείνη τη χρονιά βρίσκεται στην 1^η θέση, ακολουθούμενη με τη σειρά, από την Ελλάδα, τη Βουλγαρία, την Ουκρανία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία, τη Μολδαβία, το Αζερμπαϊτζάν και τελευταία τη Γεωργία. Από το επόμενο έτος, αρχίζει η πτώση των δημοσίων δαπανών στην Τουρκία και τελικά το 2005 εμφάνισε ποσοστό 32,61%, οριακά πάνω από το μέσο όρο των χωρών της Μαύρης Θάλασσας (32,08%) και από την 1^η θέση έχει περάσει στην 7^η, με πρωτοπόρα χώρα την Ελλάδα, ενώ η Τουρκία ακολουθείται από το Αζερμπαϊτζάν, τη Γεωργία και την Αρμενία. Από το 2005 και μέχρι το 2009, η Τουρκία παρουσιάζει δημόσιες δαπάνες σε ποσοστά μικρότερα από τον μέσο όρο των χωρών της Μαύρης Θάλασσας. Το έτος 2009 βρίσκεται στην 7^η θέση, ενώ στην 1^η θέση βρίσκεται η Ελλάδα με το υψηλότερο ποσοστό της περιόδου 2000 –

2009 (53,81%). Την εν λόγω χρονική περίοδο, το χαμηλότερο ποσοστό εμφανίστηκε το 2000 από τη Γεωργία (17,48%).

Διάγραμμα 9 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1999 - 2009),
BS-10 (Χώρες της Μαύρης Θάλασσας)
(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

Την περίοδο από το 2010 μέχρι και σήμερα, οι δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία, ως ποσοστό του ΑΕΠ, παραμένουν συνεχώς κάτω από τον μέσο όρο του ποσοστού δημοσίων δαπανών, που παρουσιάζουν οι 10 χώρες της Μαύρης Θάλασσας. Το 2010 βρίσκεται στην 7^η θέση, πίσω από την Ελλάδα, την Ουκρανία, τη Μολδαβία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία και τη Βουλγαρία. Την τελευταία θέση κατέχει η Αρμενία, την οποία διατηρεί μέχρι και το 2019. Η Ελλάδα, καθ' όλη τη δεκαετία, βρίσκεται στην 1^η θέση, ακολουθούμενη από την Ουκρανία. Το Αζερμπαϊτζάν παρουσιάζει αισθητή αύξηση των δημοσίων δαπανών του και το 2019, για πρώτη φορά εμφανίζει ποσοστό πάνω από μέσο όρο των χωρών, ξεπερνώντας την Τουρκία. Το έτος 2019 η Τουρκία βρίσκεται και πάλι στην 7^η θέση, με ποσοστό 34,1%, κάτω από το μέσο όρο των χωρών BS-10 (35,86%).

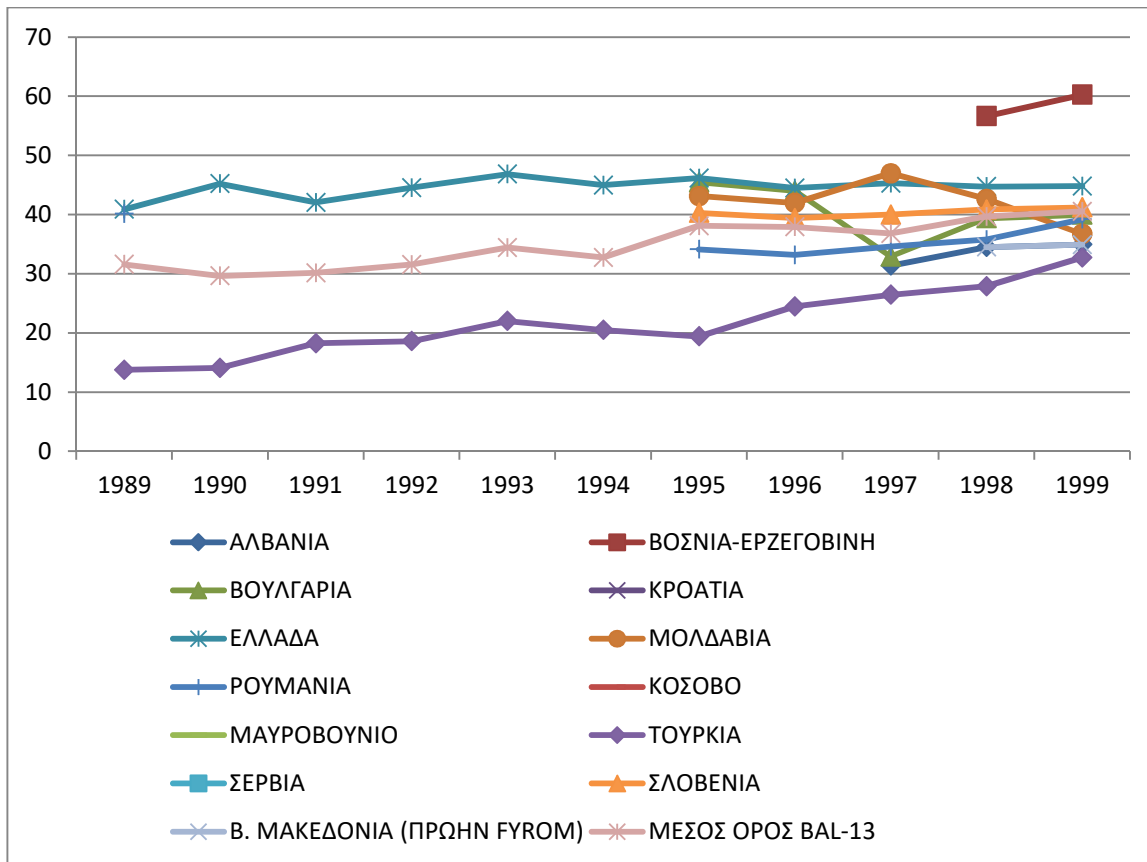
Διάγραμμα 10 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (2010 - 2019),
BS-10 (Χώρες της Μαύρης Θάλασσας)

(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

Η Τουρκία συγκαταλέγεται και στις 13 χώρες των Βαλκανίων (BAL-13). Η περιοχή των Βαλκανίων αποτελείται από 11 χώρες που βρίσκονται εντός των ορίων της Βαλκανικής Χερσονήσου, μπορεί όμως να συμπεριλάβει και τη Μολδαβία για ιστορικούς λόγους, ως πρώην επαρχία της Ρουμανίας και το Κόσοβο, που εν μέρει αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο κράτος. Συμπεριλαμβανομένης της Μολδαβίας και του Κοσόβου, η περιοχή των Βαλκανίων αποτελείται από 13 χώρες (Παπαπανάγος, 2019).

Με αρχή το έτος 1989 και μέχρι το 1999, η Τουρκία, όπως και συγκρίνοντας την με τις χώρες της Μαύρης Θάλασσας, οι δημόσιες δαπάνες της ως ποσοστό του ΑΕΠ, βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο των χωρών των Βαλκανίων. Παρόλα αυτά, οι δημόσιες δαπάνες της συνεχώς αυξάνονται και τελικά, το έτος 1999, με ποσοστό δημοσίων δαπανών 32,74% επί του ΑΕΠ, θα βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο εννέα χωρών των Βαλκανίων (40,52%) και στην τελευταία θέση. Στην 1^η θέση βρίσκεται η Βοσνία – Ερζεγοβίνη (60,25%), ακολουθούμενη από την

Ελλάδα, τη Σλοβενία, τη Βουλγαρία, τη Μολδαβία, τη Ρουμανία, την Αλβανία και τη Β. Μακεδονία (πρώην FYROM).

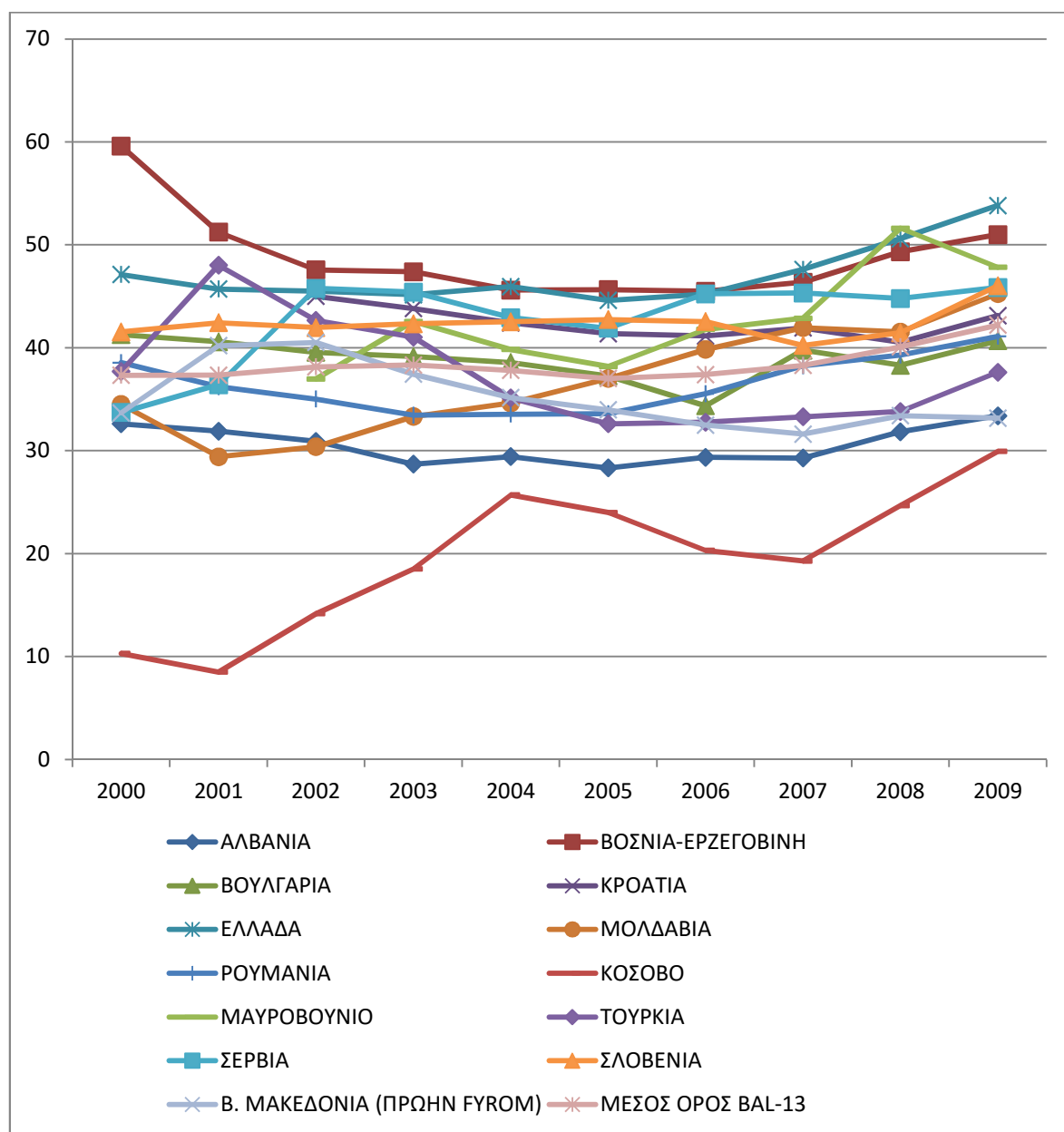

Διάγραμμα 11 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 – 1999),
BAL - 13 (Χώρες των Βαλκανίων)

(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

Η Τουρκία, το έτος 2000 με ποσοστό δημοσίων δαπανών 37,71%, θα βρίσκεται ελάχιστα πάνω από το μέσο όρο 11 χωρών των Βαλκανίων (37,33%). Το 2001 θα σημειώσει το μεγαλύτερο ποσοστό της περιόδου 2000 – 2009, 48,02% και θα βρίσκεται στην 2^η θέση, ακολουθώντας τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (51,24%), ενώ το ίδιο έτος στην τελευταία θέση θα βρίσκεται το Κόσοβο (8,49%). Θα καταφέρει να παραμείνει πάνω από το μέσο όρο μέχρι και το 2003, όπου με ποσοστό δημοσίων δαπανών 41,03% θα βρίσκεται στην 7^η θέση, ενώ στην 1^η θέση θα βρίσκεται και πάλι η Βοσνία – Ερζεγοβίνη. Από το 2004 και μέχρι το 2009, η Τουρκία θα παρουσιάσει ποσοστό κάτω από το μέσο όρο των χωρών των Βαλκανίων και τελικά το 2009 θα βρίσκεται στην 10^η θέση ανάμεσα σε 13 χώρες, με ποσοστό 37,62%, ενώ θα ακολουθείται από τη Β. Μακεδονία, την Αλβανία και

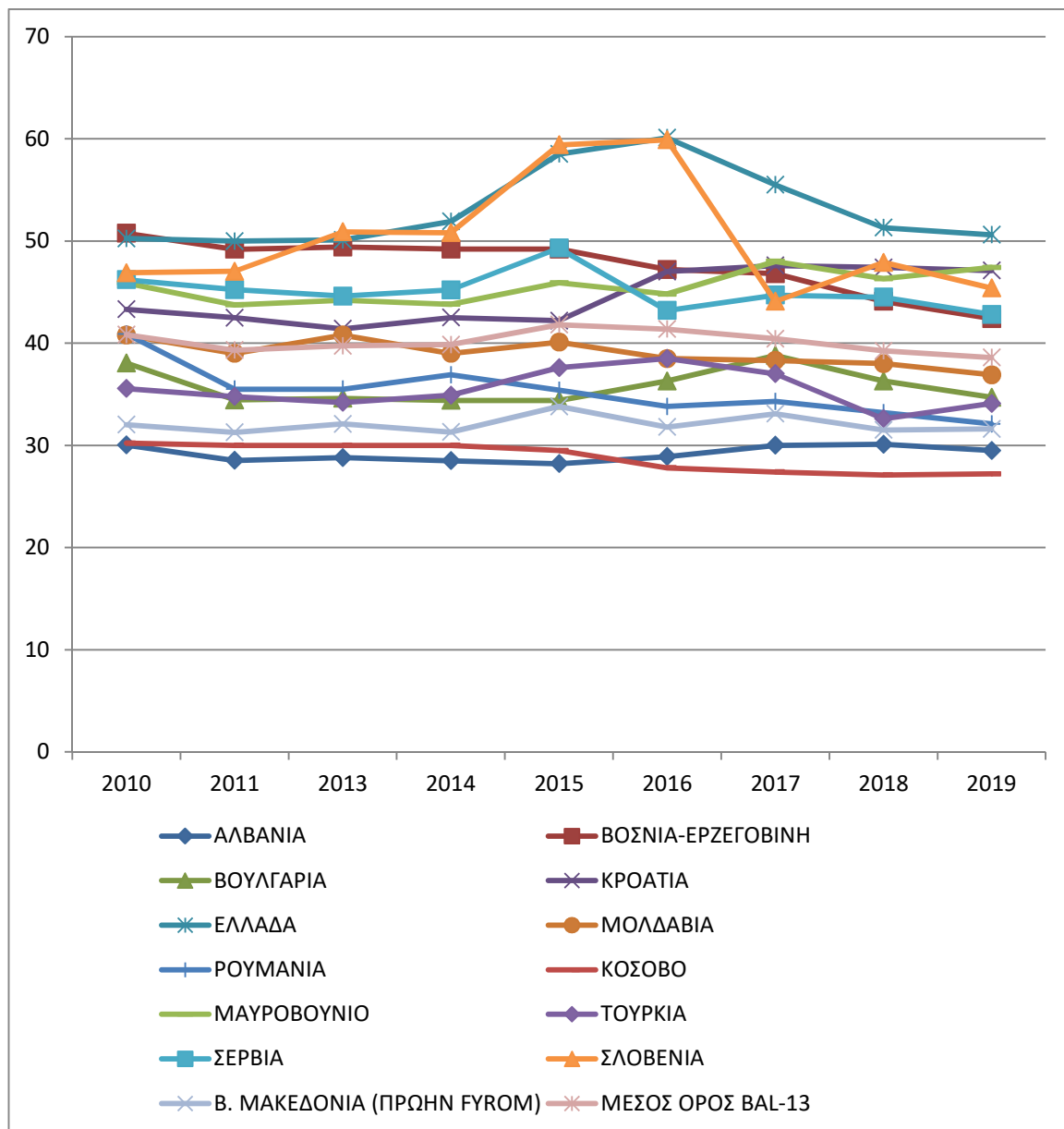
το Κόσοβο. Η Τουρκία, το 205 θα παρουσιάσει το χαμηλότερο ποσοστό της δεκαετίας, 32,61% και θα κατατάσσεται στην 11^η θέση, σε καλύτερη θέση μόνο από την Αλβανία και το Κόσοβο. Αξίζει να τονιστεί ότι το Κόσοβο, από το 2000 έως το 2009 βρίσκεται στην τελευταία θέση των χωρών των Βαλκανίων, με ποσοστά χαμηλότερα του 30%. Το έτος 2009, η Ελλάδα θα βρίσκεται στην 1^η θέση με ποσοστό (53,81%), ακολουθούμενη από τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο.

Διάγραμμα 12 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1999 - 2009),
BAL - 13 (Χώρες των Βαλκανίων)

(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

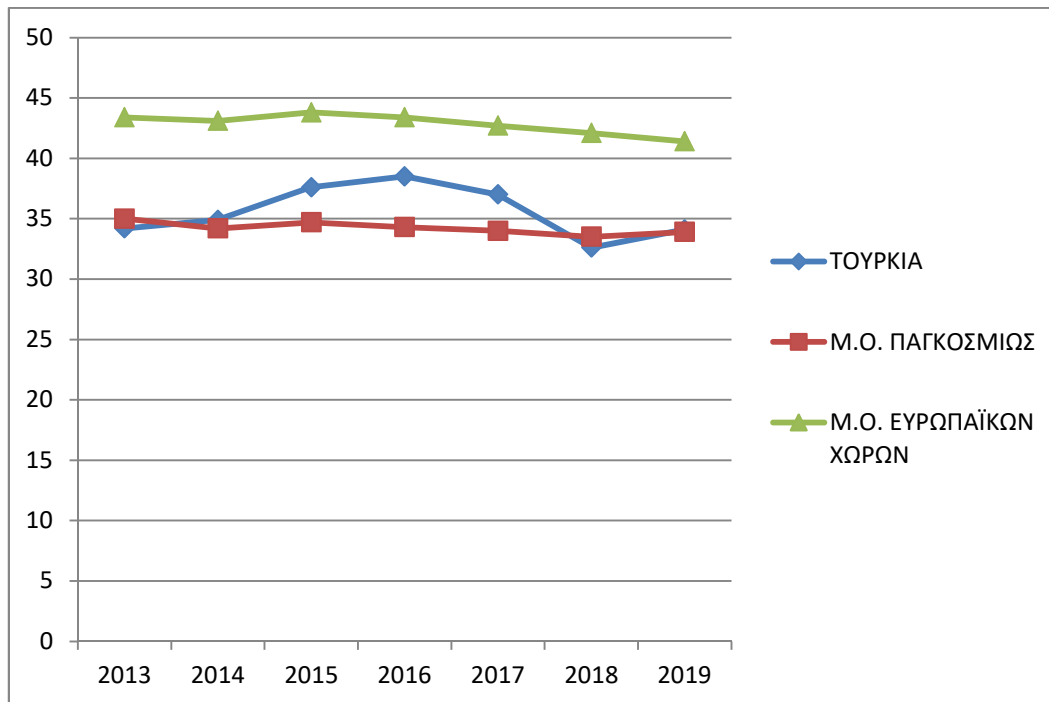
Το 2010 η Τουρκία θα βελτιώσει τη κατάταξή της κατά μία θέση, συγκριτικά με το 2009, ξεπερνώντας τη Β. Μακεδονία και πλέον θα βρίσκεται στην 10^η θέση, με ποσοστό δημοσίων δαπανών 35,55%, χαμηλότερο από το 40,83% που αποτελεί τον μέσο όρο των χωρών των Βαλκανίων. Καθ' όλη τη δεκαετία 2010 – 2019, η Τουρκία θα εμφανίσει ποσοστά συνεχώς χαμηλότερα από τον μέσο όρο των BAL – 13. Το 2010, στην 1^η θέση θα βρίσκεται η Βοσνία – Ερζεγοβίνη (50,75%), ακολουθούμενη από την Ελλάδα (50,24%) και τη Σλοβενία (46,88%). Στα επόμενα έτη η Τουρκία θα αυξήσει τις δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ και το 2016, με δημόσιες δαπάνες 38,50% θα βρεθεί, μαζί με τη Μολδαβία, στην 7^η θέση. Στην 1^η θέση θα βρίσκεται η Ελλάδα (60,10%), ακολουθούμενη από τη Σλοβενία (59,90%) και τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (47,20%). Την 13^η θέση στην κατάταξη καταλαμβάνει και πάλι το Κόσοβο, με δημόσιες δαπάνες μόλις στο 27,80% του ΑΕΠ. Ακολουθεί μείωση των δαπανών στην Τουρκία, ως ποσοστό του ΑΕΠ και το 2018, με δημόσιες δαπάνες 32,60% του ΑΕΠ, βρίσκεται στην 10^η θέση και ακολουθείται από τη Β. Μακεδονία, την Αλβανία και το Κόσοβο, ενώ στην 1^η θέση βρίσκεται η Ελλάδα, με το υψηλότερο ποσοστό δημοσίων δαπανών από τις χώρες των Βαλκανίων. Το έτος 2019, βρίσκει την Τουρκία βελτιωμένη κατά μία θέση στην κατάταξη (πλέον 9^η), ξεπερνώντας από το 2018 έως το 2019 τη Ρουμανία. Η Ελλάδα συνεχίζει να κατατάσσεται στην 1^η θέση, με ποσοστό 51,30%, ενώ ακολουθείται από το Μαυροβούνιο (47,40%) και τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη (42,40%).

Διάγραμμα 13 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (2010 - 2019),
BAL - 13 (Χώρες των Βαλκανίων)
(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

Είναι γεγονός, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας [International Economic Freedom (IEF)], ότι η Τουρκία, τα περισσότερα από τα τελευταία 30 χρόνια, παρουσιάζει δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, κάτω από τον μέσο όρο των χωρών της Μαύρης Θάλασσας (BS-10) αλλά και των χωρών των Βαλκανίων (BAL-13). Προχωρώντας σε μία σύγκριση, των δημοσίων δαπανών της Τουρκίας ως ποσοστού του ΑΕΠ, με τις δημόσιες δαπάνες των ευρωπαϊκών χωρών αλλά και παγκοσμίως, από το 2013

και μέχρι το 2019, θα διαπιστώσουμε ότι η Τουρκία παρουσιάζει δημόσιες δαπάνες, ως ποσοστό, ανάμεσα στον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών και τον μέσο όρο των χωρών παγκοσμίως. Συγκεκριμένα το έτος 2013, με δημόσιες δαπάνες στο 34,2% του ΑΕΠ βρίσκεται στην 85^η θέση παγκοσμίως (από 180 χώρες), χαμηλότερα από τον μέσο όρο παγκοσμίως (35%) και πολύ χαμηλότερα από τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών (43,4%), ενώ ταυτόχρονα κατατάσσεται 39^η ανάμεσα σε 45 ευρωπαϊκές χώρες. Τα επόμενα τρία έτη σημειώνεται αύξηση των δημοσίων δαπανών στην Τουρκία. Το έτος 2014, εμφανίζει δημόσιες δαπάνες 34,9% του ΑΕΠ της χώρας, ξεπερνάει τον παγκόσμιο μέσο όρο (34,2%), κατατάσσεται 76^η ανάμεσα σε 182 χώρες παγκοσμίως, ενώ συγκρινόμενη με τις ευρωπαϊκές χώρες, κατατάσσεται στην 37^η θέση, από 44 ευρωπαϊκές χώρες. Το έτος 2015 βελτιώνει την κατάταξή της και πλέον βρίσκεται στην 64^η θέση ανάμεσα σε 183 χώρες παγκοσμίως και στην 33^η θέση ανάμεσα σε 44 ευρωπαϊκές χώρες. Αύξηση των δημοσίων δαπανών της Τουρκίας και το έτος 2016, οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν το 38,5% του ΑΕΠ της χώρας, η Τουρκία κατατάσσεται 57^η παγκοσμίως και παραμένει στην 33^η θέση ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες. Τα επόμενα δύο έτη, 2017 και 2018, οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώνονται και τελικά το 2018 η Τουρκία παρουσιάζει δημόσιες δαπάνες 32,6% του ΑΕΠ, χαμηλότερα από τον μέσο όρο παγκοσμίως (33,5%) και από τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών (42,1%). Το έτος 2018, η Τουρκία κατατάσσεται στην 85^η θέση παγκοσμίως και στην 38^η ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, το έτος 2019, αναφέρεται αύξηση των δημοσίων δαπανών της Τουρκίας ως ποσοστό του ΑΕΠ, διαμορφώνονται στο 34,1% του ΑΕΠ, ποσοστό ελαφρώς μεγαλύτερο από τον μέσο όρο παγκοσμίως (33,9%) και η Τουρκία κατατάσσεται πλέον στην 80^η θέση παγκοσμίως (ανάμεσα σε 182 χώρες) και στην 37^η θέση ανάμεσα σε 44 ευρωπαϊκές χώρες.

Διάγραμμα 14 – Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (2013 - 2019),
 Τουρκία – Μέσος όρος παγκοσμίως – μέσος όρος ευρωπαϊκών χωρών
 (Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data)

4.2 ΔΙΑΦΘΟΡΑ

4.2.1 ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ [CORRUPTION PERCEPTION INDEX (CPI)] ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Μετρήσιμα μεγέθη, για τη διαφθορά σε ένα κράτος, αλλά και παγκοσμίως, είναι δυνατόν να ανευρεθούν μέσω του οργανισμού «Transparency International (TI)» και συγκεκριμένα μέσω του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς [Corruption Perception Index (CPI)].

Αρχίζοντας την έρευνά μας από το 1995, έτος κατά το οποίο για πρώτη φορά δημοσιεύθηκε ο δείκτης CPI, διαπιστώνουμε ότι η Τουρκία καταλαμβάνει την 29^η θέση, ανάμεσα στις 41 χώρες που συμμετείχαν στη βαθμολόγηση, με δείκτη 4,10. Τον επόμενο χρόνο, 1996, ο δείκτης μειώνεται, διαμορφώνεται στο 3,54, η διαφθορά στην Τουρκία αυξάνεται και η χώρα καταλαμβάνει την 33^η θέση ανάμεσα στις 54 χώρες που αξιολογήθηκαν. Η πτώση του δείκτη CPI συνεχίζεται και το 1997, όπου η Τουρκία είναι 38^η ανάμεσα σε 52 χώρες, με 3,21. Το 1998 το κλίμα αντιστρέφεται για την Τουρκία, καθώς ξεκινάει η άνοδος του δείκτη, το οποίο

εκλαμβάνεται ως μείωση της διαφθοράς. Οι χώρες που συμμετέχουν στις μετρήσεις αυξάνονται από τις 52, στις 85 το 1998, 99 το 1999 και 90 το 2000. Ο δείκτης διαμορφώνεται στο 3,4 (54^η θέση), 3,6 (54^η θέση) και 3,8 (50^η θέση), τα έτη 1998, 1999 και 2000 αντίστοιχα. Τα τρία (3) έτη αύξησης του δείκτη, ακολουθούνται από ισάριθμα χρόνια μείωσης. Συγκεκριμένα, το 2001 ο δείκτης μειώνεται στο 3,6 (54^η θέση σε 51 χώρες), το 2002 στο 3,2 (64^η θέση σε 102 χώρες) και τελικά το 2003 στο 3,1, όπου η Τουρκία καταλαμβάνει την 77^η θέση ανάμεσα σε 133 χώρες. Διαπιστώνουμε συνεχίζοντας τη μελέτη ότι, η τιμή 3,1 το 2003, αποτελεί και τη μικρότερη επίδοση του δείκτη για τα έτη 1995 – 2011, χρονικό διάστημα στο οποίο ο δείκτης παρουσιαζόταν με κλίμακα από το 0 έως το 10. Το έτος 2004 αποτελεί και την αρχή της μείωσης της διαφθοράς, για τα επόμενα πέντε (5) έτη, καθόσον ο δείκτης, μέχρι το 2008 αυξάνεται σταδιακά. Και ενώ αυξάνονται σημαντικά οι χώρες που συμμετέχουν παγκοσμίως στην βαθμολόγηση, η θέση της Τουρκίας παγκοσμίως συνεχώς βελτιώνεται. Το 2004 η Τουρκία βρίσκεται στην 77^η θέση (145 χώρες) με δείκτη 3,2, το 2005 στην 65^η θέση (158 χώρες) με δείκτη 3,5, το 2006 στην 60^η θέση (163 χώρες) με δείκτη 3,8 και το 2007 στην 64^η θέση (179 χώρες) με δείκτη 4,1. Με αυτή την επίδοση η Τουρκία, θα καταφέρει για πρώτη φορά από το 1995, να έχει δείκτη μεγαλύτερο από τον μέσο όρο παγκοσμίως (4,0), το οποίο θα το διατηρήσει μέχρι και το 2011. Το έτος 2008, ο δείκτης CPI διαμορφώνεται στο 4,6, ο οποίος αποτελεί και την καλύτερη επίδοση της χώρας και η Τουρκία κατατάσσεται στην 58^η θέση, από 180 χώρες. Από το 2009 και έως το 2011, παρατηρούμε εναλλαγή μειώσεων του δείκτη με στασιμότητα αυτού. Συγκεκριμένα, το 2009 ο δείκτης μειώνεται, διαμορφώνεται στο 4,4, το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα πτώση της θέσης της Τουρκίας παγκοσμίως (από την 58^η, στην 61^η θέση ανάμεσα σε 180 χώρες). Το 2010 είναι έτος στασιμότητας. Η Τουρκία καταλαμβάνει την 56^η θέση ανάμεσα σε 178 χώρες, με τον δείκτη CPI να βρίσκεται στο 4,4, όπως και το έτος 2009. Αντιθέτως, το 2011 ο δείκτης μειώνεται. Διαμορφώνεται για την Τουρκία στο 4,2 και η Τουρκία βρίσκεται πλέον στην 61^η θέση ανάμεσα σε 183 χώρες.

Παρατηρώντας το διάγραμμα διαμόρφωσης του Δείκτη Αντίληψης της Διαφθοράς, από το 1995 έως το 2011, αντιλαμβανόμαστε ότι, η Τουρκία έχει το 2011 σχεδόν τον ίδιο δείκτη που είχε και το 1995 (4,2 το 2011 έναντι 4,1 το 1995),

16 χρόνια πριν. 16 χρόνια μετά, παρά τις αυξομειώσεις του δείκτη, η διαφθορά παρέμεινε σχεδόν στα ίδια επίπεδα.

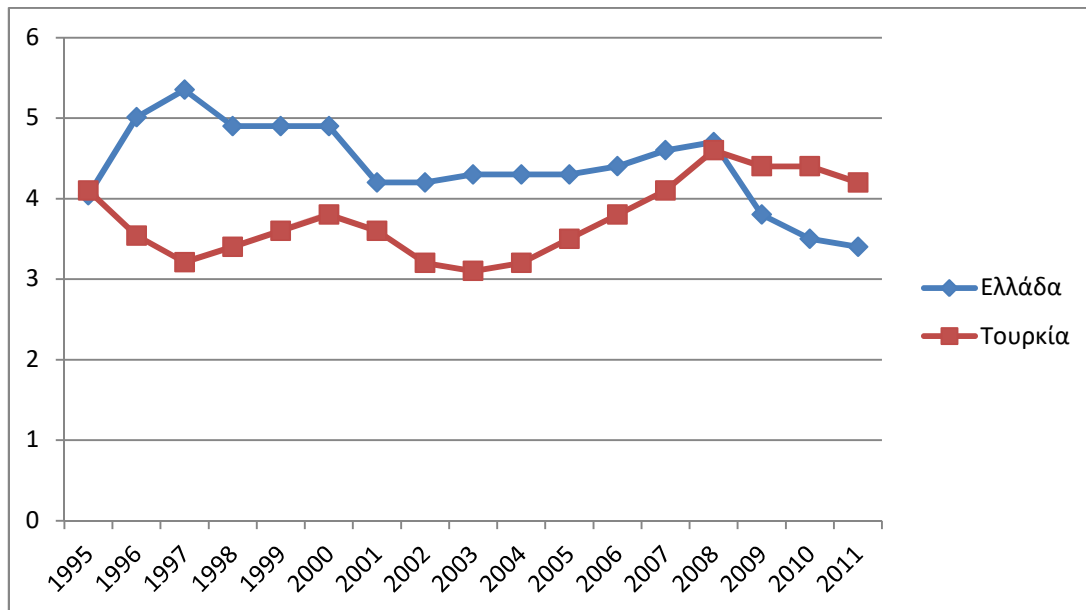
Από το 2012 και λόγω αλλαγής στη μεθοδολογία μετρήσεων και εξαγωγής αποτελεσμάτων, ο δείκτης παρουσιάζεται σε κλίμακα από το 0 έως το 100, όπου το 0 απεικονίζει την «πλήρη διαφθορά» και το 100 την «μηδενική διαφθορά». Λόγω αυτής της αλλαγής, οι τιμές του δείκτη, όπως αυτές διαμορφώθηκαν το 2011, δεν είναι συγκρινόμενες με τις νέες τιμές, το έτος 2012. Ο δείκτης CPI διαμορφώνεται, το 2012, στο 49 και η Τουρκία βρίσκεται στην 54^η θέση ανάμεσα σε 176 χώρες. Έχει πετύχει να βρίσκεται πάνω από μέσο δείκτη παγκοσμίως (43). Το έτος αυτό, η Τουρκία παρουσιάζει την 2^η καλύτερη επίδοση ανάμεσα σε 19 χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, πίσω από τη Γεωργία (δείκτη CPI 52). Η επίδοσή της ανάμεσα στις χώρες που συμμετέχουν στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Α.Σ.Α., OECD) δεν είναι εξίσου θετική, καθόσον βρίσκεται στην 30^η θέση ανάμεσα σε 34 χώρες. Ταυτόχρονα, μελετώντας τις επιδόσεις των G20 χωρών, διαπιστώνουμε ότι η Τουρκία, το εν λόγω έτος, βρίσκεται στην 9^η θέση. Το 2013, η διαφθορά μειώνεται. Ο δείκτης ανεβαίνει κατά ένα (1) βαθμό, στο 50 και η Τουρκία βρίσκεται στη 50^η θέση ανάμεσα σε 177 χώρες. Ταυτόχρονα, το έτος αυτό, η Τουρκία παρουσιάζει την 1^η καλύτερη επίδοση ανάμεσα σε 19 χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, ξεπερνώντας τη Γεωργία. Αντιθέτως, η Τουρκία το 2014, δεν παρουσίασε τις ίδιες επιδόσεις. Η διαφθορά αυξήθηκε, καθόσον ο δείκτης CPI μειώθηκε κατά 5 μονάδες και διαμορφώθηκε στο 45. Η Τουρκία κατατάσσεται στην 64^η θέση ανάμεσα σε 175 χώρες και από 1^η, βρίσκεται στην 3^η καλύτερη επίδοση σε 19 χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, πίσω από τη Γεωργία και τη FYROM. Οι αρνητικές επιδόσεις συνεχίζονται και το 2015. Ο δείκτης μειώνεται κατά τρεις (3) μονάδες (42) και η Τουρκία περνάει στην 4^η θέση στις χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας. Το 2016, ο δείκτης μειώνεται κατά ένα (1) βαθμό και διαμορφώνεται στο 41, κάτω από το μέσο όρο παγκοσμίως (43) και πολύ χαμηλότερα από το μέσο όρο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Δυτικής Ευρώπης (δείκτης 66). Η κάθοδος συνεχίζεται, η Τουρκία βρίσκεται στην 75^η θέση ανάμεσα σε 176 χώρες που αξιολογούνται, ενώ παραμένει στην 4^η θέση στις χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας. Ανάμεσα στις χώρες που συμμετέχουν στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

(Ο.Α.Σ.Α., OECD), ενώ το 2012 βρισκόταν στην 30^η θέση, πλέον έχει περάσει τελευταία, στην 34^η θέση. Ταυτόχρονα, μελετώντας τις επιδόσεις των G20 χωρών, διαπιστώνουμε ότι η Τουρκία, από την 9^η θέση το 2012, πλέον βρίσκεται στη 12^η θέση. Η πτώση του δείκτη συνεχίζεται και το 2017. Μείωση του δείκτη κατά ένα (1) βαθμό (διαμορφώνεται στο 40) και η Τουρκία κατατάσσεται 81^η ανάμεσα σε 180 χώρες παγκοσμίως. Οι επιδόσεις της, το έτος αυτό, είναι αρνητικές παγκοσμίως. Από την 4^η καλύτερη επίδοση περνάει στην 5^η, ανάμεσα στις χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας ενώ ταυτόχρονα κατατάσσεται πλέον στην 14^η θέση ανάμεσα στις G20 χώρες. Τέλος, το έτος 2018, ο δείκτης ανεβαίνει κατά (1) βαθμό και διαμορφώνεται στο 41. Η Τουρκία ανεβαίνει στην 78^η θέση, από την 81^η που βρισκόταν το 2017, ανάμεσα σε 180 χώρες, ενώ ταυτόχρονα βελτιώνεται η κατάταξή της κατά μία (1) θέση, συγκριτικά με το 2017, τόσο στις χώρες της Ανατ. Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας (4^η), όσο και στις G20 χώρες (13^η).

Εάν παρατηρήσουμε προσεκτικά την περίοδο 2012 – 2018, θα διαπιστώσουμε ότι ο δείκτης CPI, μειώθηκε κατά οκτώ (8) μονάδες (από το 49 το έτος 2012, στο 41 το έτος 2018), το οποίο συνεπάγεται αντίστοιχη αύξηση της διαφθοράς στη χώρα. Η καλύτερη επίδοση της Τουρκίας παρουσιάστηκε το έτος 2013 (CPI 50), ενώ η χαμηλότερη το 2017 (CPI 40), δέκα (10) μονάδες διαφορά σε μόλις τέσσερα (4) χρόνια.

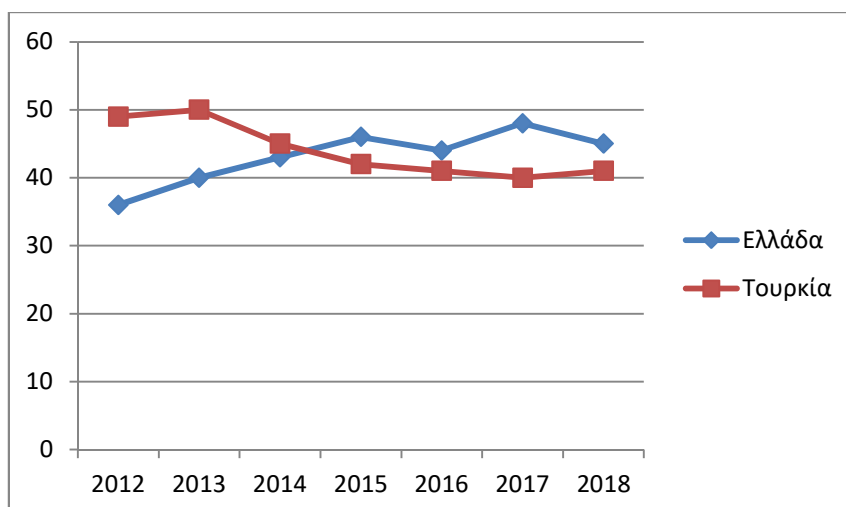
4.2.2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ

Το έτος 1995, όπου πραγματοποιήθηκε η πρώτη καταχώρηση του δείκτη CPI, η Τουρκία και η Ελλάδα, παρουσίασαν σχεδόν ίδια απόδοση (4,1 η Τουρκία έναντι 4,04 της Ελλάδας). Από αυτό το έτος και μέχρι το 2006, η Τουρκία παρουσιάζει δείκτη μικρότερο, τόσο του παγκόσμιου μέσου όρου όσο και της Ελλάδας. Το 2007, με δείκτη 4,1, η Τουρκία βρίσκεται οριακά πάνω από το μέσο όρο παγκοσμίως, χαμηλότερα όμως από την Ελλάδα. Το 2008, Τουρκία και Ελλάδα έχουν για πρώτη φορά σχεδόν τον ίδιο δείκτη και από το 2009 και μέχρι το 2014, η Τουρκία εμφανίζει μεγαλύτερο δείκτη CPI, τόσο από την Ελλάδα, όσο και από τον μέσο όρο παγκοσμίως.

Διάγραμμα 15 - Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (1995 – 2011). Σύγκριση Ελλάδας - Τουρκίας [Πηγή: <https://transparency.org>, (Ραπαρναγός, 2019)]

Από το επόμενο έτος, 2015 και μέχρι το 2018, η Τουρκία έχει χαμηλότερη επίδοση τόσο από την Ελλάδα όσο και από τον παγκόσμιο μέσο όρο. Η Τουρκία, στη χρονική περίοδο 2012 – 2018 απώλεσε οκτώ (8) μονάδες, σε αντίθεση με την Ελλάδα, η οποία βελτίωσε το δείκτη CPI κατά εννέα (9) μονάδες. Δυστυχώς όμως και οι δύο (2) χώρες, συνεχίζουν να παρουσιάζουν Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς πολύ μικρότερο, από τον μέσο δείκτη των χωρών της ΕΕ και της Δυτικής Ευρώπης.

Διάγραμμα 16 - Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (2012 - 2018). Σύγκριση Ελλάδας - Τουρκίας [Πηγή: <https://transparency.org>, (Ραπαρναγός, 2019)]

4.3 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Στην ενότητα αυτή θα καταβληθεί προσπάθεια συσχέτισης των δημοσίων δαπανών και της διαφθοράς στην Τουρκία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, για τα έτη 1989 – 1994, δεν έχουμε στοιχεία για τον δείκτη CPI, η συσχέτιση θα συμπεριλάβει τη χρονική περίοδο 1995 – 2018. Τα στοιχεία θα τα αντλήσουμε από τον Πίνακα 6 του Παραρτήματος «Α». Το 1995, οι δημόσιες δαπάνες αποτελούσαν το 19,39% του ΑΕΠ (μειωμένες κατά 1,09% σε σχέση με το 1994) και ο δείκτης CPI είχε διαμορφωθεί στο 4,1.

Την διετία 1996 – 1997, τόσο οι δημόσιες δαπάνες όσο και η διαφθορά, αυξάνονται στην Τουρκία. Συγκεκριμένα, οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 5,07 και 1,98%, τα έτη 1996 και 1997, αντίστοιχα, ενώ ο δείκτης CPI μειώνεται, κατά 0,56 το έτος 1996 και 0,33 το έτος 1997. Η μείωση του δείκτη CPI αντικατοπτρίζεται ως αύξηση της διαφθοράς στη χώρα. Συγκρίνοντας το έτος 1998 με το 1997, διαπιστώνουμε ότι ενώ οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν κατά 1,43% του ΑΕΠ, η διαφθορά φέρεται να μειώθηκε καθόσον ο δείκτης CPI αυξήθηκε κατά 0,19 και διαμορφώθηκε στο 3,40. Το έτος 1999, οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται αλλά η διαφθορά στη χώρα φέρεται να μειώνεται. Οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 4,87%, ενώ από την άλλη μεριά, ο δείκτης CPI αυξάνεται κατά 0,20. Η αύξηση των δημοσίων δαπανών, ως ποσοστό του ΑΕΠ, συνεχίζεται και το 2000. Οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 4,97% ενώ από την άλλη, η διαφθορά μειώνεται, όπως φαίνεται από την αύξηση του δείκτη CPI κατά 0,20. Το 2001, οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν στην Τουρκία το 48,02% του ΑΕΠ της, αυξημένες κατά 10,31% σε σχέση με το έτος 2000. Το 48,02%, αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστό τα τελευταία 30 χρόνια. Την ίδια περίοδο, παρατηρείται αύξηση της διαφθοράς, όπως απορρέει από τη μείωση του δείκτη CPI κατά 0,20. Αν εξετάσουμε τη χρονική περίοδο, από το 1995 (εμφάνιση του δείκτη CPI) έως και το 2001 (όπου εμφανίζεται το υψηλότερο ποσοστό δημοσίων δαπανών επί της % του ΑΕΠ), διαπιστώνουμε ότι υφίσταται συσχέτιση ανάμεσα στις δημόσιες δαπάνες και στη διαφθορά στην Τουρκία. Στην εν λόγω χρονική περίοδο, οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν κατά 28,63% του ΑΕΠ (από το 19,39 το 1995, στο 48,02 το 2001) και η διαφθορά αυξήθηκε, εφόσον ο δείκτης CPI μειώθηκε κατά 0,50 (από το 4,10 το 1995, στο 3,60 το 2001).

Ακολουθεί μία (1) τετραετία, 2002 – 2005, μείωσης των δημοσίων δαπανών ως ποσοστού του ΑΕΠ, στην Τουρκία. Συγκεκριμένα, το 2002, οι δημόσιες δαπάνες μειώνονται κατά 5,36% και διαμορφώνονται στο 42,66% του ΑΕΠ, ενώ η διαφθορά αυξάνεται, καθόσον ο δείκτης CPI μειώνεται κατά 0,40 και διαμορφώνεται στο 3,20. Νέα μείωση των δημοσίων δαπανών, το έτος 2003, κατά 1,63% (αποτελούν το 41,03% του ΑΕΠ), ενώ η διαφθορά αυξάνεται οριακά κατά 0,10, με το δείκτη CPI στο 3,10. Τα έτη 2004 και 2005 θα διαπιστώσουμε ότι μειώθηκαν οι δημόσιες δαπάνες στην Τουρκία και ταυτόχρονα μειώθηκε και η διαφθορά. Οι δημόσιες δαπάνες μειώθηκαν κατά 5,91% και 2,51%, το 2004 και 2005 αντίστοιχα και διαμορφώθηκαν τελικά στο 32,61% του ΑΕΠ της χώρας. Η διαφθορά μειώθηκε και αυτή. Το έτος 2004, ο δείκτης CPI αυξήθηκε κατά 0,10 ενώ το έτος 2005 κατά 0,30 και διαμορφώθηκε τελικά στην τιμή 3,50. Εξετάζοντας συνολικά τη χρονική περίοδο 2002 – 2005, όπου η Τουρκία μείωσε συνεχώς τις δημόσιες δαπάνες της, θα διαπιστώσουμε ότι ταυτόχρονα με τη μείωση των δημοσίων δαπανών, πραγματοποιήθηκε οριακή αύξηση της διαφθοράς στη χώρα. Οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν το 2005 το 32,61% του ΑΕΠ της χώρας, μείωση 15,41% συγκριτικά με το 2001. Ταυτόχρονα παρατηρούμε οριακή αύξηση της διαφθοράς, καθόσον ο δείκτης CPI μειώθηκε μόλις κατά 0,10 (από το 3,60 το έτος 2001 στο 3,50 το 2005).

Η συνεχής μείωση των δημοσίων δαπανών, που διαπιστώθηκε τη χρονική περίοδο 2002 – 2005, ακολουθείται από συνεχή αύξηση των δημοσίων δαπανών, από το 2006 και μέχρι το 2009. Τα έτη 2006, 2007 και 2008, οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται οριακά, κατά 0,16%, 0,52% και 0,53% αντίστοιχα. Η διαφθορά όμως μειώνεται. Από το 2006 ο δείκτης CPI αυξάνεται, κατά 0,30 τα έτη 2006 και 2007, και 0,50 το έτος 2008, παρουσιάζοντας τιμές 3,80, 4,10 και 4,60 τα έτη 2006, 2007 και 2008 αντίστοιχα. Το έτος 2009 παρατηρείται ταυτόχρονη αύξηση των δημοσίων δαπανών και της διαφθοράς στην Τουρκία. Οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 3,80%, αποτελούν το 37,62% του ΑΕΠ, ενώ ο δείκτης CPI μειώνεται κατά 0,20 και διαμορφώνεται στην τιμή του 4,40, αντί το 4,60 του προηγούμενου έτους. Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι, τη χρονική περίοδο από το 2006 και μέχρι το 2009, ενώ αυξήθηκαν οι δημόσιες δαπάνες κατά 5,01% (από το 32,61% το έτος 2005, στο 37,62% το έτος 2009), η διαφθορά μειώθηκε στη χώρα, ο δείκτης CPI αυξήθηκε, από την τιμή 3,50 το 2005 στο 4,40 το έτος 2009.

Το έτος 2010, οι δημόσιες δαπάνες μειώνονται κατά 2,07% και διαμορφώνονται στο 35,55% του ΑΕΠ της Τουρκίας. Δεν παρατηρείται αύξηση η μείωση της διαφθοράς. Ο δείκτης CPI αναφέρεται σταθερός στο 4,40, όπως και το 2009. Καθώς συνεχίζεται η μείωση των δημοσίων δαπανών, οριακή βέβαια το έτος 2011, η διαφθορά αυξάνεται. Οι δημόσιες δαπάνες μειώνονται κατά 0,77%, αποτελώντας το 34,78% του ΑΕΠ. Η διαφθορά όμως αυξάνεται, καθόσον ο δείκτης CPI καθορίζεται στην τιμή του 4,20, μειωμένος κατά 0,20 συγκριτικά με το έτος 2010. Όσον αφορά το έτος 2012, δεν είναι ορθό να πραγματοποιήσουμε σύγκριση της μεταβολής των δημοσίων δαπανών και της διαφθοράς, διότι χρησιμοποιείται πλέον η νέα κλίμακα του δείκτη CPI (0 – 100) και δεν είναι δυνατή η σύγκριση των τιμών του 2012 με του έτους 2011.

Αν ελέγξουμε συνολικά, τη χρονική περίοδο από το 1995, έτος από το οποίο ξεκινάει η έρευνα μας και κάνει την εμφάνισή του ο δείκτης CPI και μέχρι το 2011, όπου παύει η κλίμακα 0 – 10 στον εν λόγω δείκτη, θα διαπιστώσουμε ότι οι δημόσιες δαπάνες, ως ποσοστό του ΑΕΠ, αυξήθηκαν (από το 19,39% στο 34,78%), αλλά η διαφθορά οριακά μειώθηκε, αφού ο δείκτης είναι το 2011, οριακά μεγαλύτερος κατά 0,10 (CPI 4,20) συγκριτικά με το έτος 1995 (CPI 4,10).

Το έτος 2013, οι δημόσιες δαπάνες μειώνονται οριακά κατά 0,58%, αποτελώντας πλέον το 34,20% του ΑΕΠ της χώρας. Ταυτόχρονα, διαπιστώνεται μείωση της διαφθοράς στη χώρα. Ο δείκτης CPI αυξάνεται κατά ένα (1) βαθμό συγκριτικά με το έτος 2012, από την τιμή 49 στην 50. Τα επόμενα τρία (3) έτη, 2014 – 2016, οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται και ταυτόχρονα αυξάνεται και η διαφθορά. Συγκεκριμένα, οι δημόσιες δαπάνες αυξάνονται κατά 0,70%, 2,70% και 0,90%, ως ποσοστό του ΑΕΠ και διαμορφώνονται στο 34,90%, 37,60% και 38,50%, τα έτη 2014, 2015 και 2016 αντίστοιχα. Ταυτόχρονα παρατηρείται μείωση του δείκτη CPI κατά 5, 3 και 1 μονάδα αντίστοιχα. Το έτος 2016, ο δείκτης είναι 41, αντί του 50 το έτος 2013 [μείωση του δείκτη κατά εννέα (9) μονάδες].

Ακολουθεί το έτος 2017, όπου παρατηρούμε μείωση των δημοσίων δαπανών αλλά συνεχιζόμενη αύξηση της διαφθοράς. Οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώνονται από το 38,50% στο 37% (διαφορά 1,50%). Όμως, ο δείκτης CPI μειώνεται κατά ένα (1) βαθμό, διαμορφώνεται στο 40 και η διαφθορά στη χώρα συνεχίζεται να αυξάνεται. Φτάνουμε τελικά στο έτος 2018, όπου οι

δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ, μειώνονται. Αποτελούν πλέον το 32,60% του ΑΕΠ, αντί του 37% το έτος 2017. Ο δείκτης CPI, για πρώτη φορά από το έτος 2014, αυξάνεται κατά (1) βαθμό, διαμορφώνεται στο 41, γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζει μείωση της διαφθοράς στη χώρα, συγκριτικά με το 2017.

Διαπιστώνουμε λοιπόν, συμβουλευόμενοι τα στοιχεία του Πίνακα που ακολουθεί, ότι υφίσταται θετική συσχέτιση ανάμεσα στη μεταβολή των δημοσίων δαπανών στην Τουρκία (ως ποσοστό επί της % του ΑΕΠ της) και στη διαφθορά. Αύξηση στην Τουρκία των δημοσίων δαπανών συνοδεύτηκε στην πλειονότητα, από αύξηση της διαφθοράς στη χώρα, τα έτη 1996, 1997, 2001, 2009, 2014, 2015 και 2016 [συνολικά επτά (7) έτη]. Αντίστοιχα, μείωση των δημοσίων δαπανών συνοδεύτηκε στην πλειονότητα, από μείωση της διαφθοράς στη χώρα, τα έτη 2004, 2005, 2013 και 2018 [συνολικά τέσσερα (4) έτη].

Από την άλλη μεριά, τα έτη 1998, 1999, 2000, 2006, 2007 και 2008, ενώ υπήρξε αύξηση των δημοσίων δαπανών (ως ποσοστό του ΑΕΠ), παρατηρήθηκε μείωση της διαφθοράς και τα έτη 2002, 2003, 2011 και 2017, ενώ μειώθηκαν οι δημόσιες δαπάνες στη χώρα, η διαφθορά αυξήθηκε. Οι λόγοι που εμφανίστηκε αυτή η αρνητική συσχέτιση θα αναζητηθούν στην πολιτική και οικονομική κατάσταση, που επικρατούσε τα εν λόγω έτη στην Τουρκία. Τέλος, το 2010, αποτελεί το μοναδικό έτος στην Τουρκία, από το 1995 και έπειτα, όπου η διαφθορά, συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, παρέμεινε σταθερή.

ΕΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURE) ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ (PERCENT OF GDP)		ΔΙΑΦΘΟΡΑ					
	ΑΥΞΗΣΗ ▼	ΜΕΙΩΣΗ ▼	ΑΥΞΗΣΗ ▼	ΜΕΙΩΣΗ ▼				
1989								
1990								
1991								
1992	Δεν εξετάζεται η συγκεκριμένη περίοδος λόγω μη ύπαρξης του Δείκτη Αντίληψης Διαφθοράς (CPI)							
1993								
1994								
1995								
1996					ΝΑΙ		ΝΑΙ	
1997					ΝΑΙ		ΝΑΙ	
1998	ΝΑΙ			ΝΑΙ				
1999	ΝΑΙ			ΝΑΙ				
2000	ΝΑΙ			ΝΑΙ				
2001	ΝΑΙ		ΝΑΙ					
2002		ΝΑΙ	ΝΑΙ					
2003		ΝΑΙ	ΝΑΙ					
2004		ΝΑΙ		ΝΑΙ				
2005		ΝΑΙ		ΝΑΙ				
2006	ΝΑΙ			ΝΑΙ				
2007	ΝΑΙ			ΝΑΙ				
2008	ΝΑΙ			ΝΑΙ				
2009	ΝΑΙ		ΝΑΙ					
2010		ΝΑΙ	ΣΤΑΘΕΡΗ	ΣΤΑΘΕΡΗ				
2011		ΝΑΙ	ΝΑΙ					
2012	Δεν εξετάζεται η συγκεκριμένη περίοδος, λόγω αλλαγής στην κλίμακα μέτρησης του δείκτη CPI (μη δυνατότητα σύγκρισης με το έτος 2011)							
2013		ΝΑΙ		ΝΑΙ				
2014	ΝΑΙ		ΝΑΙ					
2015	ΝΑΙ		ΝΑΙ					
2016	ΝΑΙ		ΝΑΙ					
2017		ΝΑΙ	ΝΑΙ					
2018		ΝΑΙ		ΝΑΙ				
2019	Δεν εξετάζεται η συγκεκριμένη περίοδος, λόγω μη ολοκλήρωσης εξαγωγής των οικονομικών στοιχείων του έτους							

Πίνακας 1 – Συσχέτιση Δημοσίων Δαπανών ως Ποσοστό του ΑΕΠ
και Διαφθοράς στην Τουρκία (1989 - 2019)

5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Η μείωση της διαφθοράς έχει καίρια σημασία για την οικονομική ανάπτυξη, τη μείωση της φτώχειας, τη δημιουργία πλούτου, την εκπαίδευση, την ευημερία, την περίθαλψη, την ανάπτυξη υποδομών και την επίλυση συγκρούσεων, καθώς και για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης στους θεσμούς, τις επιχειρήσεις και στην πολιτική.

Το Ίδρυμα Τουρκικών Οικονομικών και Κοινωνικών Μελετών (Turkish Economic and Social Studies Foundation, TESEV) και το Ίδρυμα Ερευνών Οικονομικής Πολιτικής της Τουρκίας (Economic Policy Research Foundation of Turkey, TEPAV) συστήνουν ότι εκτός από τις θεσμικές λύσεις, απαιτείται κοινωνική αλλαγή για την αντιμετώπιση της διαφθοράς. Συγκεκριμένα πρέπει, να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με τη σημασία των φόρων, να διασφαλιστεί η αποκέντρωση της διακυβέρνησης, ώστε οι πολίτες να συμμετέχουν και να παρακολουθούν καλύτερα τις δημόσιες δαπάνες και να αποτρέψουν τον υπερβολικό έλεγχο του εθνικού προϋπολογισμού από την κεντρική κυβέρνηση, να αναπτυχθούν μικρές αλλά αποτελεσματικές και εφικτές πολιτικές για τη διευκόλυνση της καταπολέμησης της διαφθοράς. Τέλος τονίζουν ότι, η πολιτική βούληση, η βιώσιμη δέσμευση και η διαφάνεια στη χάραξη πολιτικής είναι ζωτικής σημασίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς (Southeast European Leadership for Development and Integrity (SELDI), 2016).

Όπως αναφέρει και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε έκθεσή του, η διαφθορά είναι αδύνατο να αντιμετωπιστεί χωρίς ισχυρή πολιτική δέσμευση στο ανώτατο επίπεδο, ανεξάρτητα από την αρτιότητα, τις ικανότητες και τη βούληση των εθνικών οργανισμών εποπτείας και επιβολής του δικαίου. Δικαστικοί λειτουργοί, διαμεσολαβητές και εθνικοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΕΟΑΔ), όπως και η κοινωνία των πολιτών, μπορούν να διαδραματίσουν ουσιώδη ρόλο στην αντιμετώπιση της διαφθοράς και ότι η δυναμική τους μπορεί να ενισχυθεί αν συνεργαστούν στενά με εθνικούς και διεθνείς οργανισμούς καταπολέμησης της διαφθοράς. Θα πρέπει να αναληφθεί δράση για την καταπολέμηση της διαφθοράς, με ενίσχυση της διαφάνειας, της λογοδοσίας και των μέτρων καταπολέμησης της ατιμωρησίας στο πλαίσιο των κρατών και με προτεραιότητα στην ανάπτυξη στρατηγικών και συγκεκριμένων πολιτικών οι οποίες, εκτός του ότι θα

καταπολεμούν τη διαφθορά, θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και/ή τη διαμόρφωση συναφών δημόσιων πολιτικών. Η κοινωνία των πολιτών όσο και ο ιδιωτικός τομέας μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση θεσμικών μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας: λαμβάνοντας υπόψη ότι μπορούν να αντληθούν διδάγματα από την εμπειρία κινημάτων για τα ανθρώπινα δικαιώματα προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί η κοινωνία των πολιτών για τις δυσμενείς συνέπειες της διαφθοράς και να οικοδομηθούν συμμαχίες με κρατικούς οργανισμούς και με τον ιδιωτικό τομέα, ώστε να υποστηριχθούν οι προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η καταπολέμηση της διαφθοράς θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνει μέτρα για την εξάλειψη του οργανωμένου εγκλήματος, των φορολογικών παραδείσων, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της φοροδιαφυγής και των παράνομων χρηματοοικονομικών ροών, καθώς και των συστημάτων που επιτρέπουν τις πρακτικές αυτές, δεδομένου ότι συνιστούν τροχοπέδη στη βιώσιμη ανάπτυξη, την πρόοδο, την ευημερία και τη λογοδοσία των χωρών. Συνιστά πολιτικό θέμα που πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά, σε παγκόσμιο και διασυνοριακό επίπεδο (G20, ΟΗΕ, ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα, ΔΝΤ (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017)).

Ο Οργανισμός Transparency International (T.I.) συστήνει το 2018 στην Τουρκία, την προστασία του δικαστικού σώματος από την ανάρμοστη πολιτική επιρροή, την αποτελεσματική διερεύνηση καταγγελιών περί δωροδοκίας, την αύξηση των εταιρικών προστίμων για την αποτροπή της δωροδοκίας δημοσίων λειτουργών από εταιρείες. Στην έκθεσή του αναφέρει ότι τα δικαστήρια στην Τουρκία οφείλουν να δημοσιεύουν όλες τις αποφάσεις σχετικά με τη δωροδοκία τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Σύμφωνα πάντα με τον οργανισμό, απαιτείται αύξηση της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τη δωροδοκία στο εξωτερικό, εκπαίδευση τόσο των υπαλλήλων του ιδιωτικού τομέα όσο και του δημοσίου τομέα ώστε να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση κατά της διαφθοράς. Τονίζει τέλος ότι απαιτείται η βελτίωση της προστασίας των καταγγελιών στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα (Transparency International, 2018).

Η Τουρκία οφείλει να ακολουθήσει πιστά όσα ανακοινώθηκαν το 2018, στο Σχέδιο Δράσης της Ομάδας Εργασίας των G-20 χωρών κατά της Διαφθοράς 2019-2021 και συγκεκριμένα να εξασφαλίσει την ακεραιότητα στις κρατικές επιχειρήσεις,

να συνεργαστεί σε πρακτικό επίπεδο με τις υπόλοιπες χώρες για την καταπολέμηση της διαφθοράς και να διερευνήσει περαιτέρω τους δεσμούς μεταξύ διαφθοράς και άλλων οικονομικών εγκλημάτων καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισής τους. Σύμφωνα με το εν λόγω Σχέδιο Δράσης, η καταπολέμηση της διαφθοράς παραμένει κορυφαία προτεραιότητα για τη G20. Πρόληψη και καταπολέμηση θα επιτευχθεί όταν τα θεσμικά όργανα είναι δίκαια και εργάζονται για το κοινωνικό σύνολο, αυξάνοντας την κοινωνική σταθερότητα. Η Τουρκία θα πρέπει να ενισχύσει του θεσμούς καταπολέμησης του οργανωμένου εγκλήματος, συμπεριλαμβανομένου του ξεπλύματος χρημάτων, να ευαισθητοποιήσει κοινωνία και επιχειρήσεις για την αποκάλυψη της διαφθοράς, να ενισχύσει την ακεραιότητα και την διαφάνεια στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, να δημοσιεύει τις πλήρεις εκθέσεις ελέγχου και τους πίνακες αυτοαξιολόγησης, να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει τους κινδύνους διαφθοράς στις δημόσιες συμβάσεις, στις διαδικασίες του προϋπολογισμού, στη φορολογία και στη διαχείριση εσόδων. Ένα από τα πρώτα μέτρα που θα πρέπει να λάβουν όλες οι χώρες που ανήκουν στην ομάδα G-20 και επομένως και η Τουρκία, είναι η ενίσχυση της δικαστικής ακεραιότητας αλλά και η προώθηση κουλτούρας διαφάνειας στον ιδιωτικό τομέα (OECD, 2018).

Τον Μάιο 2019 συντάχθηκε και κοινοποιήθηκε η ετήσια έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Τουρκία, σύμφωνα με την οποία υπάρχει ανάγκη ισχυρής πολιτικής βούλησης για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ζητημάτων της διαφθοράς, καθώς και μια ισχυρή αντίδραση της ποινικής δικαιοσύνης σε διαφθορά υψηλού επιπέδου. Επισημαίνεται ότι, το έτος 2020 η Τουρκία πρέπει να εφαρμόσει αποτελεσματικά τις διεθνείς της υποχρεώσεις σε σχέση με την καταπολέμηση της διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και των Συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης, να εξασφαλίσει αποτελεσματική παρακολούθηση των συστάσεων που εκδόθηκαν από την GRECO, μεταξύ άλλων με την έγκριση της απαραίτητης νομοθεσίας, να καταρτίσει ιστορικό επιτυχούς δίωξης και καταδίκης για διαφθορά υψηλού επιπέδου, να υιοθετήσει μια στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς, η οποία να αντικατοπτρίζει σαφή πολιτική βούληση και όραμα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της διαφθοράς και η οποία να στηρίζεται σε ένα αξιόπιστο και ρεαλιστικό σχέδιο δράσης (European Commission, 2019).

Στο πλαίσιο συμμετοχής της Τουρκίας σε διεθνείς, ευρωπαϊκούς και περιφερειακούς οργανισμούς και ανταλλαγής απόψεων με άλλες χώρες, θα ήταν δόκιμο να μελετηθούν «καλές» πρακτικές που εφαρμόζονται από άλλα κράτη και έχουν οδηγήσει επιτυχώς στη μείωση της διαφθοράς. Ένα τέτοιο παράδειγμα μπορεί να αποτελέσει η Δανία, η οποία σύμφωνα με τον οργανισμό Transparency International, το έτος 2018 ήταν η «λιγότερο» διεφθαρμένη χώρα με δείκτη CPI 88. Η Δανία έχει μακρά ιστορία της νομοθεσίας κατά της διαφθοράς και της ακεραιότητας του δημόσιου τομέα. Σήμερα, ο δημόσιος τομέας στη Δανία θεωρείται ότι διαθέτει πολύ υψηλό βαθμό διαφάνειας στις λειτουργίες του, προσφέροντας εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα θεσμικά όργανα και υψηλά επίπεδα προληπτικής διαφάνειας. Επιπλέον, από το 2007 η Δανία έχει κώδικα συμπεριφοράς για τους δημόσιους υπαλλήλους, ο οποίος ασχολείται με πρακτικές πτυχές που περιγράφουν καταστάσεις που ενδέχεται να προκύψουν στη δημόσια διοίκηση, συμπεριλαμβανομένων θεμελιωδών αξιών και αρχών, ελευθερίας έκφρασης, υποχρέωσης εμπιστευτικότητας, αμεροληψίας και αποδοχής δώρων. Το κοινοβούλιο υποχρεώνει τους υπουργούς να δημοσιεύουν μηνιαία πληροφορίες σχετικά με τις δαπάνες ταξιδιού και τα δώρα τους. Ο «Εισαγγελέας για Σοβαρό Οικονομικό και Διεθνές Έγκλημα» είναι το κύριο όργανο υπεύθυνο για τη διερεύνηση της διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένης της δωροδοκίας αξιωματούχων του εξωτερικού. Ιδρύθηκε το 1973, δεν αποτελεί καθαυτό οργανισμό αντιμετώπισης της διαφθοράς, αλλά αναφέρει τα οικονομικά εγκλήματα και είναι επίσης επιφορτισμένος με την εκπόνηση εθνικών αξιολογήσεων κινδύνου για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον δείκτη παγκόσμιας ελευθερίας του Τύπου, Reporters Without Borders του 2018, η Δανία κατατάσσεται στην 9^η θέση από 180 χώρες. Επιπλέον, στην Ειδική Έκθεση του Ευρωβαρόμετρου (Eurobarometer Special Report) του 2016 για τον Πλουραλισμό των ΜΜΕ και τη Δημοκρατία, το 61% των ερωτηθέντων στη Δανία θεωρούν ότι τα μέσα ενημέρωσης στη χώρα τους είναι ελεύθερα πολιτικών και εμπορικών συμφερόντων (Transparency International, 2018).

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Οι δημόσιες δαπάνες σε μία χώρα, αποτελούν βασικό σκέλος του Κρατικού Προϋπολογισμού, αποβλέπουν στην επίτευξη πολλών οικονομικών στόχων (αναπτυξιακών, σταθεροποιητικών, αναδιανεμητικών κλπ), επηρεάζουν όχι μόνο το κίνητρο για επενδύσεις, αλλά και τα κίνητρα για εργασία και αποταμίευση, ενώ ταυτόχρονα παρέχουν ένδειξη για το μέγεθος της κυβέρνησης ανά χώρα. Οι δημόσιες δαπάνες στις περισσότερες χώρες του κόσμου παρουσίαζαν μια τάση συνεχούς αύξησης από χρόνο σε χρόνο, η οποία άρχισε να αντιστρέφεται μόλις τα τελευταία χρόνια. Το πιο σύνηθες μέτρο μεγέθους του δημόσιου τομέα είναι οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ. Πολλοί είναι οι ορισμοί που έχουν δοθεί στην έννοια της διαφθοράς, όμως κοινή συνισταμένη όλων είναι ο ορισμός της ως ατομική συμπεριφορά, κινητήρια δύναμη της οποίας είναι η επιδίωξη άμεσου ή έμμεσου οικονομικού οφέλους.

Η διαφθορά δεν αποτελεί ένα φαινόμενο των τελευταίων ετών αλλά υπήρξε διαχρονικά. Δεν αποτελεί μόνο ένα τοπικό ζήτημα, αλλά επηρεάζει παγκοσμίως όλες τις κοινωνίες και τις οικονομίες. Το κόστος της διαφθοράς μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις βασικές κατηγορίες: πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό και οι επιπτώσεις της είναι σημαντικές σε όλα τα επίπεδα κάθε κοινωνίας. Απειλεί τη σταθερότητα, την ασφάλεια, υπονομεύει θεσμούς και αξίες, διακυβεύει την επικράτηση του δικαίου, σχετίζεται και με άλλες μορφές εγκλημάτων και μπορεί να βλάψει ιδιαίτερα τους δημοκρατικούς θεσμούς και τις εθνικές οικονομίες. Το επίπεδο διαφθοράς μιας χώρας επηρεάζει θετικά ή αρνητικά το ρυθμό ανάπτυξής της, ενώ η δωροδοκία βλάπτει τις πολιτικές και τα προγράμματα που αποσκοπούν στη μείωση της φτώχειας. Η διαφθορά μπορεί επίσης να προκαλέσει πολλές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς οδηγούν σε χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης, περιορισμένα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, μηδαμινό ή ανύπαρκτο πολιτικό ανταγωνισμό και ελευθερία των μέσων ενημέρωσης, και σε ανεπάρκειες του κράτους δικαίου.

Αρκετές είναι οι διεθνείς αλλά και ευρωπαϊκές συμβάσεις και συμφωνίες που έχουν υπογραφεί και σχετίζονται με τον περιορισμό και την καταστολή της διαφθοράς. Ενδεικτικά αναφέρονται η Σύμβαση «για την καταπολέμηση της

δωροδοκίας αλλοδαπών δημοσίων υπαλλήλων στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές» (The OECD Anti-Bribery Convention), η Σύμβαση Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά, η Σύμβαση για θέματα Αστικού Δικαίου περί διαφθοράς του Συμβουλίου της Ευρώπης και η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά της διαφθοράς (UNCAC). Σε όλα τα παραπάνω κείμενα τονίζεται η σπουδαιότητα της ενίσχυσης της διεθνούς συνεργασίας στην αντιμετώπιση της διαφθοράς, ενώ σημαντικό ρόλο στη μείωση και καταστολή της διαφθοράς στην Ευρώπη διαδραματίζει η GRECO (The Group of States against Corruption, Groupe d'États contre la corruption, GRECO).

Παγκόσμιες μελέτες και μετρήσεις δεικτών τα τελευταία χρόνια κατέδειξαν ότι η δωροδοκία είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο σε όλο τον κόσμο, πάνω από το 50% των πολιτών παγκοσμίως πιστεύει ότι η κυβέρνηση της χώρας του δεν δρα όπως θα έπρεπε για τη μείωση της διαφθοράς, ενώ σε ερώτημα προς τους πολίτες, ποια ομάδα ή θεσμός είναι πιο διεφθαρμένοι στην χώρα τους, η αστυνομία και οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι (όπως μέλη του κοινοβουλίου, οι γερουσιαστές κλπ.) θεωρήθηκαν πιο διεφθαρμένοι - ακολουθούμενοι από κυβερνητικούς αξιωματούχους, στελέχη επιχειρήσεων και τοπικούς κυβερνητικούς αξιωματούχους. Στον αντίποδα, οι έρευνες έδειξαν ότι πολλοί άνθρωποι είναι έτοιμοι και πρόθυμοι να βοηθήσουν στην καταπολέμηση της διαφθοράς, περισσότεροι από τους μισούς ανθρώπους σε όλο τον κόσμο συμφώνησαν ότι οι απλοί άνθρωποι θα μπορούσαν να κάνουν τη διαφορά, με πρωτοπόρους τους νέους ηλικίας 24 ετών και κάτω.

Η Τουρκία από το 1980 και έπειτα έχει επιτύχει έντονη οικονομική ανάπτυξη, προχώρησε σε μια σειρά μεταρρυθμίσεων σχεδιάζοντας να μεταλλάξει την οικονομία σε ένα μοντέλο περισσότερο του ιδιωτικού τομέα βασιζόμενο στην αγορά, το οποίο συνδυάζεται με μεγαλύτερη, πολιτική σταθερότητα και όπως μαρτυρούν οι παγκόσμιοι δείκτες συγκαταλέγεται στις 20 πιο ανεπτυγμένες οικονομίες. Μεγάλο σταθμό, στην οικονομική της εξέλιξη αποτέλεσε η Τελωνειακή Ένωση Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας την 1^η Ιανουαρίου 1996 και στην πορεία της η εδραίωση της εξουσίας από το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ).

Βασικό σκέλος του προϋπολογισμού της Τουρκίας και σημαντικό μέρος του ΑΕΠ της χώρας αποτελούν οι δημόσιες δαπάνες, οι οποίες από το 1989

αυξήθηκαν κατά 20% ως ποσοστό του ΑΕΠ και τα τελευταία έτη διαμορφώνονται σε ποσοστά άνω του 30% του ΑΕΠ, ενώ σημαντικό μερίδιο των δημοσίων δαπανών αποτελούν οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας, οι οποίες από το 2015 και έπειτα αυξάνονται ραγδαία ως ποσοστό του ΑΕΠ, ξεπερνούν τον παγκόσμιο μέσο όρο και πλέον αποτελούν το 7,1% των δημοσίων δαπανών της χώρας. Όμως, οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι κατά πολύ χαμηλότερες από τις αντίστοιχες της Ελλάδας, από το 1989 έως το 2019 αλλά και χαμηλότερες, τα περισσότερα χρόνια, από τον μέσο όρο των χωρών της Μαύρης Θάλασσας και των Βαλκανίων. Ταυτόχρονα, κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα με τον παγκόσμιο μέσο όρο αλλά υπολείπονται κατά πολύ από τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών.

Σε εκθέσεις παγκόσμιων και ευρωπαϊκών οργανισμών, κυβερνητικών και μη, η Τουρκία κατηγορείται ότι δεν καταβάλλει τις απαιτούμενες προσπάθειες πάταξης της διαφθοράς και εναρμονισμού με τις διεθνείς συμβάσεις. Αναφέρεται ότι, η κυβέρνηση στην Τουρκία χρησιμοποίησε την εξουσία της για να κατηγορήσει δικαστές και εισαγγελείς, απέτυχε να διερευνήσει και να τιμωρήσει την υποτιθέμενη κατάχρηση και διαφθορά δημοσίων υπαλλήλων, η διαφθορά εξαπλώνεται μεταξύ των μελών του κοινοβουλίου και ανώτερων δημοσίων υπαλλήλων, υπήρξαν σημαντικές ενδείξεις εναντίον του Προέδρου της χώρας, της οικογένειάς του και υψηλόβαθμων μελών του ΑΚΡ για διαφθορά. Επιπλέον, η Τουρκία χαρακτηρίζεται ως χώρα υψηλού κινδύνου διαφθοράς στον τομέα της άμυνας, κατατάσσεται στις χώρες οι οποίες καταβάλουν «μικρή έως καθόλου» προσπάθεια πάταξης της διαφθοράς, δεν θέτει στη διάθεση του Κοινοβουλίου ή της κοινωνίας καμία πληροφορία σχετικά με οποιαδήποτε πρόοδο όσον αφορά τις δεσμεύσεις στο πλαίσιο του εθνικού σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς και η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της δωροδοκίας είναι γενικά πολύ χαμηλή. Η Τουρκία έχει υπογράψει συναφείς ευρωπαϊκές και διεθνείς συμβάσεις κατά της διαφθοράς, ωστόσο το εσωτερικό νομικό πλαίσιο χρειάζεται περαιτέρω ευθυγράμμιση με τα διεθνή πρότυπα, η έλλειψη ιστορικών στοιχείων έρευνας, δίωξης και καταδίκης από την Τουρκία υποθέσεων διαφθοράς παραμένει ένα σοβαρό ζήτημα, ενώ παράλληλα η Τουρκία δεν εκπλήρωσε τις περισσότερες από τις συστάσεις που παρέσχε η GRECO. Το 2019 συγκαταλέχθηκε στις «μη ελεύθερες χώρες», καθώς κατηγορείται ότι η

διαφθορά - συμπεριλαμβανομένου του ξεπλύματος χρημάτων, της δωροδοκίας και της αθέμιτης σύμπραξης κατά την κατανομή των κρατικών συμβάσεων - εξακολουθεί να αποτελεί μείζον πρόβλημα, ενώ επισημαίνεται ότι η επιβολή των νόμων κατά της διαφθοράς είναι ασυνεπής, οι υπηρεσίες της Τουρκίας για την καταπολέμηση της διαφθοράς είναι γενικά αναποτελεσματικές και εξωτερικοί παρατηρητές, όπως ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και ανεξάρτητοι δημοσιογράφοι, υπόκεινται σε σύλληψη και δίωξη σε περίπτωση που επιχειρήσουν να εκθέσουν αδικήματα της κυβέρνησης.

Ως αίτια εμφάνισης διαφθοράς στην Τουρκία, αναφέρονται το έλλειμμα ορθής διακυβέρνησης, η ατιμωρησία των δημοσίων υπαλλήλων σε περιπτώσεις κακής πρακτικής, η απόκλιση από τη δημοκρατία, η εμπορευματοποίηση της εργασίας, ενώ υπάρχουν και απόψεις όπως ότι «υπάρχει σήμερα μια ηθική κρίση στην κοινωνία μας» και ότι «η διαφθορά είναι ένα ειδικό χαρακτηριστικό του πολιτισμού μας».

Όλα τα προαναφερθέντα αρνητικά στοιχεία για την Τουρκία, σχετικά με την αυξανόμενη διαφθορά στην Τουρκία, απεικονίζονται στους δείκτες μέτρησης της διαφθοράς και σε έγκυρες μελέτες. Τα έτη 2016 και 2017, πάνω από το 15% των πολιτών στην Τουρκία ανέφερε ότι κατέβαλλε χρηματικό ποσό σε δημόσιο λειτουργό, ποσοστό μεγαλύτερο από τις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε), πάνω από το 15% θεωρεί ότι η διαφθορά και η δωροδοκία είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που η κυβέρνηση θα πρέπει να αντιμετωπίσει, ενώ πάνω από το 40% πιστεύει ότι η κυβέρνηση δεν αντιμετωπίζει τη διαφθορά όπως θα έπρεπε και ότι τα περισσότερα ή όλα μέλη του κοινοβουλίου είναι διεφθαρμένα. Σε έκθεση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) με θέμα «Στρατηγική στην Τουρκία, 2019 – 2024», αναφέρεται ότι τα τελευταία χρόνια η ανεξαρτησία και η αξιοπιστία των πολιτών στους θεσμούς έχει μειωθεί, ο δείκτης «Κανόνας Δικαίου» (Rule of Law), 2017 – 2018 της Τουρκίας είναι μικρότερος του μέσου όρου των 38 χωρών, ενώ ο δείκτης «Απουσία Διαφθοράς» είναι οριακά μικρότερος του μέσου όρου.

Το έτος 2018 βρίσκει την Τουρκία στην 78^η θέση παγκοσμίως, ανάμεσα σε 180 χώρες και 13^η στις χώρες των G20. Το πιο αρνητικό στοιχείο όμως είναι ότι ο

δείκτης μειώθηκε από το 2012 μέχρι το 2018 κατά εννέα (9) μονάδες, το οποίο μεταφράζεται σε σημαντική αύξηση της διαφθοράς στη χώρα.

Η κοινωνία της Τουρκίας αντιλαμβάνεται την έκταση του φαινομένου και τη σοβαρότητά του και ένα μεγάλο ποσοστό της πιστεύει ότι οι κυβερνήσεις δεν λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα. Η ανεξαρτησία και η αξιοπιστία των πολιτών στους θεσμούς έχει μειωθεί, κύριους υπαίτιους και πιο διεφθαρμένους θεωρούν τους πολιτικούς, ενώ οι νεότερες ηλικίες στην Τουρκία, σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους, πιστεύουν ότι είναι εφικτή η μείωση της διαφθοράς στη χώρα τους.

Η Τουρκία ασφαλώς και θα πρέπει να προχωρήσει σε θεσμικές και νομικές αλλαγές και να συνεργαστεί με ευρωπαϊκούς και παγκόσμιους οργανισμούς προκειμένου να πετύχει τον έλεγχο της διαφθοράς και στη συνέχεια τη μείωσή της. Πρώτα από όλα όμως, θα πρέπει να υπάρξει σαφή πολιτική βούληση και όραμα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της διαφθοράς, στηριζόμενη σε ένα αξιόπιστο και ρεαλιστικό σχέδιο δράσης και στην συνέχεια να εφαρμόσει αποτελεσματικά τις διεθνείς της υποχρεώσεις σε σχέση με την καταπολέμηση της διαφθοράς, να εξασφαλίσει αποτελεσματική παρακολούθηση των συστάσεων που εκδόθηκαν από την GRECO και να υιοθετήσει μια στρατηγική για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Πιθανώς, μια πιο αναλυτική μελέτη των δημοσίων δαπανών, λαμβάνοντας υπόψη τα είδη ταξινόμησής τους, να συνέβαλε τόσο στον καθορισμό της σχέσης δημοσίων δαπανών και διαφθοράς, όσο και στην προσπάθεια μείωσης και καταστολής της διαφθοράς, όχι μόνο στην Τουρκία αλλά και στις υπόλοιπες χώρες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Transparency International , 2017. *People and corruption: citizens' voices from around the world. Global Corruption Barometer 2017*, s.l.: Transparency International .

Callen, T., 2018. *Gross Domestic Product: An Economy's All*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/gdp.htm>
[Πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2019].

Council of Europe (COE), n.d. *What is GRECO?*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/what-is-greco>
[Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2019].

David de la Croix & Delavallade, C., 2008. *Growth, public investment and corruption with failing institutions*, Louvain-la-Neuve, Belgium: Department of Economics and CORE, Université catholique de Louvain.

EBRD, 2019. *Turkey Country Strategy, 2019 - 2024*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.ebrd.com/where-we-are/turkey/overview.html>
[Πρόσβαση 15 Νοέμβριος 2019].

European Commision, 2019. *Economic Reform Programme of Turkey (2019-2021). Commission Assessment*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8549-2019-INIT/en/pdf>
[Πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2019].

European Commision, 2019. *Turkey 2019 Report*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-turkey-report.pdf>
[Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2019].

European Commission, 2017. *Καταπολέμηση της Διαφθοράς*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-fight-against-corruption_el.pdf
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

European Commission, 2018. *Corruption Perceptions Index 2017 Statistical Assessment*, Luxembourg: European Union 2018 .

Freedom House, 2019. *Freedom in the World 2019*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/turkey>
[Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2019].

Heritage.org, 2019. *2019 Index Of Economic Freedom*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.heritage.org/index/download#>
[Πρόσβαση 11 Νοεμβρίου 2019].

IMF, 2019. *Government expenditure, percent of GDP*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/exp@FPP/USA/FRA/JPN/GBR/ESP/ITA/ZAF/IND/AUS/DEU/GRC/RUS/TUR>
[Πρόσβαση 26 Νοεμβρίου 2019].

International Monetary Fund (IMF), 2019. *Government expenditure, percent of GDP*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/exp@FPP/TUR/GRC>
[Πρόσβαση 25 Οκτωβρίου 2019].

Johnson, S., Kaufmann, D. & Zoido-Lobaton, P., 1998. *Corruption, Public Finances and the Unofficial Economy*, s.l.: The World Bank.

OECD, 2017. *The Detection of Foreign Bribery 2017*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/The-Detection-of-Foreign-Bribery-ENG.pdf>
[Πρόσβαση 15 Οκτωβρίου 2019].

OECD, 2018. *G20 Anti-Corruption Working Group Action Plan 2019-2021 and Extract from G20 Leaders Communiqué*. [Ηλεκτρονικό]
[Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2019].

OECD, 2019. *General government spending*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm>
[Πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2019].

OECD, 2019. *OECDilibrary. General government spending*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/general-government-spending/indicator/english_a31cbf4d-en
[Πρόσβαση 29 Οκτωβρίου 2019].

OECD, 2019. *Κατευθυντήριες Γραμμές για την Κατάρτιση Τομεακών Στρατηγικών Καταπολέμησης της Διαφοράς στην Ελλάδα*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.oecd.org/governance/ethics/2.1.2-guidelines-drafting-sectoral-anti-corruption-strategies-greece-el.pdf>
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

OECD, n.d. *Αξιολόγηση των μεταρρυθμίσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς στους τομείς των δημοσίων συμβάσεων, της υγείας και της φορολογικής και τελεωνειακής διοίκησης*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: http://www.gsac.gov.gr/attachments/article/252/Eidikes_Stratigikes_web.pdf
[Πρόσβαση 03 Δεκεμβρίου 2019].

OECD, n.d. *Δημόσια ακεραιότητα: Στρατηγική κατά της διαφθοράς*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.oecd.org/gov/ethics/integrity-recommendation-el.pdf>
[Πρόσβαση 3 Δεκεμβρίου 2019].

Papapanagos, H., 2019. *International benchmarking indicators*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Picardo, E., 2019. *The Importance of the GDP*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.investopedia.com/articles/investing/121213/gdp-and-its-importance.asp>
[Πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2019].

PricewaterhouseCooper, 2015. *Η ενίσχυση των Θεσμών βάση για την Ανάπτυξη και την Ευημερία*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.pwc.com/gr/en/publications/assets/enisxisi-thesmon-anaptixi.pdf>
[Πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2019].

Sanjeev, G., Davoodi, H. & Alonso - Terme, R., 1998. *Does Corruption Affect Income Inequality and Poverty*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9876.pdf>
[Πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2019].

Southeast European Leadership for Development and Integrity (SELDI), 2016. *Corruption in Turkey: Perceptions and Perspectives*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://seldi.net/events-and-news/seldi-events-and-news/corruption-in-turkey-perceptions-and-perspectives/>
[Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2019].

Talbot, V., 2015. *The Uncertain Path of The "New Turkey"*, Milan: ISPI – Istituto per gli Studi di Politica Internazionale.

The Global Economy, 2019. *Compare countries with annual data from official sources*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.theglobaleconomy.com/compare-countries/>
[Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2019].

The Global Economy, 2019. *Greece: Government spending, percent of GDP*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.theglobaleconomy.com/Greece/Government_size/
[Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2019].

The Global Economy, 2019. *Turkey: Government spending, percent of GDP*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.theglobaleconomy.com/Turkey/Government_size/
[Πρόσβαση 29 Οκτωβρίου 2019].

The Heritage Foundation, 2019. *2019 Index of Economic Freedom*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.heritage.org/index/country/turkey>
[Πρόσβαση 22 Οκτωβρίου 2019].

The Law Dictionary, n.d. *What is Corruption?*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://thelawdictionary.org/corruption/>
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

The World Bank. Data Catalog, 2013. *General Government Final Consumption Expenditure (% Of GDP)*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <https://datacatalog.worldbank.org/general-government-final-consumption-expenditure-gdp>
 [Πρόσβαση 15 Σεπτεμβρίου 2019].

The World Bank. IBRD-IDA, 2019. *The World Bank in Turkey. Overview*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview#1>
 [Πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2019].

The World Bank, 2017. *Government Effectiveness*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at:
https://govdata360.worldbank.org/indicators/h580f9aa5?country=TUR&indicator=388&countries=GRC&viz=line_chart&years=1996,2017&indicators=944
 [Πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2019].

The World Bank, 2019. *General government final consumption expenditure (% of GDP)*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at:
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.GOV.T.ZS?end=2017&start=1989&type=points&view=chart>
 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2019].

The World Bank, 2019. *General government final consumption expenditure (% of GDP) - Greece, Turkey*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at:
<https://data.worldbank.org/indicator/NE.CON.GOV.T.ZS?end=2018&locations=GR-TR&start=1989>
 [Πρόσβαση 30 Οκτωβρίου 2019].

Trading Economics, 2019. *Turkey Government Spending*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <https://tradingeconomics.com/turkey/government-spending>
 [Πρόσβαση 22 Οκτωβρίου 2019].

Transparency International (TI), 2012. *Corruption Perceptions Index 2012*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.transparency.org/cpi2012/results>
[Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International - Defence and Security, 2015. *Government Defence Anti-Corruption Index 2015*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://government.defenceindex.org/countries/turkey/>
[Πρόσβαση 10 Νοεμβρίου 2019].

Transparency International - Global Corruption Barometer (GCB), 2016. *People and Corruption: Europe and Central Asia*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
[https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people and corruption europe and central asia 2016](https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people_and_corruption_europe_and_central_asia_2016)
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International - Global Corruption Barometer (GCB), 2017. *People and Corruption: Citizens' Voices From Around the World*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
[https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people and corruption citizens voices from around the world](https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people_and_corruption_citizens_voices_from_around_the_world)
[Πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2019].

Transparency International (TI) - BPI, 1999. *Bribe Payers Index 1999*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.transparency.org/research/bpi/bpi_1999/0
[Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International (TI) - BPI, 2011. *Bribe Payers Index 2011*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.transparency.org/whatwedo/publication/bpi_2011
[Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International (TI) - GCB, 2017. *Global Corruption Barometer 2017*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:
https://www.transparency.org/news/feature/global_corruption_barometer_citizens_voices_from_around_the_world
 [Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International (TI), 1995. *1995 TI Corruption Index*.
 [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://www.transparency.org/files/content/tool/1995_CPI_EN.pdf
 [Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International (TI), n.d. *Anti-Corruption Glossary*.
 [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <https://www.transparency.org/glossary/term/corruption>
 [Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International, 1995-2018. *Corruption Perceptions Index*.
 [Ηλεκτρονικό]
 Available at: https://www.transparency.org/research/cpi/cpi_early
 [Πρόσβαση 11 Νοεμβρίου 2019].

Transparency International, 1997. *OECD Anti-Corruption Convention Leaves Critical Questions Still Open*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at:
https://www.transparency.org/news/pressrelease/oecd_anti_corruption_convention_leaves_critical_questions_still_open
 [Πρόσβαση 2 Νοεμβρίου 2019].

Transparency International, 2018. *Denmark: Overview of Corruption and Anti-Corruption*. [Ηλεκτρονικό]
 Available at: <https://knowledgehub.transparency.org/helpdesk/denmark-overview-of-corruption-and-anti-corruption>
 [Πρόσβαση 12 Δεκεμβρίου 2019].

Transparency International, 2018. *Exporting Corruption 2018: Assessing Enforcement of the OECD Anti-Bribery Convention*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: https://www.transparency.org/exporting_corruption/Turkey
[Πρόσβαση 3 Νοεμβρίου 2019].

Transparency International, n.d. *Faqs on Corruption*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
https://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

U.S. Department of State, 2015. *Country Reports on Human Rights Practices for 2015*. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
https://seldi.net/fileadmin/public/Events/Charticles/human_rights_Turkey.pdf
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

UNODC, 2005. *United Nations Convention against Corruption (UNCAC)*.
[Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/uncac.html>
[Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2019].

Vargas, M. & Sommer, F., 2014. *Corruption and the risks of losses on government bonds*, Frankfurt: Union Investment Institutional GmbH .

World Bank Group - International Finance Corporation (IFC), n.d.
Combating Fraud and Corruption. [Ηλεκτρονικό]
Available at:
https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/Topics_Ext_Content/IFC_External_Corporate_Site/AC_Home/
[Πρόσβαση 3 Δεκεμβρίου 2019].

World Bank, n.d. *Worldwide Governance Indicators*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/>
[Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

World Economic Forum, 2019. *The Global Competitiveness Report 2017-2018*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018>
[Πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2019].

Yilgör, M., Ertugrul, C. & Celepcioğlu, M. E., 2012. *The effect of public expenditure on economic growth: Turkey example*, s.l.: Investment Management and Financial Innovations.

Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης, 2018. *Ετήσια Έκθεση 2017*, Αθήνα: s.n.

Δαλαμάγκας, Β., 2003. *Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*. 1η Έκδοση επιμ. Αθήνα: ΚΡΙΤΙΚΗ.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομικών, Απρίλιος 2019. *Πρόγραμμα Σταθερότητας 2019*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.minfin.gr/documents/20182/7655501/Πρόγραμμα+Σταθερότητας+2019.pdf/f2ac33fe-2e27-4e23-875b-c43d8662a9ca>
[Πρόσβαση 22 Οκτωβρίου 2019].

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2017. *Έκθεση σχετικά με τη διαφθορά και τα ανθρώπινα δικαιώματα σε τρίτες χώρες*, s.l.: Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων.

Κορρές, Γ. Μ., Κουρλιούρος, Η. & Κόκκινου, Α., 2013. *Η Αποτελεσματικότητα των Δημοσίων Δαπανών, η Κρίση Χρέους και οι Επιπτώσεις στην Οικονομική Ανάπτυξη*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: http://grsa.prd.uth.gr/conf2013/79_korres_etal_ersagr13.pdf
[Πρόσβαση 2 Δεκεμβρίου 2019].

Νόμος 2957/2001-ΦΕΚ 260/Α/12-11-2001, 2001. *Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για θέματα Αστικού Δικαίου περί Διαφθοράς*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-2957-2001-fek-260a-12-11-2001.html>
[Πρόσβαση 5 Νοεμβρίου 2019].

Νόμος 3560/2007 - ΦΕΚ 103/Α/14-5-2007, 2007. *Κύρωση και Εφαρμογή της Σύμβασης Ποινικού Δικαίου για τη Διαφθορά και του Πρόσθετου σε αυτήν Πρωτοκόλλου*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaiousune/n-3560->

2007.html

[Πρόσβαση 6 Νοεμβρίου 2019].

ΝΟΜΟΣ 3666/2008 - ΦΕΚ 113/Α'/18.6.2008, 2008. *Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα..* [Ηλεκτρονικό]

Available at: http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3666_08.htm

[Πρόσβαση 2019 Δεκεμβρίου 2019].

Παπαπανάγος, Χ., 2019. *Εισαγωγή στην Οικονομική Επιστήμη, Εγγύς Περιβάλλον*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Πετράκης, Π., 2013. *Το μέγεθος του δημόσιου τομέα*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: [http://www.indeepanalysis.gr/analyseis/arthra/to-megethos-tou-](http://www.indeepanalysis.gr/analyseis/arthra/to-megethos-tou-dhmosiou-tomea)

[dhmosiou-tomea](http://www.indeepanalysis.gr/analyseis/arthra/to-megethos-tou-dhmosiou-tomea)

[Πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2019].

Σκάλκος, Δ., 2017. *Η διαφθορά τροχοπέδη στην ανάπτυξη*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.liberal.gr/apopsi/i-diafthora-trochopedi-stin-anaptuxi/110528>

[Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2019].

Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ), 2017. *Ποιοτικά δημόσια αγαθά υπέρ της ανάπτυξης, με τη σύμπραξη του ιδιωτικού τομέα*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50059/Weekly_23_03_2017.pdf

[Πρόσβαση 29 Νοεμβρίου 2019].

Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών, 2017. *Οδηγός καταπολέμησης της διαφθοράς σε κράτος και επιχειρήσεις*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

http://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/50462/Special_Report_25_7_2017.pdf

[Πρόσβαση 3 Δεκεμβρίου 2019].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΠΙΝΑΚΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURE) ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ
ΤΟΥ ΑΕΠ (PERCENT OF GDP) (1989 – 2011)

ΕΤΗ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΗΞΩΤΙΚΗ ΑΝΟΔΟΣ/ ΣΩΔΩΝΑ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΞΩΤΙΚΗ ΑΝΟΔΟΣ/ ΠΤΩΣΗ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
1989	13,75	-	ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΤΙΜΗ	40,88	-	ΜΙΚΡΟΤΕΡΗ ΤΙΜΗ
1990	14,07	↑		45,21	↑	
1991	18,24	↑		42,05	↓	
1992	18,58	↑		44,53	↑	
1993	22,01	↑		46,83	↑	
1994	20,48	↓		44,97	↓	
1995	19,39	↓		46,16	↑	
1996	24,46	↑		44,48	↓	
1997	26,44	↑		45,28	↑	
1998	27,87	↑		44,73	↓	
1999	32,74	↑		44,80	↑	
2000	37,71	↑		47,12	↓	
2001	48,02	↑	ΥΨΗΛΟΤΕΡΗ ΤΙΜΗ	45,71	↓	
2002	42,66	↓		45,50	↓	
2003	41,03	↓		45,15	↓	
2004	35,12	↓		45,94	↑	
2005	32,61	↓		44,60	↓	
2006	32,77	↑		45,21	↑	
2007	33,29	↑		47,61	↑	
2008	33,82	↑		50,60	↑	
2009	37,62	↑		53,81	↑	
2010	35,55	↓		50,24	↓	
2011	34,78	↓		49,98	↓	

Πίνακας 1- Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 – 2011), Τουρκία - Ελλάδα

(Πηγή: <https://imf.org>)

**ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURE) ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ
ΤΟΥ ΑΕΠ (PERCENT OF GDP) (2012 – 2019)**

ΕΤΗ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΑΝΟΔΟΣ/ ΠΤΩΣΗ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΝΟΔΟΣ/ ΠΤΩΣΗ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
2012	Δεν ανευρέθησαν στοιχεία								
2013	34,2	↓	85/180	35,0	39/45	43,4	50,1	↑	
2014	34,9	↑	76/182	34,2	37/44	43,1	51,9	↑	
2015	37,6	↑	64/183	34,7	33/44	43,8	58,5	↑	
2016	38,5	↑	57/183	34,3	33/44	43,4	60,1	↑	
2017	37,0	↓	70/182	34,0	34/44	42,7	55,5	↓	
2018	32,6	↓	85/182	33,5	38/44	42,1	51,3	↓	
2019	34,1	↑	80/182	33,9	37/44	41,4	50,6	↓	

Πίνακας 2 - Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (2012 - 2019), Τουρκία - Ελλάδα

(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

ΕΤΗ	ΑΡΜΕΝΙΑ	ΑΖΕΡΜΠΑΪΖΑΝ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΜΟΛΔΑΒΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΡΩΣΙΑ	ΟΥΚΡΑΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ BS-10
1989	-	-	-	-	40,88	-	40,13	-		13,75	31,58
1990	-	-	-	-	45,21	-	-	-		14,07	29,64
1991	-	-	-	-	42,05	-	-	-		18,24	30,14
1992	-	-	-	-	44,53	-	-	-		18,58	31,56
1993	-	-	-	-	46,83	-	-	-		22,01	34,42
1994	-	-	-	-	44,97	-	-	-		20,48	32,73
1995	-	-	45,44	-	46,16	43,13	34,13	-		19,39	37,65
1996	-	-	44,00	-	44,48	41,95	33,18	-		24,46	37,61
1997	-	-	32,89	-	45,28	46,98	34,60	-	42,21	26,44	38,07
1998	-	-	39,38	-	44,73	42,64	35,78	42,52	38,35	27,87	38,75
1999	-	-	39,96	-	44,80	36,72	39,20	36,74	26,73	32,74	36,70
2000	-	20,83	41,27	17,48	47,12	34,51	38,56	32,84	36,68	37,71	34,11
2001	-	18,66	40,58	17,36	45,71	29,42	36,21	33,71	36,54	48,02	34,02
2002	-	27,67	39,56	16,44	45,50	30,39	35,01	36,27	37,83	42,66	34,59
2003	-	28,52	39,14	16,53	45,15	33,32	33,45	34,93	38,85	41,03	34,55
2004	-	25,86	38,57	19,38	45,94	34,63	33,55	31,75	41,53	35,12	34,04
2005	19,87	22,67	37,27	22,22	44,60	37,02	33,59	32,80	44,10	32,61	32,68
2006	20,00	26,87	34,37	23,29	45,21	39,83	35,54	31,15	44,59	32,77	33,36
2007	22,42	25,94	39,76	28,43	47,61	41,95	38,24	33,10	43,82	33,29	35,46
2008	22,24	31,13	38,30	32,67	50,60	41,55	39,28	34,30	47,43	33,82	37,13
2009	28,55	33,78	40,68	35,81	53,81	45,25	41,11	41,38	48,55	37,62	40,65
2010	26,20	31,67	38,05	33,06	50,24	40,80	40,90	38,50	49,00	35,55	38,40
2011	24,97	34,24	34,44	29,09	49,98	39,00	35,50	36,79	45,63	34,78	36,44
Δεν ανευρέθηκαν στοιχεία για το έτος 2012											
2013	24,40	32,80	34,60	32,20	50,10	40,80	35,50	39,00	48,50	34,20	37,21
2014	25,00	34,20	34,40	31,80	51,90	39,00	36,90	35,80	45,60	34,90	36,95

ΕΤΗ	ΑΡΜΕΝΙΑ	ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΓΕΩΡΓΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΜΟΛΔΑΒΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΡΩΣΙΑ	ΟΥΚΡΑΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ BS-10
2015	23,90	36,70	34,40	29,60	58,50	40,10	35,40	37,15	49,00	37,60	38,27
2016	25,40	38,00	36,30	28,70	60,10	38,50	33,80	38,20	48,10	38,50	38,56
2017	26,40	38,50	38,80	29,10	55,50	38,30	34,30	36,40	43,20	37,00	37,75
2018	25,80	36,80	36,30	29,80	51,30	38,00	33,20	35,30	42,80	32,60	36,19
2019	26,40	36,70	34,70	29,60	50,60	36,90	32,10	35,40	42,10	34,10	35,86

Πίνακας 3 - Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 - 2019),

BS-10 (Χώρες της Μαύρης Θάλασσας)

(Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data, <https://imf.org>)

A-5

ΕΤΗ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΚΟΣΟΒΟ	Β. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (ΠΡΩΗΝ FYROM)	ΜΟΛΔΑΒΙΑ	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ BAL-13
1989	-	-	-	-	40,88	-	-	-	-	40,13	-	-	13,75	31,58
1990	-	-	-	-	45,21	-	-	-	-	-	-	-	14,07	29,64
1991	-	-	-	-	42,05	-	-	-	-	-	-	-	18,24	30,14
1992	-	-	-	-	44,53	-	-	-	-	-	-	-	18,58	31,56
1993	-	-	-	-	46,83	-	-	-	-	-	-	-	22,01	34,42
1994	-	-	-	-	44,97	-	-	-	-	-	-	-	20,48	32,73
1995	-	-	45,44	-	46,16	-	-	43,13	-	34,13	-	40,29	19,39	38,09
1996	-	-	44,00	-	44,48	-	-	41,95	-	33,18	-	39,39	24,46	37,91
1997	31,35	-	32,89	-	45,28	-	-	46,98	-	34,60	-	39,99	26,44	36,79
1998	34,51	56,63	39,38	-	44,73	-	34,51	42,64	-	35,78	-	40,86	27,87	39,66
1999	34,92	60,25	39,96	-	44,80	-	34,89	36,72	-	39,20	-	41,21	32,74	40,52
2000	32,62	59,60	41,27	-	47,12	10,30	33,68	34,51	-	38,56	33,72	41,54	37,71	37,33
2001	31,89	51,24	40,58	-	45,71	8,49	40,32	29,42	-	36,21	36,41	42,43	48,02	37,34
2002	30,91	47,56	39,56	45,00	45,50	14,17	40,51	30,39	36,97	35,01	45,78	41,96	42,66	38,15
2003	28,70	47,39	39,14	43,82	45,15	18,51	37,44	33,32	42,56	33,45	45,41	42,33	41,03	38,33
2004	29,43	45,60	38,57	42,42	45,94	25,70	35,16	34,63	39,84	33,55	42,92	42,53	35,12	37,80
2005	28,33	45,65	37,27	41,37	44,60	23,99	33,97	37,02	38,19	33,59	41,89	42,74	32,61	37,02
2006	29,35	45,49	34,37	41,15	45,21	20,32	32,49	39,83	41,78	35,54	45,24	42,55	32,77	37,39
2007	29,28	46,37	39,76	41,93	47,61	19,29	31,62	41,95	42,87	38,24	45,32	40,23	33,29	38,29
2008	31,84	49,33	38,30	40,54	50,60	24,68	33,41	41,55	51,62	39,28	44,79	41,46	33,82	40,09
2009	33,39	51,00	40,68	43,12	53,81	29,93	33,17	45,25	47,82	41,11	45,86	46,03	37,62	42,21
2010	30,03	50,75	38,05	43,31	50,24	30,21	32,02	40,80	45,89	40,90	46,20	46,88	35,55	40,83
2011	28,53	49,18	34,44	42,49	49,98	30,00	31,27	39,00	43,75	35,50	45,23	47,03	34,78	39,32
Δεν ανευρέθηκαν στοιχεία για το έτος 2012														
2013	28,80	49,40	34,60	41,40	50,10	30,00	32,10	40,80	44,20	35,50	44,60	50,90	34,20	39,74
2014	28,50	49,20	34,40	42,50	51,90	30,00	31,30	39,00	43,80	36,90	45,20	50,80	34,90	39,85

ΕΤΗ	ΑΛΒΑΝΙΑ	ΒΟΣΝΙΑ - ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΚΡΟΑΤΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΚΟΣΟΒΟ	Β. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ (ΠΡΩΗΝ FYROM)	ΜΟΛΔΑΒΙΑ	ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΣΕΡΒΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ BAL-13
2015	28,20	49,20	34,40	42,20	58,50	29,50	33,80	40,10	45,90	35,40	49,30	59,40	37,60	41,81
2016	28,90	47,20	36,30	47,00	60,10	27,80	31,80	38,50	44,80	33,80	43,20	59,90	38,50	41,37
2017	30,00	46,80	38,80	47,60	55,50	27,40	33,10	38,30	48,00	34,30	44,70	44,10	37,00	40,43
2018	30,10	44,10	36,30	47,40	51,30	27,10	31,50	38,00	46,30	33,20	44,50	47,90	32,60	39,25
2019	29,50	42,40	34,70	47,10	50,60	27,20	31,60	36,90	47,40	32,10	42,80	45,40	34,10	38,60

Πίνακας 4 - Δημόσιες Δαπάνες ως Ποσοστό του ΑΕΠ (1989 - 2019),
BAL-13 (Χώρες των Βαλκανίων) (Πηγή: IEF Index – Macroeconomic data <https://imf.org>)

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ [CORRUPTION PERCEPTION INDEX (CPI)]

ΕΤΗ	ΤΟΥΡΚΙΑ			ΕΛΛΑΔΑ			ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ (Μ.Ο) ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ (Μ.Ο) ΧΩΡΩΝ ΕΕ ΚΑΙ ΔΥΤ. ΕΥΡΩΠΗΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
	ΔΕΙΚΤΗΣ CPI	ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΑΥΞΗΣΗ/ ΜΕΙΩΣΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ CPI	ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΑΥΞΗΣΗ/ ΜΕΙΩΣΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ			
1995	4,10	29/41	-	4,04	30/41	-	-	-	
1996	3,54	33/54	↑	5,01	28/54	↓	-	-	
1997	3,21	38/52	↑	5,35	25/52	↓	-	-	
1998	3,4	54/85	↓	4,9	36/85	↑	-	-	
1999	3,6	54/99	↓	4,9	36/99	ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	-	-	
2000	3,8	50/90	↓	4,9	35/90	ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	-	-	
2001	3,6	54/91	↑	4,2	42/91	↑	4,8	-	
2002	3,2	64/102	↑	4,2	44/102	ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	4,6	-	
2003	3,1	77/133	↑	4,3	50/133	↓	4,2	-	
2004	3,2	77/145	↓	4,3	49/145	ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	4,1	-	
2005	3,5	65/158	↓	4,3	47/158	ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	4,1	-	
2006	3,8	60/163	↓	4,4	54/163	↓	4,0	-	
2007	4,1	64/179	↓	4,6	56/179	↓	4,0	-	
2008	4,6	58/180	↓	4,7	57/180	↓	4,0	-	
2009	4,4	61/180	↑	3,8	71/180	↑	4,0	-	
2010	4,4	56/178	ΑΜΕΤΑΒΛΗΤΗ	3,5	78/178	↑	4,0	-	
2011	4,2	61/183	↑	3,4	80/183	↑	4,0	-	

ΕΤΗ	ΤΟΥΡΚΙΑ			ΕΛΛΑΔΑ			ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ (Μ.Ο) ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ (Μ.Ο) ΧΩΡΩΝ ΕΕ ΚΑΙ ΔΥΤ. ΕΥΡΩΠΗΣ	ΠΑΡ/ΣΕΙΣ
	ΔΕΙΚΤΗΣ CPI	ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΑΥΞΗΣΗ/ ΜΕΙΩΣΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ	ΔΕΙΚΤΗΣ CPI	ΚΑΤΑΤΑΞΗ	ΑΥΞΗΣΗ/ ΜΕΙΩΣΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ			
ΜΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ, ΤΟ 2012, ΟΔΗΓΗΣΕ ΣΕ ΝΕΑ ΚΛΙΜΑΚΑ ΑΠΟ ΤΟ 0 ΣΤΟ 100									
2012	49	54/176	-	36	94/176	-	43	-	
2013	50	53/177	↓	40	80/177	↓	43	65	
2014	45	64/175	↑	43	69/175	↓	-	-	
2015	42	66/168	↑	46	58/168	↓	-	-	
2016	41	75/176	↑	44	69	↑	43	66	
2017	40	81/180	↑	48	59/180	↓	43	66	
2018	41	78/180	↓	45	67/180	↑	43	66	

Πίνακας 5- Δείκτης Αντίληψης της Διαφθοράς (1995 – 2018)

(Πηγή: <https://transparency.org>)

**ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURE) & ΔΕΙΚΤΗΣ
ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ [CORRUPTION PERCEPTION INDEX (CPI)]
ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ (1989 – 2019)**

ΕΤΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (GOVERNMENT EXPENDITURE) ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ (PERCENT OF GDP) (1989 – 2019)	ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΕΤΟΣ (% ΤΟΥ ΑΕΠ)	ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ [CORRUPTION PERCEPTION INDEX (CPI)]	ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΠΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΕΤΟΣ
1989	13,75	0,00	Δεν έχουν εξαχθεί στοιχεία για τα έτη 1989 - 1995	
1990	14,07	0,32		
1991	18,24	4,17		
1992	18,58	0,34		
1993	22,01	3,43		
1994	20,48	-1,53		
1995	19,39	-1,09	4,10	0,00
1996	24,46	5,07	3,54	-0,56
1997	26,44	1,98	3,21	-0,33
1998	27,87	1,43	3,40	0,19
1999	32,74	4,87	3,60	0,20
2000	37,71	4,97	3,80	0,20
2001	48,02	10,31	3,60	-0,20
2002	42,66	-5,36	3,20	-0,40
2003	41,03	-1,63	3,10	-0,10
2004	35,12	-5,91	3,20	0,10
2005	32,61	-2,51	3,50	0,30
2006	32,77	0,16	3,80	0,30
2007	33,29	0,52	4,10	0,30
2008	33,82	0,53	4,60	0,50
2009	37,62	3,80	4,40	-0,20
2010	35,55	-2,07	4,40	0,00
2011	34,78	-0,77	4,20	-0,20
2012	Δεν ανευρέθηκαν στοιχεία		49,00	Δεν γίνεται σύγκριση μεταξύ της κλίμακας 0-10 και της κλίμακας 0-100
2013	34,20	-0,58	50,00	1,00
2014	34,90	0,70	45,00	-5,00
2015	37,60	2,70	42,00	-3,00
2016	38,50	0,90	41,00	-1,00
2017	37,00	-1,50	40,00	-1,00
2018	32,60	-4,40	41,00	1,00
2019	34,10	1,50	Δεν έχουν εξαχθεί στοιχεία για το έτος 2019	

Πίνακας 6 – Ετησία Μεταβολή Δημοσίων Δαπανών ως Ποσοστό του ΑΕΠ και Δείκτη
Αντίληψης της Διαφθοράς της Τουρκίας (1989 - 2019)